BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
7 M D
12
Digitized by Google

,31.5.22.

5.13.D.15-

ANTIQVITATVM ROMANARVM
PAVLLI·MANNVCCII LIBER
DE·CIVITATE·ROMANA

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

AD ILL.MVM ET· REV.MVM

ALEXANDRVM·PERETTVM

S. R. E. CARDINALEM

SISTI. V. PONT. MAX.

PRONEPOTEM

SVPERIORVM. PERMISSV

ROMAE·CIϽ IϽ XXCV

Apud Bartholomaeum Graſſum.

B. 5.

ILLVSTR.MO ET. REVER.MO

ALEXANDRO PERETTO S.R.E. CARDINALI SISTI. V. PONT. MAX. PRONEPOTI

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

ORBIS Terrarum epitomen, Vrbem Romam, Illuſtriſsime, & Reuerendiſs. Cardinalis, Romā cū acceſſerim, ut SISTVM *V. Pont. Max. praeſens uenerarer, Tibi do. Ea uero, a Paul-*

lo, Patre meo, deſcripta, Tibi a me tradita, & Patris in Proauunculū tuū, & meam in Te, obſeruantiam renouabit. Fitq. oppor tune, ut, quam Ipſe urbem Suo Pontificatu illuſtrat, eam ego, Eius praecipue tempori reſeruatam, Tuis auſpicijs, hominibus legē dam proponam. In quo magnam me ab ijs gratiam initurum exiſtimo; ſi uiri boni eſſe uolent: quod hunc Patris mei fructum tibi conſecrandū ſtatuerim; qui, Proauunculi ueſtigijs inſiſtens, quaecumque ad Romae ornatum, & ſplendorem, faciunt, ita perſequeris, ut aetatem prudentia ſuperes, &, qui uir aliquando ſis futurus, cum tantus nunc ſis adoleſcens, facile homines iudicare poßint. Mihi quidem, Bononiam accerſito, ut in florentißima, & celeberrima, Academia de ſuperiore loco docendi munus ſuſtinerem, nihil magis fuit in uotis, quam, ut, cum primum per uacationes poſſem, Romam peterem: quam unam Ciuitatem, ſapientißimorum hominum iudiciū ſecutus, ceteris alijs nedum aequiparandam, ſed anteponendam, ſemper iudicaui.

Quo

Quo cum uenerim, Romam in urbe Roma reperiſſe me, mirifice laetor. nec uero unus ego laetor: Ciuitatem uniuerſam, Italiam ipſam, Europam denique omnem, laetari, quis non uidet? SISTI *nempe Pontificatu audito, geſtiunt omnes: &, priſtina libertate omnibus reſtituta, omnes exſultant. neque eſt, cur quidquam quiſquam amplius timeat,* SISTO *Pontifice, & iuſtitia duce. quae, omnium uirtutũ mater, & obſtetrix, Proauunculo Tuo cum omnia debeat, qui ipſam in omni uita ſemper adamauit, gratias in Ipſum ſuas liberaliter, quaſi iamdiu debitas, omnes effudit. Hinc eſt, ut, tantis fundamentis iactis, qualia uidemus, ea ſperare poſsimus, quae* ἀδύνατα *fere iudicabamus. Deo igitur opt. max. cuius nutu omnia reguntur, gratiae ſingulares, pro ſingulari in nos beneficio, ſunt agendae: & idem pro tanti Pontificis ſalute nobis orandus. Vt Te, uiuam Eius imaginem, exemplo Eius eductum, aliquando eum uidere poſsimus, qui maximam de Te ſpem non ſolum aeques, ſed*

etiam

etiam ſuperes. Jnterim Illuſtriſs. & Reuerendiſs. D. T. oro, ut, qua me benignitate iam excepit, eadem tueatur; &, quod amori dedit, iudicio nunc tribuat, & conſtantiae. Sanctiſsimo uero D. N. cuius praecipue in gratia mirum in modum non dico eſſe, (quod ſingulari Eius benignitate me iam eſſe conſecutum, eſt, cur mihi magis placeam) ſed conſeruari, cupio, gratum ut me quotidie reddat, ſummis precibus contendo. Maximus ad maximam meam in Eam obſeruantiam cumulus accedet; & eo me vinculo obſtringet, ut nullo alio magis me obſtringi poſſe certo affirmem. Neque ingratum me praeſens, aut futura, aetas umquam ſentiet. Exſtabunt uocis meae perpetua teſtimonia, ſcriptis expreſſa; quae nomini meo, Eius uirtutibus praedicandis, & immortalitati commendandis, maximo erunt ornamento. Diutiſsime Nobis & Proauunculum, & Te, ſeruet Deus.

Romae. IV. non. Octob. die D. Franciſco ſacro. CIↃ IↃ XXCV.

Illuſtriſ. & Reuerendiſ. D.T.

Deuinctiſſimus,

Aldus Mannuccius.

DE · CIVITATE ROMANA

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM.

SI quis principia primum,deinde etiam incrementa , ciuitatum animo uelit,ac mente,perquirere, omnes aut a caſu eſſe ortas, aut ex induſtria , conſilioque, aedificatas animaduertet; creuiſſe autem omnes quidem tum fortuna, tum uirtute, ſimili tamen haud omnes condicione;cum alias fortuna potius, quam uirtus,alias uirtus potius, quam fortuna,non nullas etiam, quaſi pari conſenſu, fortuna ſimul & uirtus aeque auxerint, ab humiliq. ſtatu ad ſummum imperij faſtigium extulerint. quo autem plus in conſilio, quam in caſu,poſitum eſt; eo facilius, ac celerius, eae, quas induſtria, & uoluntas certa ratione ſuſcepta, procreauit, factae de minimis maximae, atque opulentiſſimae, ſunt, ditionisq. terminos in omnes partes longiſſime protulerunt. Si quidem, quae primos illos urbium quaſi parentes ratio mouit, ut loci opportunitatem in condendo ſequerentur; eadem, urbe condita, illos adduxit, leges ut adiungerent, ciuitatemq. quaſi naſcentem ijs informarent inſtitutis, ac ritibus, unde primum concordia, ſine qua ſatis diu ſtare ciuitas nulla poteſt,

deinde ex ipſa concordia manat incolumitas. quae uero urbes non eo conſilio, ut urbes eſſent, ſed caſu, ac temere, exſtructas, ut forte in unũ, uel alicuius cõmodi ſpem ſecuta, uel neceſſitate aliqua compulſa multitudo confluxerat, & ſuam ſibi quiſque domum fecerat; eae ſero admodum leges acceperunt: neque prius, aequitas, & ordo, quid poſſet, intellectum eſt, quam aduerſus multarum rerum monuit euentus. ita nec augeri facile numero ciuium, nec aduerſus uicinarum gentium incurſiones praeſidijs muniri, nec omnino quidquam, uel ad praeſentis, uel ad futuri, temporis uſum in commune cõſulere potuerunt. a quo genere, ſi ulla, maxime quidem omnium, mea ſententia, Romana Ciuitas diſtat: quam Romulus, primus rex, uix dum iactis fundamentis, minimum fortunae committendum ratus, habita diuinarum ſimul humanarumq. rerum ratione, ſapientiſſime conſtituit, ac temperauit. Nam, cum Palatium, quam ſibi, ſuisque, ſedem ad habitandum delegerat, foſſa, & aggere, munijſſet; omniumq. conſenſu, ualdeq. propenſa uoluntate, dijs ante per auſpicia conſultis, qui deinde mos in publicis rebus perpetuo manſit, regnum accepiſſet; multitudinem omnem, quam minus tribus hominum millibus ac trecentis fuiſſe Dionyſius ſignificat, in tres partes diſtribuit, quas uocauit tribus; & eas rurſus in denas, quas appellari curias uoluit, quod ijs, ut Feſtus uidetur oſtendere, publicarum rerum cura committeretur: ſiquidem curiatis comitijs creati magiſtratus, leges latae, bella decreta non modo Romulo regnante, uerum etiam perpetua regum quattuor ſucceſſione uſque ad Seruium regem, qui, centuriatis comitijs inſtitutis, curiata non ille quidem plane ſuſtulit, ſed ita debilitauit, nihil ut ijs maiorum rerum mandaretur, ſpeciem quidem aliquam comitiorum retinerent, tota uero, ſi quid conſulendum grauius, centuriatorum poteſtas eſſet. Ergo tres tribus, quibus in ſingulis mille pe-

ditum,

ditum, centeni equites fuere, deinceps triginta curiae, quae centenos pedites, denos equites, haberent, poſtremo etiam decuriae decem e ſingulis curijs a Romulo inſtitutae: ducesq. ſingulis ordinibus, fortitudine excellentes uiri, tribuni, curiones, decuriones, praepoſiti. curijs autem ſua cuique loca, ubi immolaretur, aſſignauit: quibus omnibus in locis, aliquot poſt annis, ſocietate cum Tatio, Sabinorum rege, inita, urbeq. communicata, Iunoni, quae Curis dicta, menſas diſpoſuit: quas perpetuo ſuam ad aetatem manſiſſe, Dionyſius docet his uerbis: Εν ἁπάσαις ταῖς κουρίαις ἦρα τραπέζας ἔθετο, Κουρετία λεγομένη, αἳ καὶ εἰς τόδε χρόνου κεῖται. Feſtus autem ſic: Curiales menſae, in quibus immolabatur Iunoni, quae Curis appellata. Quibus autem in locis curiae cum ſuis ſacerdotibus epulabantur, ipſa quoque curias uocatas, & uſque ad Auguſtum principem ſtetiſſe, cum ipſe hiſtoriam compoſuit, Dionyſius affirmat. poſtea, ubi ſenatus publicis de rebus conſilium capiebat, curiae quoque nominatae: quae conſtat ſacras aedes fuiſſe, uarijs numinibus dicatas. primae uero curiae, a Romulo in Palatio factae, non templa cum deorum ſimulacris, ſed immolandi & epulandi loca, fuere. Diuiſionem hominum agri quoque partitio ſecuta eſt. in quo aſſentior Dionyſio potius, quam Varroni. nam ille primum homines, deinde agrum, partitur: & recte: ager enim propter homines, non hi propter illum diuiſi ſunt. Varro autem uidetur ſignificare, agri partibus poſteriorem fuiſſe ciuium diuiſionem. Et, quod Dionyſius, poſtquā tribus in curias diſpertitus eſt, triginta curijs agrum, ſuam unicuique partem, diuidit; hoc non tollit, quin ager prius in tres, quam in triginta, partes diuiſus ſit; quod ipſum Varro confirmat: ſicuti & populus uniuerſus prius in tres tribus, quam in triginta curias, fuerat diſtributus. Alter fuit ordo, familiarum in duo genera diſtinctio, ut, qui nobilitate, uirtute, opibus etiam, pro-

ut illa erant tempora, praeſtarent, patres dicerentur, reliqui plebeij: unde patriciae, plebeiaeque, familiae. Rurſus ita patricios partitus eſt, ut alij ſenatores, alij equites, alij neque ſenatores, neque equites, ſed tantũ patricij, eſſent. qui tres ordines appellati. plebeias familias ordine ſenatorio omnes excluſit. quam conſuetudinem, qui Romae poſtea regnarunt, perpetuo retinuerunt. eiectis autem regibus, ſenatoria dignitas plebi communicata. & ille tertius ordo, qui conſtaret ex patricijs, & plebeijs, in quo neque ſenatores, neque equites, fuiſſe diximus, ab una tamen plebe nomen ſumpſit, &, de plebe, dictus eſt. Patricijs haec a Romulo commiſſa, ſacrorum adminiſtratio, magiſtratus, iudicia, publicis de rebus in ſenatu deliberatio. Plebeijs mandatũ, ut agros colerẽt, pecus alerent, quaeſtuarias artes exercerent. Inde, cum ad urbem frequentandam animum conuertiſſet, diſcrimen omne non modo perſonarum, ſed morũ quoque, ſuſtulit; & omnibus aeque, ſiue ignominia, & ſcelerum infamia, notatis, ſiue ſeruitutem ſeruientibus, patere ciuitatem uoluit; data etiam libertate, & agri parte diuiſa. quod ut facere honeſtius uideretur, Aſylum, inter duos colles, Palatium, & Capitoliũ, aperuit. ibi templum deo ſacrauit: quo ſi quis confugeret, cuiuſcumque facinoris affinis eſſet, quaſi deo ſacrum, a poena tutum eſſe iuſſit. qua de cauſſa, etiã quotidie magis peregrinorum turba confluente, uſque adeo ciuitas aucta, ut, cum Romulus uita exceſſit, qui regnauit annos XXXVII, peditum XLVI millia, equitum mille, fuerint; cum a principio tantum tria millia peditum, trecentos equites, habuerit. quo mirandum minus eſt, ſi, Ser. Tullio, qui cenſum inſtituit, regnante, annis poſt interitum Romuli nec CL, cenſa ſunt ciuium R. $\overline{\text{XXC}}$. Duplex igitur ciuium R. diuiſio fuit; quarum altera ad alteram nihil pertinet. prior haec: ciues R. uel patricij, uel plebeij. poſterior, uel ſenatores, uel equites, uel de plebe.

plebe. ita uel a genere, uel ab ordine, diſtinguuntur, &, quemadmodum, regum aetate, omnes patricij aut ſenatores, aut equites, aut neutrum, ſoli tamen ſenatorij ordinis participes; ſic, regibus pulſis, plebeij homines, tũ ſenatores, tum equites, de plebe reliqui, fuere: ut non modo ex patricijs, uerum etiam ex ipſa plebe, tres ordines fuiſſe conſtet. quod ſi patricius nec in ſenatum allectus, nec in equeſtrem ordinem adſcitus, eſſet; is patricius quidem & erat, & dicebatur, idem tamen de plebe & erat, & dicebatur. quandoquidem ciuis R. quicumque erat, is de tribus ordinibus unum haberet, ſenatorium, aut equeſtrem, aut qui de plebe dicebatur, neceſſe erat. ſenator non es: ergo eques, aut de plebe. neque ſenator, neque eques: ergo de plebe. ordo enim praeterea nullus ſupereſt. At $\overline{\text{cd}}$, qui eſt equeſtris cenſus, aut $\overline{\text{cc}\infty}$, qui ſenatorius, poſſideo: ſequitur igitur, ut eques ob $\overline{\text{cd}}$ ſim, aut ſenator ob $\overline{\text{cc}\infty}$. falſum. cenſus enim dat, non ut eques, aut ſenator, neceſſario ſis, ſed ut eſſe poſſis: neque propter opes honor datur, ſed ob inopiam negatur. turpe enim, & indecorũ, ſenator egens: malasq. res non omnino malis mentibus interdum perſuadet inopia. neque, cum dixit Cicero in epiſtola ad Quinctum fratrẽ, Catienus, homo equeſtri cenſu, equitem Romanum ſignificauit, ſed, quam a dignitate non poterat, eam a re familiari commendationem ſumpſit: ut ei non eſſe cenſum impedimento oſtenderet, quo minus equeſtrem ordinem obtinere poſſet. Erant ergo patriciorum tria genera, ſenatores, equites, de plebe. Sed oritur conſideratio. Ciuis R. ex equite ſenator factus, amittit ne ordinis equeſtris inſignia, anulum aureum, & equum? minime. auctus enim dignitate, tantum abeſt, ut de priſtino iure quidquam amittat, ut etiam aliquid praeterea conſequatur. nam, praeter anulum, & equum, quae equitum erant, habebant ſenatores tunicam purpuream; ut ab equeſtri ordine aliqua omnino

ſpe-

ſpecie diſtinguerentur; ſicuti equeſter ordo a plebe anu lo aureo,& equo, diſtinguebatur. Rurſus exſiſtit alia cō ſideratio. ciuis R. non eques, ſed de plebe, ſi ordinem ſenatorium adipiſcatur, utitur ne in poſterum ſimul cū tunica purpurea anulo aureo, & equo publico? De anu lo crediderim: quo enim eques inſignitur, id cur non habeat ſenator, qui honore antecellit? de equo publico non idem arbitror. non enim, ut anuli aurei inſigne, item equi publici poſſeſsio & uſus addit ornamentum, ac ſpeciem ſenatori. neque uero coniectura ſolum, quae a ratione manat, ſed ueterum etiam teſtimonio, adducor, ut ita exiſtimem. uideo enim ita ſcriptum a Liuio lib. xxix, de Nerone, & Salinatore cenſoribus: Ambo forte cenſores equum publicum habebant. quae ego uerba paullo accuratius, ut fere ſoleo, quae ad antiquitatis notitiam loca pertinent, cum attenderem; multiplicem haurire, nec ſatis omnibus notam, atque apertam, ſcientiam mihi ſum uiſus. tria enim ſimul intellexi. primum illud, quod paullo ante dixi, patricios non nullos equites fuiſſe: ſiquidē Claudij Nerones, & Pulchri, patricij erant; Marcelli uero, plebeij. Deinde, quod ipſum quoque iam attigi; qui equites fuiſſent, eos, cum ſenatores eſſe coepiſſent, cognoui ordinis quidem equeſtris eſſe deſijſſe, equitum tamen ornamenta non amiſiſſe: cum dicat Liuius de Nerone non modo ſenatore, uerum etiam cenſore; Equum publicum habebat. Tertium hoc, minime dubium, conieci: multos in ſenatu fuiſſe, qui, ante quam ordinem ſenatorium obtinerent, non equeſtris ordinis, ſed de plebe homines fuiſſent. cum enim notet hoc Liuius: forte ſenatores equum publicum habuiſſe: ſequi uidetur illud, non omnibus omnino ſenatoribus equum publicum fuiſſe, hoc eſt, non ex equeſtri ordine omnes, ſed alios ex equeſtri, alios ex tertio illo ordine, quem de plebe uocatum iam diximus, in ſenatum eſſe lectos. illud eſt animaduerſione dignum:

qui

qui ex equeſtri ordine ſenatoriae dignitatis ad gradum adſcēdiſſent, eos inter ſenatores quidem eſſe cenſos,ut, ſi quid ordine ſenatorio minus dignum admiſiſſent, ſenatu mouerentur; uerum eoſdem,cum deinde equitum centuriae recognoſcerentur, inter equites,quandoquidem ipſi quoque equum publicum haberent, citatos eſſe,ut,ſi flagitium ullum,quod in equite R.dedeceret,feciſſent,equum publicum amitterent. patet hoc duorum cenſorum,quos proxime nominauimus,exemplo: quorum alter alteri, cum cenſus equitum ageretur, equum ademit: quos tamen ante, cum ſenatorum cenſus ageretur, in recitandis ſenatorum nominibus eſſe lectos, dubitari non poteſt. Atque ego,huius generis ciues, minime crediderim, ſua manu, ut ceteros equeſtris ordinis, equum per forum tranſduxiſſe. proprius enim eorum cenſus, non in equeſtri, ſed in ſenatorio,erat ordine; nec equeſtris ordinis, ſed ſenatorij, dicebantur: nec ideo, quia equeſtris eſſent ordinis, quem; adepti ſenatorium,amiſerant,ſed quia equum publicum haberent, inter equites citabantur. qui uero in ſenatum, etſi nōdum a cenſoribus lecti, iure tamen magiſtratus, quem aut gererent, aut geſſiſſent,aditum haberent; eos uideo, ſi equites eſſent, equum publicum inter ceteros equeſtris ordinis ante cenſores per forum tranſduxiſſe, nec inter ſenatores, cum tamen irent in ſenatum, eſſe lectos. quod de Pompeio, qui poſtea cognomentum Magni eſt adeptus, a Plutarcho traditum obſeruauimus. is enim,eques adhuc, nondum inter ſenatores allectus, conſul,ob uirtutem,ac ſingularia in remp. merita, ante legitimam aetatem creatus, (ſoluebantur enim legibus clari uiri) equum publicum ipſe ad cenſores adduxit: praeclarumq. fuit populo R. ſpectaculum, conſulem ſua manu equum publicum ducentem intuenti. Atque haec de ciuibus R. & equeſtri ordine, & ex ipſa plebe in ſenatum lectis,ita tradimus, ut ad reip. tempora ſpectemus.

mus. nam regum aetate ſolis patriciis curia patuit: cū tamen, quod ex Dionyſij Halicarnaſſei ſumptum hiſtoria docuimus, non omnes patricij ſenatores eſſent, ſed alij ſenatores, alij equites, alij neutrum. ut uere diceres: ſenator eſt, ergo patricius: non contra; patricius eſt; ergo ſenator. in rep. uero ſummus ordo promiſcue cunctis, uel patricia, uel plebeia, familia natis, datus eſt. nobilesq. ſimul omnes, ſiue patricij, ſiue plebeij generis, modo ſenatorij eſſent ordinis, appellati: quoniam quidem ob uirtutem, quae nos ſola nobiles, ſola patricios, ſola reges, iure facit, dignitas illa mandaretur. Ciues igitur R. ſi ſenatores erant, tunica purpurea utebantur, quam & latum clauum uideo nominatam: $\overline{\text{cc}\infty}$ poſſidebant: anulum aureum, uel, ſi equites antea non fuiſſent, habebant: ſin equites, etiam equum publicum. quo cenſu ab initio fuerint, proditum non inuenio: & omnino, dum regibus Roma paruit, exiguis uſa opibus eſt: in rep. uero ſenatorium cenſum $\overline{\text{cc}\infty}$ fuiſſe, duplo ſcilicet maiorem, quam equeſtrem, ex antiquorum libris compertum eſt. Qui uero ſenatores non erant, ſed ordinis equeſtris, ij anulum aureum habebant, equo publico utebantur, $\overline{\text{cD}}$ poſſidebant. &, quia Latini ſcriptores haec uſurpant ſaepe loquendi tria genera, eques, equeſtris ordinis, equeſtri loco natus; utrum idem ſignificent, an differant, conſideremus. Eques, & equeſtris ordinis, idem ſunt: nam & eques quicumque eſt, & dicitur, idem equeſtris ordinis & eſt, & dicitur: & contra. quod ſi eques patre natus eſt equite, qui numquam ſenator fuerit; is equeſtri loco natus eſſe dicitur. ſi patre natus eſt ſenatore; eques quidem, ſed non equeſtri loco natus. qui porro, cum eques fuiſſet, in ſenatum eſt allectus; eques non amplius dicitur, ſed, aſſumpto nobilioris ordinis nomine, ſenator; ornamenta tamen, ut dixi, retinet equeſtria, anulum, & equum publicum. itaque M. Cicero, cum equite R. natus eſſet, numquam, poſtea

poſtea quam in ſenatum peruenit, eques appellatur, ſed ſenator. atque ipſe ſuis in ſcriptis, cum de ordine ſenatorio loquitur, noſtrum appellat; cum de equeſtri, non item. is igitur non eques, neque equeſtris ordinis, ſed ſenator, & ſenatorij ordinis, iure dicebatur. Ac mi hi uenit in mentem, quod in quadam epiſtola ſcripſit M. Coelius ad Ciceronem. Noſtri, inquit, equites, niſi acutius uidiſſent. Noſtri, ob eam cauſſam, quia uterque patre equite R. natus erat. Poteſt igitur eſſe eques eque ſtri loco natus, & eques non equeſtri loco natus. itemque poteſt eſſe ſenator equeſtri loco natus, & ſenator non equeſtri loco natus. cuius uero pater eques fuit, is, ſi ſenator factus eſt, deſinit appellari eques, & equeſtris ordinis; eadem tamen retinet inſignia, niſi ſi ea, ignominiae cauſſa notatus a cenſoribus, amiſit. ſic aliud eſt, eſſe plebeium; aliud, eſſe de plebe. nam, eſſe plebeium, ualet, eſſe plebeij generis; & poteſt in eos conuenire, qui, cum gentis plebeiae ſint, in ordinem tamen ſenatorium peruenerunt. cuius generis ciues plebeij quidem, de plebe tamen neque fuerunt, neque dicebantur: ut multi Marcelli, Decij, Publilij. de plebe uero is erat, ut ſaepe iam iteratum eſt a nobis, qui neque equeſtrem ordinem, neque ſenatorium, eſſet conſecutus. quo de genere quia patricij quoque multi fuerunt, eos pariter de plebe dictos eſſe conſtat, ac ſi & plebeij ordinis, & plebeiae gentis, eſſent. Pedianus tamen haec turbat. nam ciues R. ita diſtinguit, ſenator, eques, plebeius: cum & equites, & ſenatores plebeij, hoc eſt plebeiae gentis, multi eſſent. qui ſi de regum aetate loqueretur, cum ſoli patricij ſenatores, & equites, erant; recte ſcilicet, proprieque, loqueretur. uerum, qui de reip. temporibus aperte intelligat, ſermone magis proprio, ſi ſic dixiſſet, uſus eſſet: ſenator, eques, de plebe. aut dic, ad ordinem potius, quam ad gentem, ſpectaſſe Pedianum. ſic enim ferri poſſet: cum tres eſſent ordines, ſe-

natorius, equeſter, de plebe. Quod autem, eques, &, equeſtris ordinis, idem eſſe dixi; diſtinctionem addo; ut erroris tollatur occaſio. loquor enim non de cunctis equitibus, ſed de ijs tantum, qui equo, non ſuo, ſed publico, militabant: qui uere equites Romani appellabantur, & ex quibus conſtabat equeſter ordo, quo ex ordine a cenſoribus in ſenatum legebantur. ideo ſaepe mentionem equi publici in antiquis lapidibus uidemus inſcriptam: ut ea diſtinctione equeſtris ordinis dignitas internoſceretur. & his ſolis, non omnibus pariter equitibus, quorum paene fuit numerus infinitus, anuli aurei ius fuiſſe puto, cenſumq. neceſſario CD. ceteri, quocumque cenſu, equo ſuo militare poterant. Redeo ad Romulum, id eſt ad urbis tamquam incunabula; unde, perpetuam rerum ſeriem, & connexionem quandã, ſecutus, in hunc locum deductus neceſſario ſum. Prima diuiſio fuit hominum, & locorum: quas tribus appellauit. qua tota de ratione paullo mihi accuratius conſideranti ſcrupulus inijcitur ſane difficilis. nam, ſi poſt iacta ſtatim urbis fundamenta tribus fecit Romulus: unde illa nomina, Ramnenſes, Tatienſes, Luceres? quae plane ſignificant, non in ipſo urbis primordio, ſed, poſt receptos cum Tatio rege Sabinos in ciuitatem, tribus eſſe conſtitutas. ſin, tribuum nomina ſecuti, dicemus, eas non niſi poſt bellum Sabinum eſſe factas: aduerſabitur illa ratio, quod primi centum ſenatores, quod cõſilium Romulus a principio inſtituit, de ſingulis tribubus, curijsque, terni lecti ſunt. Qua in perturbatione illud occurrit, duplicem fortaſſe diuiſionem fuiſſe, unã ante raptum Sabinarum, alteram poſt bellum earum cauſſa excitatum, Sabinis in ciuitatem receptis. ac de prima teſtem habeo Dionyſium; qui etiam Varronem ait ſcripſiſſe, curias non a Sabinis mulieribus, quibus intercedentibus bellum ſedatum eſt, uerum aliquanto ante, in prima ciuium diuiſione, nomina accepiſſe. ut

ſimul

ſimul uterque idem ſenſiſſe uideatur. ſecundam uero partitionem Dionyſius nuſquam nominat: ſed Varro eam aperte oſtendit libro IV. de lingua Latina; quia de tribus tribubus Tatienſem unam nominat, a Tatio Sabinorum rege. cui Liuius accedit: cuius haec ſunt libro primo: Ex bello tam triſti, laeta repente pax, cariores Sabinas uiris, ac parentibus, & ante omnes Romulo ipſi fecit. itaque cum populum in curias triginta diuideret, nomina earũ curijs impoſuit. curias cum nominet; patet, ſimul tribus intelligi: quia tribuum partes curiae ſunt. Plutarchi uero teſtimonio quid certius? non alteram diuiſionem uerbis declarat apertiſsimis? Φυλὰς δὲ τρεῖς, inquit in Romulo, καταστήσαντες, ὠνόμασαν τοὺς μὲν ἀπὸ Ῥωμύλου Ῥαμνήνσης, τοὺς δὲ ἀπὸ Τατίου Τατιήνσης, τρίτους δὲ Λουκερνήνσης, διὰ τὸ ἄλσος, εἰς ὃ πολλοὶ καταφυγόντες, ἀσυλίας δεδομένης, τοῦ πολιτεύματος μετέχον. τὰ δ᾽ ἄλση λούκους ὀνομάζουσιν. ὅτι δ᾽ ἦσαν αἱ φυλαὶ τοσαῦται, τοὔνομα μαρτυρεῖ. Idem Aſconius, idem Feſtus, idem alij. Qnorum ſententiae ſi acquieſcimus; (nec uero ſecus licet; ſi modo in opinionibus ratio dominatur) perturbatio ſedatur omnis, & haec de principijs Romanae ciuitatis ſuſcepta narratio conſtituitur. Procedemus autem, quem ipſe Romulus ordinem in agendo tenuit, eundem nos quoque retinentes in exponendo. ac primum totam hanc, quae ad tribus, curiasque, pertinet, iam inſtitutam rationem abſoluemus: deinde familiarum illa duo genera, patricias, & plebeias, conſiderabimus: poſtremo loco de tribus ordinibus agetur, ſenatorio, equeſtri, & eo, qui de plebe, dictus eſt. quibus partibus ſi qua cohaerebunt, ſi quid in ijs memoria, ſcientiaque, dignum uidebitur, eodem comprehenſa ordine demonſtrabimus: ne quid omnino, quantum in nobis eſt, patiamur deſiderari. Ac de tribubus illud ſatis conſtat, cum a Romulo primum inſtitutae ſunt, domicilium earum in Palatio, id eſt intra pomerium, fuiſſe. nam Palatij radicibus pome-

rium primum terminabatur. Pace autem cum Sabinis facta, receptisq. cum Tatio rege in ciuitatem, pomerium Romulus protulit, ut, praeter Palatium, tres colles complecteretur, Coelium, Capitolium, Quirinale: quorum ipſe Palatium cũ ſuis Albanis, Coelium Coelius Vibennus, qui monti nomen dediſſe traditur, dux Tuſcorum, cum ſuis habitauit. libentius enim aſſentior Varroni, & Dionyſio, quam Liuio, qui Coelium urbi additum a Tullo Hoſtilio narrat, ut ibi ſedem Albanis bello uictis daret. conuenit res hac ratione, ut Coelius mons a Romulo receptus intra pomerium ſit, habitatus autem Hoſtilij iuſſu ab Albanis; quod, quo tempore ſit ijs ciuitas data, maior eius montis pars uacaret. nam, qui eum a principio, Coelio duce, coluerunt, orta de ijs poſt Coelij obitum ſuſpicione, quia nimis munita loca tenerent, in planum deducti: unde uicus Tuſcus nomen accepit. quae leguntur apud M. Varronem, omnium, qui res Romanas litteris perſecuti ſunt, auctorem grauiſſimum, atque certiſſimum. Liuius autem, cum illud ſcripſit: Coelius additur urbi mons: non ad pomerium, ſed ad nouos ciues, in urbem ab Hoſtilio inductos, ſpectaſſe dicatur: ut ideo ſit additus urbi Coelius, quia, uacuus antea, aduenarum cultorum frequentia fuerit occupatus. Habitauit igitur cum Romanis Romulus Palatium, quaq. inde maximum in circum itur: Tuſcos, qui auxilio uenerant, acerrimeq. pro noua urbe contra Sabinos dimicauerant, partim in Coelio monte cum eorum duce Coelio, partim circa Aſylum, qui fuit inter Palatium, & Capitolium, cum altero duce Lucumone, ſimulq. reliquam aduenarum turbam collocauit. Capitolium, & Quirinalem, Sabinis conceſſit. quo facto, rurſus de diuidenda in tres tribus ciuitate conſilium cepit: ſuosq. ueteres ciues de ſuo nomine Ramnenſes, Sabinos a Tatio rege Tatienſes, tertiam tribum, quod ex Etruſcis fere tota conſtabat, a Lucumone du-

ne duce, ut ego arbitror, non, ut quidam putarunt, a Luco, Luceres uocauit. malo enim, quemadmodum priores duae a regibus nomen acceperũt, ſic a duce tertiam eſſe nominatam. & Dionyſius, quem unum maxime ſequor, (unus enim ſine dubio intet omnes excellit) congruere cum mea ſententia uidetur. ait enim libro v. quattuor tribus urbanas, quas Ser. Tullius rex conſtituit, a locis appellatas; cum tres illae ueteres a gente ſuum nomen deriuaſſent. nam ex Romuli, Tatii, Lucumonis, nominibus tres gentes, quibus illi ſummo iure praefuerũt, Romanam, Sabinam, Etruſcam, ſignificat. Porro, ut ex tribus ueteribus, ſic ex nouis tribubus triginta curiae conſtitutae: erectumq. Iunoni Menſali templum, quo curiae omnes ad ſacra facienda conuenirent: ex agro autem ſua cuique curiae, ſicuti antea, pars attributa, duabus tantum partibus exceptis, una, quae tum in publicos uſus, tum ipſi regi, ſumptum ſubminiſtraret. Illud ſcitu dignum eſt, curiam, & ciuium partem, & ſimul tẽplum fuiſſe, quo ad rem diuinam iretur. ac uidentur ſacella quaedam fuiſſe, in prima tribuum diuiſione a Romulo, captis augurijs, in Palatio conſtituta: quo in loco, religionis cauſſa, perpetuo manſiſſe, Tacitus ſignificat. Sex poſteriorum regum, uno excepto Ser. Tullio, bellica multa, eaq. praeclara, ciuilia uero pauca, numerantur inſtituta. Nam Numa totus in eo fuit, ut religione, pietateq. in deos, ciuium animos imbueret. quo ſtudio tantum profecit, ut reliquae omnes leges de iure, & aequo, minimum neceſſariae fuerint: cum optimam uitae rationem, qui deos pie colerent, non poenae metu, ſed ſua ſponte, ſequerentur. Hoſtilius urbem frequentauit, diſperſis per tribus Albanis, quos, Alba ſolo aequata, Romam tranſduxit: hoc enim a Dionyſio proditum eſt: a Liuio, Coelium ijs montem aſſignatũ, ſedemque ibi, quo frequentius habitaretur, a rege captam. Albanorum, qui patriciorum nobilitatem ſunt

aſſecuti, ſeptem familiae nominantur, Iulia, Seruilia, Gegania, Metilia, Curiatia, Quinctilia, Cloelia. Quartus rex Ancus Marcius bellica uirtute excelluit, & cum Latinis, Fidenatibus, Sabinis, Veientibus, Volſcis, proſpere pugnauit. quattuor urbis collibus Auentinum adiunxit, muroq. & foſſa muniuit, ueritus, ne ab hoſtibus occuparetur. &, quamquam multis eum collem ciuibus, e captis urbibus Romam deductis, frequentauit: pomerium tamen non protulit, ſed ijsdem, quos Romulus conſtituerat, finibus obſeruauit. Alterum eiuſdem regis ciuile factum cũ laude narratur, quod Oſtiae portum in faucibus Tiberis, inuehendis mercibus opportunum in primis, ac neceſſarium, exſtruxit. Tarquinius Priſcus de Latinis, Etruſcis, Sabinis, triumphum egit aurea corona, curuli ſella eburnea, tunica purpurea, toga picta, ſiue trabea, regum Romanorum uſus eſt. faſces, & ſecures duodecim iam ante, ſi Liuium ſequimur, Romulus habuerat. quae putantur omnia ueterũ Etruſcorum regum inſignia fuiſſe. hic pomerium non mutauit; cum ditionem tamen Romanam, multis Latinorũ, aut aliorum populorum, captis opidis, auxiſſet. urbem lapideo muro cinxit: cloacas, quibus eueherẽtur aquae, ſuperioribus ex locis in Tiberim duxit, Capitolini Iouis templũ inſtituit, loco fundamentis inuſitatae magnitudinis deſignato; quod poſtea nepos eius Tarquinius Superbus rex, de Pontinis manubijs, quadraginta talentorum impenſa, perfecit. circum etiam, cui poſteritas, ut a reliquis circis diſtingueret, Maximi nomen dedit, inter Auentinum, & Palatium, fecit; &, ubi ſingulae curiae ludicrum equorum, pugilumque, ſpectarent, loca diſtribuit. Tarquinio gener eius Ser. Tullius ſucceſſit: qui Etruſca de gente, uiginti annorum bello fracta, atque perdomita, ter triumphauit: duos colles, Viminalem, & Eſquilinum, intra urbem recepit, pomeriumq. protulit. ita ſeptem omnino colles erant, in

quibus habitaretur, Palatium, Capitolium, Quirinalis, Coelius, Auentinus, Viminalis, Eſquilinus; non tamen omnes intra pomerij terminos incluſi. nam Auentinū ij, qui pomerium protulerunt, extra effatos urbis fines, id eſt extra pomerium ipſum, reliquerunt. cuius rei cauſſam Gellius hanc affert ex libris Valerij Meſſallae: quod in eo monte Remus, urbis condendae gratia, auſpicauerit, auesq. irritas habuerit, ſuperatusq. a Romulo in auſpicio ſit: ut, quaſi obſcenis auibus, ominoſus, excluſus eſſe uideatur. quem tamen, ut ex Elidis Grāmatici commentario ſubiungit idem Gellius, Claudius imperator intra pomerij fines, religione uetere neg lecta, recepit. itaque, cum ait Dionyſius, a Ser. Tullio duos colles ad quinque ueteres eſſe adiectos, non eos, qui erant intra pomerium, qui tantum quattuor erant, ſed eos, qui habitabantur, intelligit. habitabant autem Palatium ueteres Romani; Capitolium, & Quirinalis partem, Sabini, quibus ciuitatem Romulus communicauerat; Coelium Albani, quos Tullus Hoſtilius, Alba diruta, Romam trāſduxerat; Auentinum Latini, ab Anco Marcio, urbe eorum Politorio capta, in ciuitatem accepti. Quod autem duos colles, a Tullio additos, Dionyſius Viminalem, & Eſquilinum, nominat, Liuius autem de Viminali, & Quirinali,, praeterea de auctis Eſquilijs, mentionem facit: uidetur eſſe, nec tamen eſt, inter eos controuerſia. nam Dionyſius ideo Quirinalem omittit, quia iam a Romulo, cum pomerium protulit, comprehenſum erat: Eſquilias uero nominat, quia, licet earum pars habitaretur, extra pomerium tamen ante Seruium regem fuerant. contra Liuius, cum Quirinalem una cum Viminali nominat, non, ſicuti Viminalem, ita Quirinalem quoque receptum intra pomeriū, ſignificat, quod a Romulo factum eſſe conſtat; ſed uniuerſum cultoribus frequentari, iubente rege, coeptum eſſe. nam antea tantum illam partem, quae Capitolium contin-

contingebat, Sabini tenuerant. de auctis uero Eſquilijs cum ſubiecit; auctas ſimul & receptas intra pomerium, nihil obſtat, quo minus intelligere potuerit. non enim, quod omittitur, negatur. ita cum Dionyſio conſentiet, qui pomerij finibus incluſas, & cultoribus occupatas, plane narrat. urbe amplificata, conuerſus ad ciuitatem nomina tribuum mutauit, numerũ auxit: cenſum praeterea, quod unum e cunctis eius operibus maximum fuit, ac praeſtantiſſimum, inſtituit: ex quo, & quanti cuiusque res eſſet, & omnium ciuium numerus, cognoſci poſſet. qua de re prius quam aggrediamur dicere; poſtulat ordo, ut ea, quae ad tribus pertinent, perſequamur. utraque enim ſatis longam orationem narratio poſtulat. Tribuum numerus fuit, qui minimus, tres; qui maximus, triginta quinque. & omnes uel a regibus, uel a magiſtratibus in rep. conſtitutae: a regibus, Romulo, & Ser. Tullio: a magiſtratibus, conſulibus, cenſoribus. omnes autem uel in urbe, uel extra urbem: in urbe, quattuor: extra urbẽ, uel in agro Romano, uel extra: &, quae extra, uel in Latio, uel in Sabinis, uel in Etruria. Haec ordine ſunt agenda: ut haec tota res, quam uigeſimo fere ab hinc anno primi, ut opinamur, paullo accuratius tractare coepimus, hoc tempore, quatenus per ingenij noſtri uires progredi licebit, abſoluatur. Romulus tres fecerat, easque, ut diximus iam, & de ſolis Romanis, qui Palatium incolebant, &, quod equidem opiner, ſine nominibus: poſtea, data, Sabinis ciuitate, rurſus de uniuerſa multitudine, Romanorum, Sabinorum, Etruſcorũ, qui opem illi Sabino bello tulerant, tres conſtituit; quas appellauit, Ramnenſes, Tatienſes, Luceres, primam de ſuo nomine, alteram a Tatio Sabinorum rege, tertiam ab Etruſcorum duce Lucumone. Ramnẽſium ſedes erat in duobus collibus, Palatio, & Coelio; Tatienſum in Capitolio, & Quirinalis ripa; Lucerum in planicie, maxime circa Aſylum. tres priores tribus ex mille peditibus,

& una

& una equitum centuria ſingulae, conſtabant: qui erant omnino omnes tria peditum millia, equites trecenti, quot ſcilicet Alba Romulus ad nouam coloniam dedu xerat. in ſingulis poſterioribus tribubus duceni equites fuere. centenos poſtea Tullus Hoſtilius addidit: ſiquidem turmas decem ſcripſit ex Albanis: ita nongen ti fuere. nam, ſi, quod ait Liuius, a Tarquinio Priſco duplicatus numerus eſt, factiq. mille & octingenti, con ſtat, neque pauciores antea nōgentis, neque plures, eſſe potuiſſe. quod ſi ante Priſcum nongenti: ſequitur, ut Hoſtilius trecenos addiderit. tot enim ſunt in decem turmis. ergo ſexcenti, regnante Romulo, poſt receptos Sabinos fuere. quod ſi duplicatae ſunt equitum turmae: duplum quoque peditibus acceſſiſſe, non eſt dubium: ut in tribus tribubus peditum ſex millia equites ſexcenti fuerint. quod & Plutatchus uidetur comprobare. ait enim, legiones fuiſſe peditum ſex millium, equitum ſexcētorum. quamquam de legionibus ei minus aſſentior: potius enim, unam ex tribus tribubus legionē, unumq. peditum, equitumq. uniuerſorum e Romana, Sabina, Etruſca gente quaſi corpus fuiſſe, crediderim. legiones autem e Sabinorum acceſsione plures eſſe factas, eo ſingulas numero, quem Plutarchus memorat, mihi quidem non ſit uериſimile. & meam opinionem confirmat argumentum illud paullo ante adductum de ſexcentis equitibus in omnibus tribubus. quod ſi uerum eſt: refellitur Plutarchus, qui ſexcentos in ſingulis legionibus fuiſſe narrat. &, in equitum numero ſi fallitur; in peditibus quoque mendacij neceſſario conuincitur. debere enim peditum, equitumq. numerum aequa propor tione congruere, nemo negat. Fuere igitur in poſterioribus Romuli tribubus equites ſexcenti. Hoſtilius, adiunctis decem Albanorum turmis, nongentos fecit. Tar quinius Priſcus geminauit, & ex nongentis mille octin gentos conſtituit: religionis tamen cauſſa, ut Liuius do

 cet,

cet, neque nomina, quae Romulus impoſuerat, neque numerum centuriarum, mutauit. quem poſtea Seruius rex in nominibus conſeruandis imitatus eſt, in numero non item. nam ex tribus centurijs ſex fecit, iiſdem tamẽ, quibus inauguratae fuerant, nominibus appellauit: tantum ut internoſcerentur, hoc inſtituit, quod apud Feſtum ſcriptum eſt, ut tres ueteres centuriae primi Ramnenſes, Tatienſes, Luceres, poſteriores, quas ipſe adiũxit, ſecundi uocarentur. Etiam Liuius, Nunc, inquit, quia geminatae ſunt, ſex centurias uocant. ut, centurias equitum, a quattuor regibus, Romulo, Tullo Hoſtilio, Tarquinio Priſco, Ser. Tullio, auctas eſſe, conſtet: Sed a Romulo numero trium, quas ipſe e centenis primum fecerat, conſeruato, nouo nomine impoſito; a Tullo, & Priſco, nulla neque numeri, neque nominis, mutatione facta; a Seruio, numero mutato, nomine retẽto. fecit enim e tribus, decem, & octo. Ac mihi totam hanc rationem examinanti, & quaſi per gradus, ut in cogitando fit, ex alijs ad alia procedenti, quiddam occurrit, ex quo Seruium in equeſtri mutatione non admodum a Priſco diſſenſiſſe exiſtimem. Nam, etſi ſex centurias ex tribus ueteribus, praetereaq. nouas duodecim, inſtituit: tamen in cẽturiarum potius, quam in equitum, numero diſſenſit: ſiquidem in decem & octo centurijs haud plures, quam Priſcus in tribus, equites habuit. centeni enim, ut ipſum centuriae nomen proprie ſignificat, in ſingulis Seruij centurijs fuere; quos Priſcus ſexcenos, Hoſtilius trecenos, Romulus ducenos, habuerat. ſexcenis autem in tribus centurijs, & centenis in decem & octo, eandem confici ſummã, mille ſcilicet octingentos, facile colligitur. Dictum eſt de Romuli tribubus, & ſimul de centurijs; quod ad tribus adnexae uidebantur. utraeque uſque ad Seruium regem tres dumtaxat fuere. ab eo cẽturiae decem & octo, quod iam oſtẽdimus, tribus autem urbanae quattuor, ruſticae quindecim cõſtitutae: urbanae, Subu-

rana,

rana, Eſquilina, Collina, Palatina, prima a pago, Succuſa, ut Varro putat, nominata, uel, ut Iunius, a Subura, quod fuerit ſub antiqua urbe: Eſquilina, & Palatina a duobus collibus, Eſquilijs, & Palatio: Collina non a proprio unius collis, ſed a generali, nomine, nuncupata. Nam, cum Seruius rex quattuor tribubus urbanis nomina uellet imponere, in Suburana, locum, in quo maxima ciuium eſſet frequentia, conſiderauit, & inde ſumendum eſſe nomen iure duxit: qua in tribu tum Coelij montis, qui eſt in ea regione, tum locorum continentium, incolas incluſit: Eſquilinae nomen ad montis magnitudinem retulit; cui etiam ipſe proprio domicilio dignitatem addidit. in Palatina, dedit antiquitati, quod loco fortaſſe denegaſſet. mouit enim eum quaſi religio quaedam, quod a principio Romulus in eo colle, unaq. Ramnenſes, omnium tribuum antiquiſsima, habitauerant. in hac ſcripſit eos, qui Capitolium, quaeq. circa Aſylum loca ſunt, incolebant: ut omnes ſcilicet una tribu coniungeret, qui, olim in tres tribus diſpertiti, proxime tamen, & continuatis regionibus, habitauerant. reliqui erant Viminalis, & Quirinalis, unde quartam tribum appellare poſſet. in quo ueritus, ne alterum alteri praetuliſſe putaretur, Collinam, & aequam utriuſque rationem duxiſſe uideretur, uocandam putauit. Ruſticae quindecim fuerunt, prima ſine dubio Romilia, quod ſub Roma eſſet, in agro a Romulo de Veientibus capto, ut ex Feſto cognoſcitur: & Varro quinctam numerat, nominatis iam quatuor urbanis. reliquae, quibus nomina patriciae familiae dederunt, octo ſunt, Horatia, Sergia, Aemilia, Papiria, Cornelia, Fabia, Menenia, Claudia. de quibus quid meae ſententiae ſit, oſtendam. Nomina familiarum indita illis puto poſt exactos reges: ueteres tamen fuiſſe tribus, & ex ijs quindecim ruſticis, quas Seruius rex fecit, numquam dubitaui.

taui. quod exemplo Claudiae cognoſcitur: de qua ſic Liuius: Ap. Clauſus ab Regillo, magna clientium comitatus manu, Romā transfugit. his ciuitas data, agerq. trans Anienem. uetus Claudia tribus, additis poſtea nouis tribulibus, qui ex eo uenirent agro, appellata. Appius inter patres lectus. Idemq. confirmat Dionyſius. A Veijs, opido Etruriae, Veientina fuit: puto, quod agri partem, uictis Veientibus, Seruius rex ademerat: incōlasq. ciuitate donatos, in unam tribum coniecerat: quā Veientinam, ab agro capto, nominauit. Pupiniae Pupinus ager, qui urbi proximus in Latio fuit, nomen dedit. Lemoniae pagus, qui fuit, ut ait Feſtus, a porta Capena, uia Latina. Tres ſuperſunt, ut abſoluantur quindecim ruſticae a Seruio factae. hae ſumantur de his quinque neceſſe eſt, Cruſtumina, Popillia, Galeria, Pollia, Voltinia: quandoquidem, has fuiſſe antiquiſsimas, tum librorum, tum lapidum, teſtimonio conſtat. Cruſtuminam primum reijcio. unde enim hoc nomen? nimirum a Cruſtumerio capto. at id poſt obitum Seruij regis annis triginta quinque accidit. Popilliam uero ſi recipimus, non a gente, ſed a loco, ut ceteras omnes, dicemus appellatam. nam, a gente, nullo modo conſentaneum eſt. primum enim dictas eſſe tribus omnes a locis Varro tradit: deinde, quae nomina mutarunt, eae a gentibus patricijs, non a plebeijs, nomen accepere. uerum Popilliam ideo reijciendam puto, quia uidetur eadem fuiſſe cum Publilia, quam eſſe additam a conſulibus, Liuij teſtimonio cognoſcitur. ut igitur Publicola, & Poplicola idem ſunt: ſic Popillia, & Publilia, idem erunt. quod cum ita ſit, neceſſario quindecim ruſticarum numerum implebunt reliquae tres, Galeria, Pollia, Voltinia. Atque ego quindecim potius, quam decem & ſeptem, ruſticas a Seruio rege factas, ideo crediderim, quia, ſi decem & ſeptem probamus, Cruſtuminae locum dare neceſſa-

ceſſario cogemur. quod fieri uix poſſe, hiſtoriae ratio demonſtrat. quod Liuij quoque uerba minime dubia confirmant. unam enim, & uiginti factas a conſulibus Claudio & Seruilio, diſerte narrat. cui nec Dionyſius aduerſatur. qui, licet de tribubus una & uiginti in Coriolani iudicio meminerit; eas tamen non a Seruio potius, quam poſt reges eiectos, a conſulibus factas eſſe ſignificat. Quare cum Liuio etiã ideo libenter ſentimus, quia non a Dionyſio diſſentimus. ſexdecim poſt liberã remp. diuerſis tempotibus factae. quarum primas duas Liuius non nominat, additas tamen ſatis plane ſignificat, cum ait, unam & uiginti a Claudio, & Seruilio cos. eſſe factas, reliquarum quattuordecim nomina ſuis locis exponit, quattuor ſimul uno anno, qui fuit ab urbe condita CCCLXVII, Stellatina, Tromentina, Sabatina, Arnienſis: anno CCCXCVII, Pomptina, & Publilia; quam eſſe eandem cũ Popillia, iam dixi: anno CDXXI, Maecia, Scaptia: CDXXXV, Ouſentina, Falerina: CDLIII, Anienſis, & Terentina: DXI, Velina, & Quirina. Hae ſunt omnes XXXV tribus, diſpari numero ſemper auctae, auſpiciorũ, opinor, cauſſa, quod a Romulo tres primum inſtitutae: uel quod impar numerus melioris ominis putaretur: ex quo illud: Numero Deus impare gaudet. Nunc, quae uidentur quaeri poſſe, conſideremus. Videtur autem hoc primum: cum tres ueteres tribus in denas curias diuiſae fuerint, neque ulla de triginta curijs ad aliquã tribum non attinuerit: utrum eam rationem ſit imitatus, an omnino totam in ſua deſcriptione Seruius omiſerit. Altera quaeſtio eſt; omnes ne ruſticae tribus in agro Romano, an quaedam extra quoque, fuerint. Tertium: cum urbem uniuerſam Seruius quadrifariam diuiſerit, & unamquamque quattuor urbanis tribubus attribuerit, eademq. ratione totidem agri partes, quot ruſticas tribus, fecerit: licuerit ne ciui Romano, qui cẽſeretur in ruſtica tribu, aliquam

urbis

BIBLIOTECA ... ROMA VITTORIO EMANUELE

urbis regione urbanis tribulibus aſſignatam,puta Suburanam,aut Eſquilinam, itemq. urbano tribuli ruſticam tribum incolere;an omnes potius in ſuarum quique tribuum locis,uel in urbe, uel in agro, domicilium habere coacti ſint. Ad primũ,occurrunt haec: nulla fuiſſe poſt Seruium regem,aut leuia omnino,& inania,fuiſſe comitia curiata.claſſium enim, & centuriarum,ordine conſtituto, ſummam omnium rerum comitijs centuriatis poteſtatem permiſit.curiarũ habita nulla ratio eſt. triginta fuerãt e principio: numquã deinde neque plures,neque pauciores.contra,tribus a principio pauciores,quam curiae, deinde plures.uſurpabantur tamen, ut imperium rei militaris cauſſa daretur,ad ſpeciem quandã, & imaginem uetuſtatis, curiata comitia, non, ut olim factum erat,populo per curias conuocato, ſed triginta modo lictoribus ueteres triginta curias referentibus. quod in agraria Cicero ſignificat. aliud curiarũ genus fuit, quo ſenatus, conſilij capiundi cauſſa, conuenire ſolitus eſt. quo de genere ſermo erit in libro de Senatu. nũc loquimur de curijs à Romulo factis;quae fuere non modo tribuum partes,id eſt ſeparata quaedam, & diſtincta,ciuiũ multitudo, uerum etiam loca ſacra, rei diuinae, ſacrorumque, cauſſa,ut antea diximus,in Palatio conſtituta. ac potuit earum numerus cum tribus antiquis tribubus congruere,quia denae a ſingulis deductae aequa partitio eſt:ad quindecim uero Seruij ruſticas,aut etiã quattuor urbanas,qua ratione pertinere potuerunt? In altera quaeſtione reſpondetur ita:Si de ruſticis Seruij loquimur,omnes in agro Romano fuiſſe: ſi de additis poſt reges exactos, omnes extra. in agro Romano Romilia, quod ipſo patet nomine, quaeq, a familijs patricijs dictae ſunt:poſſit omnino Claudia in dubiũ uocari, quia, cum dicat Liuius, Appij clientibus ciuitas data, agerq. trans Anienem,uidetur extra fines agri Romani fuiſſe; quandoquidem Anio fluuius in Sabinis eſſet. uerumtamen,

men,quia datus ijs trans Anienem ager ſit,propterea nõ ſequitur, ut Claudia tribus trans Anienem fuerit. quin hoc nomẽ aliquanto poſt, quam Appius Romam uenit, illa tribus accepit: & a Liuio,cuius uerba ſubſcribemus, uetus appellatur,quia de quindecim a Seruio factis una eſſet. Vetus, inquit lib.x 1.Claudia tribus,additis poſtea nouis tribulibus, qui ex eo uenirent agro, appellata. Veientina certe,captum de Veientibus agrum,non Romanum,occcupauit. Lemonia,cum a pago,qui non longe a porta Capena diſtabat,ſit appellata, manifeſte agri Romani pars eſt. Galeria, Menenia, Pollia, Voltinia, ſi ſunt de quindecim ruſticis, ut ſupra ſatis certa ratione uidemur probaſſe;ſequitur,ut a locis dictae ſint: a quibus primo tribus nomẽ accepiſſe, Varro ſignificat.quod ſi a locis: nimirum ab ijs potius, qui in agro Romano, quã quae extra eſſent.cur enim aliena nobilitemus, noſtra negligamus? nã de ijs,quae a municipijs adſcriptis, aut a uictis gentibus,appellatae poſtea ſunt, acquieſco. factum eo conſilio,ut in amicitia confirmarentur,aut allicerentur ad beneuolentiam. Quod ſi quis arguat, appellatas a locis nõ eſſe omnes quindecim illas ruſticas, ut,Varronis auctoritatem ſecuti,affirmauimus: ſiquidẽ aliquot a familijs denominatae: aliquo is quidem niti uidebitur argumento, nec tamen ita firmo, ut a noſtra ſententia diſcedendum putemus. poteſt enim fieri, & ueri ſimillimũ eſt, ut, quas a locis Seruius uocauerat, eas, qui poſt reges proximi conſules fuere, a patricijs familijs nominauerint: id quod exemplo Claudiae probatur: cuius uetus nomen,nouo indito,ſublatum eſt. factum id autem a conſulibus patricijs,id eſt primis reip.temporibus,ante quàm conſulatus plebeijs hominibus imperti retur, ipſa patriciarum familiarum nomina declaranr. de Popillia tantum ambigo;quia Popilliorum gens plebeia. ſed poteſt aliunde nomen ſumpſiſſe. nec familiae mentionem Feſtus facit,ſed ait,a progenitrice.Ergo (ut

res

res diffuſa contrahatur) omnes Seruij ruſticae tribus, praeter unam Veientinam, aut pleraeque certe, intra terminos agri Romani continebantur. Tertiam quaeſtionē,ſi tempora diſtinguantur, perſoluere,non eſt diffi cile.Nam,Ser. Tullio regnante, quicumque intra pome rium habitabant, quacumque fortuna eſſent, urbani tribules erant, & in ſolis quattuor urbanis tribubus ſuffragium ferebant. ruſtici uero tribules erant, qui agros colebant,& in agris habitabant. procedēte tempore mu tata res eſt:nec eadem perpetuo nominis cauſſa fuit. tribules enim urbani appellati, nō quicumque urbem incolerēt, ſed qui dumtaxat in quattuor urbanis tribubus ſuffragium ferrent; ruſtici uero,nō qui ruri habitarent, ſed qui rura poſſiderēt.quod infra,Plinij teſtimonio,probabimus.itaque nobilitate, ac dignitate, ciues excellentes,Cornelij,Aemilij,Iulij,Marcelli,Catones, cum in urbe uiuerent,ruſtici tamen erant tribules,& in ruſticis tribubus ſuffragium ferebāt.Quod ſiquis adhuc repugnet, ac uelit omnino Seruium regem & urbis quattuor, & agri quindecim, partes ideo feciſſe, ut omnibus deinde ciuibus in ſua cuique tribu perpetuū, atque immutabile,domicilium ſtatueret: contra ſic arguam. Qui ſunt, quos in quattuor urbanis tribubus collocauit? uniuerſane ciuitas,an pars?ſi uniuerſa: infrequētes, ac deſertae, prorſus erunt ruſticae tribus; quas idem Seruius numero multo plures,quam urbanas,conſtituit. ſi pars: locupletes,an egentes?de locupletibus,non eſt, ut credi poſſit:qui ſi urbanis in tribubus, inopi plebe in ruſticas reiēcta,ſoli retinentur,unde erit illa ruſticarum tribuum nobilitas,de qua omnes hiſtoriae loquuntur? ſuccurrit etiam illud. Si pauperes amandantur; quis in urbe ſedentarias artes exercebit? alia quoque, diuitibus inhoneſta, & indecora, munia quis obibit? Quod ſi locupletes in agros emittimus, egentes in urbe retinemus: ſpecies uidelicet erit pulcherrima ciuitatis, multitudo paupe-

rum,

rum,ueſtitu ſordido, immunda facie, paedore, illuuieq. horrida. praeterea, quis colet agros, ruſtici tribules, an urbani? ruſtici,quia diuites,laborem recuſabunt;pauperes,quia longinqui,nimis incommode ſuſcipient. Promiſcue igitur habitabant:neque,quod iam attigi, tribules urbani, aut ruſtici, dicebantur,quod in urbanis tribubus,aut in ruſticis,domicilium haberēt,ſed ut ij, quibus agri nihil eſſet,ab ijs,qui rura poſſiderent,diſtinguerentur:ſicuti municipes, cum in ſuo municipio domicilium haberent,tribules tamen alicuius ruſticae tribus dicebātur,quod in ea ſcripti eſſent, muniaq. obirent, ut in Papiria Tuſculani, Arpinates in Cornelia.Confirmant noſtram ſententiā Cicero,& Plinius;cuius utriuſque uerba recitabimus. Quaeſiui,inquit Cicero ſecunda in Rullum,quibus hominibus,& quemadmodum illum agrum eſſet diuiſurus.reſpondit,a Romilia tribu ſe initium eſſe facturum.primum, quae eſt iſta ſuperbia,& contumelia, ut populi pars amputetur, ordo tribuum negligatur;ante ruſticis detur ager, qui habent,quam urbanis,quibus iſta agri ſpes,& iucunditas,oſtenditur? Plinius autem ſic lib. XIIX. cap. 3. Ruſticae tribus laudatiſſimae, eorum, qui rura haberent:urbanae uero,in quas trāsferri ignominiae eſſet,deſidiae probro. Quod autem idem ſubiungit:Quattuor ſolae erant a partibus urbis,in queis habitabant,Suburana,Palatina,Collina,Eſquilina:intellige de primis habitatoribus, & eo tempore, quo ſunt urbanae quattuor tribus inſtitutae. Erant igitur, qui agros non habebant,in urbanis tribubus;qui habebant, in ruſticis: habitare autem & urbano tribuli,ſi uellet in ruſtica,& ruſtico in urbana,licebat.longe tamen plures in urbe ruſticos tribules uixiſſe,quam in agris urbanos,credibile eſt:cum ruſtici, domeſtica re bene cōſtituta,urbanā uitam agreſti, illuſtrem ſcilicet, ac honorificam,obſcurae,atque ignobili,anteferrent; urbanis autem inutilis, ingrataque,eſſet in agris, ubi nihil poſſiderent, habita-

tio. Excipio libertinos: qui, licet agros haberent, in urbanis tamen tribubus adſcribebantur: nec iniuria: ut, quorum patres ſeruitutem ſeruiſſent, ab ingenuis ciuibus diſtinguerentur. ita, cum eſſent duo genera ciuium, ingenui, & libertini; in ingenuis, agro carentibus, fortuna, in libertinis, rura poſſidētibus, condicio notabatur: iis tamen exceptis, quibus filius quinquenni maior eſſet: quos in ruſticis tribubus eſſe cenſos, Liuius, ut infra oſtendemus, uidetur ſignificare. factum etiam a cēſoribus, ut aliqua turpitudine notati, e tribu ruſtica in urbanam, ignominiae cauſſa, transferrentur. Neque dum tamen conſtitui, utrum hae quattuor tribus, quae a partibus urbis nomen ſumpſerunt, iam ab illo tempore, quo ſunt inſtitutae, an poſtea, dictae ſint urbanae. equidem, poſtea, magis crederem, ex eo, quod apud Liuium lib. IX. ſcriptum animaduerti. Omnem, ait de Fabio cenſore, forenſem turbam, excretam, in quattuor tribus coniecit; urbanasq. eas appellauit. Dionyſius urbanas multo ante uocat. uerum, etſi loquitur de primis temporibus, recens nomen, uſitari ſermonis conſuetudinem ſecutus, potuit uſurpare. Vrbana quidem plebs, in quattuor illas tribus deſcripta, numquam fere non male audiit: quia ſcilicet ad ſeditiones, aut ad ea, quae uetantur legibus, facile ob inopiam impelleretur. quod ſi per omnes tribus ruſticas diſperſi, ſuffragium de lege, magiſtratu ue, in foro, uel in campo Martio, tuliſſent: gratis quidem neque data lex ulla, neque creatus magiſtratus eſſet: uenalia cuncta: bonas malasq. res, omniumq. dignitatem, pecunia exaequaſſet. quo indignitatis, ac periculi, remp. deducere Ap. Claudius cenſor conatus eſt, de quo ſic Liuius: Flauium, patre libertino, humili fortuna ortum, dixerat aedilem forenſis factio, Ap. Claudii cenſura uires nacta. Quibus uerbis, urbanam plebem factionē forenſem appellat, & paullo poſt forenſem turbam, quod fere genus illud ciuium,

infimae

infimae condicionis, & obſcurae fortunae otioſe tempus in foro tererent, quaſi concionem aliquam ſeditioſi tribuni pl. exſpectantes) tuliſſe ſuffragium, ſignificat, non, ut antea, in quattuor tantum urbanis tribubus, ſed, Appij cenſoris beneficio; aeque omnibus in tribubus. idq. idem Liuius ibidem plane demonſtrat. ſubiungit enim: Senatum primus, libertinorum filijs lectis, inquinauerat: &, poſtea quam eam lectionem nemo ratam habuit, nec in curia adeptus erat, quas petierat, opes urbanas, humilibus per omnes tribus diuiſis, forum, & campum, corrupit. Quos tamen poſtea Fabius cenſor in ueteres quattuor urbanas reiecit. Et, quamquã plebs uniuerſa tribus modis aeque conſideratur; uel ut ordo; erant enim tres, ſenatorius, equeſter, & qui, de plebe, dicebatur; uel ut genus ciuium; omnes enim ciues aut patricij, aut plebeij; uel ut ignobilis; opponitur enim nobilitati; quibus condicionibus urbana plebs cum ruſtica exaequatur: tribu tamen, & domicilio, praeterea uitae inſtituto, differebant. nã urbana plebs in quattuor dumtaxat urbanis tribubus; ruſtica uero in ruſticis, ſuffragiũ ferebat. neque obſtat, quin coloni Romani, (ea enim plebs ruſtica fuit) licet infimi fuerint ordinis, locum habere in ruſticis tribubus potuerint: ut nobiliſsimis, locupletiſsimiſque, ciuibus, ordine, & dignitate, inferiores, res tamen ſuffragio eſſent. agros enim qui poſſiderent, cuiuſcumque eſſent ordinis, in ruſticis tribubus adſcribebantur. neque tamen negauerim, fuiſſe, qui mercenariam in agris operam praeberent. quos ipſos ruſticos tribubus aſſigno, quippe qui honeſtiſſimo uitae genere, flagitioſi, ac perditi, languoris expertes, uictum ſibi compararent. qui ſi ab agris, reiecto labore, licentiae, ac nequitiae, mala ſpeducti, in urbem ſe recepiſſent, ubi, cum urbana plebe permiſti, nulla ſatis laudabili ratione uitam traducerent: hic, non dubito, quin non iam in ruſtica, ut cum ruri uiuebant, ſed in urbana, tribu cum reliqua ur-

bana plebe cenſerentur. Salluſtius enim, cum ſingulas urbanae plebis partes perſequitur, hos annumerat his uerbis: Praeterea iuuentus, quae in agris, manuum mercede, inopiam tolerauerat, priuatis, atque publicis, largitionibus excita, urbanum otium ingrato labori praetulerat. Domicilio differebant, quia ruri ruſtici tribules, colendi agri gratia, in urbe uero urbani, quod ijs negotij nihil in agris eſſet, habitabant. Vitae inſtituto diſſimiles erant, quia non eodem utrique ſtudio tenerētur, nec eadem utrique ſentirent; urbana plebe honeſtis cōſilijs ea, quae ſpeciē utilitatis haberent, praeferente, ideoq. magis ad res nouas, ac ſeditionem, quam ad otium, aut cōcordiam, propenſa; ruſtica uero nihil utile, quod idem honeſtum non eſſet, exiſtimante. Licet etiam alteram ab altera ſic diſtinguere. Plebs urbana opponitur nobilitati, & optimatibus; nobilitati, ut ignobilis; optimatibus, ut improba, rerumq. nouarum cupida. ruſtica uero opponitur quidem nobilitati, quia, tamquam plebs, ignobilis eſt; cū optimatibus uero, ut bene de rep. ſentiens, & a ſeditionibus aliena, coniungitur. itaque eā Cicero in oratione pro Sextio inter optimates refert. Quis inquit, iſte optimas? de numero ſi quaeris, innūmerabiles: neque enim aliter ſtare poſſemus. ſunt principes conſilij publici: ſunt, qui eorum ſectam ſequuntur: ſunt maximorum ordinum homines, quibus patet curia: ſunt municipales, ruſticiq. Romani: ſunt negotia gerentes: ſunt etiam libertini optimates. Et in epiſtola quadam ad D. Brutum, Ne homines, inquit, ruſticos, ſed fortiſsimos uiros, ciuesq. optimos, milites ueteranos, demētes fuiſſe iudices. Vrbanam uero plebem numquam fere, niſi cum aliqua flagitij, aut leuitatis, aut miſeriae domeſticae, ſignificatione uideo nominari. flagitioſam Cicero ſignificat lib. ad Atticum XVI. quia diſtinguit eam a bonis uiris. Suaſi, inquit de M. Bruto, ut Romam pergeret. uidetur enim mihi et plebeculā urbanam, &, ſi fi-

ſi fidem fecerit,etiam bonos uiros ſecum habiturus: Item lib. VI. ad eundem: Hoc uideo,cum homine auda-cifsimo, paratiſsimoque,negotium eſſe: omnes damna-tos,omnes ignominia affectos,omnes damnatione,igno miniaque,dignos illac facere, omnem fere iuuentutem, omnem illam urbanam, ac perditam, plebem. Vitio leuitatis eam notat lib. XI. ad eundem,his uerbis: Porto-rijs Italiae ſublatis, agro Cãpano diuiſo, quod uectigal ſupereſt domeſticum,praeter uiceſimam? quae mihi ui-detur una cõciuncula, clamore pediſſequorum noſtro-rum,eſſe peritura. Pediſſequos enim plebem urbanã dixit,quia,quorumcumque uel minima propoſita mer-cede,uocaretur, facile ſequi conſueſſet. De ſumma uero inopia, quae ſaepe rerum flagitioſarum cauſsam, ac neceſsitatem, attulit,lib. I. ſic: Illa concionalis hiru-do aerarij,miſera, & ieiuna, plebecula, me ab hoc Ma-gno unice diligi putat. & Salluſtius primum loquitur de uniuerſa plebe,tum ruſtica,tum urbana,cum ait: Sed omnino cuncta plebs,nouarum rerum ſtudio,Catilinae incepta probabat. id adeo more ſuo uidebatur facere. nam ſemper in ciuitate,quibus opes nullae ſunt, bonis inuident,malos extollunt,uetera odere,noua exoptant, odio ſuarum rerum mutari omnia ſtudent,turba, atque ſeditionibus,ſine cura,aluntur, quoniam egeſtas facile habetur ſine damno. Hactenus de tota plebe ſermo-nem fuiſſe,ipſe declarat,cũ ſubiungit proxime: Sed urba na plebs ea uero praeceps erat multis de cauſſis: Quã de-inde,in quinque genera diuiſã, deſcribit his uerbis: Pri mum omnium,qui ubique probro, atque petulantia,ma xime praeſtabant; item alij, qui,per dedecora,patrimo-nijs amiſsis; poſtremo omnes, quos flagitium, aut faci-nus, domo expulerat; hi Romam, ſicuti in ſentinam, confluxerant. deinde multi, memores Sullanae uicto-riae, quod ex gregarijs militibus alios ſenatores uide-bant, alios ita diuites, ut regio uictu, atque cultu, aeta-

tem

tem agerent, ſibi quiſque, ſi uictoria in armis foret, talia ſperabat. praeterea, iuuentus, quae in agris, manuũ mercede, inopiam tolerauerat, priuatis, atque publicis, largitionibus excita, urbanum otium ingrato labori praetulerat. Plebis autem ruſticae nomine non ij modo, qui domicilium haberent in agro Romano, quae fuere quindecim illae tribus a Seruio rege conſtitutae, ſed ij etiam comprehendebantur, qui extra terminos agri Romani habitabant; quae fuere ſedecim illae tribus, quas, eiectis regibus, additas eſſe, & numerum xxxv. expleuiſſe, iam diximus. Quodq. magis mirum ſit, uniuerſa Italia, poſt acceptam, legis Iuliae beneficio, ciuitatem, id eſt multo poſt abſolutum numerum xxx tribuũ, plebis ruſticae pars fuit; ideo ſcilicet, quia ſuffragium ferret in ruſticis tribubus. nam ad illa Ciceronis uerba in C. Verrem actione prima, Cum haec frequentia totius Italiae Roma diſceſſerit, ſubiungit Pedianus, Frequentiam dicit plebis ruſticae. conuenerat autem ex municipijs cuiuſcumque modi multitudo, aut, propter comitia, ſuffragiorum cauſſa; aut ludorum, uotiuorũ, Romanorum, Victoriae, plebeiorum; aut, ut cenſeretur. Porro, Italiam cum dico, loquor more Romano, cum eam ita definiebant, ab oriente, Rhegio, ad fretũ, quo Italia dirimitur a Sicilia; ab occidente, Luca colonia, ad inferum mare; a meridie, Antio, ad mare; a ſeptemtrione; Arimino colonia, ad mare ſuperum. nam, ultra Ariminum, & Lucam, incipiebat Gallia ciſalpina: in qua ipſa partem ruſticae plebis poſſumus exiſtimare municipia, coloniaſque, ciuium Romanorũ. erant enim praeterea Latinae, Italicaeque, coloniae: quae participes non erant ciuitatis Romanae, ſed tantum ius Latij habebant, aut Italiae: licet omnes aeque conſtarent ex ijs, qui, antequam in eas deducerentur, ciues Romani fuerant. quibus uero ius datum erat ciuitatis Romanae, hae ciuium Romanorum coloniae dicebantur, le-

geſq. Romanas, item ut praefecturae, & prouinciae, obſeruabant; licet in hoc ab utriſque differrent, quod non regebantur ab ijs, qui ex urbe Roma mitterentur, ſed a duum uiris, ex ipſa colonia, &, opinor, ex ordine decurionum creatis. erant porro decuriones in colonijs, quales Romae ſenatores. Municipia non ſtatim omnia ſuffragij ius una cum ciuitate habuerunt. quibuſdam enim cum ſuffragio, quibuſdam ſine ſuffragio, ciuitas data. &, quibus ſine ſuffragio, ij non ita proprie municipes dicti. nam, quia muneris partem caperent, inde cōſtat appellatos. at, quo munere, adempto ſuffragio, fruerentur? ſpecies eſſet aliqua in nomine Romanae ciuitatis; fructus perexiguus, aut omnino nullus. nam, ſi ſuffragij ferendi, multo magis petendi magiſtratus adimitur facultas. nudum igitur beneficium. uerum hoc perpetuum non fuit. quibus enim conceſſum iam erat ius ciuitatis, ijſdem poſtea ſuffragium quoque datum. Sed, quoniam nos complicata rerum doctrina, & ordo narrationis, huc deduxit, ut mentionem de Latij, Italiaeque, iure faceremus; puto fore nec alienum prorſus a propoſito nobis argumento, & ijs fortaſſe gratiſſimum, quos antiquitatis cognitio delectat, ſi iura populorum diſtinguamus; quiq. ſtatus omnium, quaeq. condicio fuerit, breuiter oſtendamus. Primus igitur quaſi gradus nobilitatis erat, ius Quiritium: quod ſummi beneficij loco dabatur. id autem erat, largiri ciuitatem Romanam. ciuium autem Romanorum abſoluta definitio tribus partibus conſtat, ut cenſeantur, & ſuffragium ferant in aliqua xxxv tribuum; ut regantur a Romanis magiſtratibus, & Romanis legibus uiuant; ut de tribus ordinibus unum omnino obtineant, ſenatorium, aut equeſtrem, aut qui, de plebe, dicebatur; quorum erat pedeſtre munus in militia. harum partium poteſt aliqua communis eſſe ciuibus Romanis cum alijs quoque urbibus, & locis: ſimul uero omnes ſolis cōueniunt ciuibus

Roma-

Romanis. nam, cenſeri, & ſuffragium in tribu ferre, etiam ad municipes pertinet: duae uero ab ijs reliquae partes abſunt. at coloniae Romanae quiddam habent amplius, de tribus uidelicet partibus unam & dimidiã: ſiquidem non ſolum cenſentur, & ſuffragium ferunt: quod utrumq. iure cõnectendũ putauimus; (nemo enim cenſetur, qui non idẽ ſuffragij ferẽdi ius habeat; nec ſuffragiũ quiſquã fert, qui cenſus non ſit) uerũ etiã Romanis legibus uiuunt; minime tamẽ a Romanis magiſtratibus, ſed a ſuis duumuiris, reguntur. praefecturae uero neque quod municipia, neque omnino quod Romanae coloniae, habebant, ſed unum illud, ut a Romanis magiſtratibus adminiſtrarẽtur. ex quo neceſſario ſequitur, ut leges Romanas obſeruarent. ſocij uero Latini neque municipijs, neque colonijs, neque praefecturis, pares erant: nullam enim de tribus, quas nominaui, partibus habebant. Sed eſt hic non ignobilis ad conſiderandum locus: utrum, quemadmodũ, ius Quiritum dare, dixi eſſe, ciuitatem Romanam largiri, eadem ratione, qui ciuitatem Romanam habent, iure Quiritum omnes fruantur. Negatur. nã libertini ordinis homines ciuitatis participes ſunt, nec tamen habent ius Quiritum: & nominandi quidem inter ciues, habendi tamẽ inter Quirites, nõ ſunt. itaque Romanorum ciuium libertis numquam ciuitatem, (cum enim libertate donantur, eo ipſo tempore ciues fiunt, cenſeriq. incipiunt) Quiritum autem ſaepe ius eſſe petitum, inuenias. quod ſi aſſequebantur; tum licebat ijs non modo ruſticis in tribubus cenſeri, uerum etiam magiſtratus obtinere. ciuitas igitur peregrinis uel libertis, uel ingenuis, ius Quiritum Romanis libertis dabatur. quae diſtinctio dilucide patet e Plinij ad Traianum epiſtolis. Des, inquit, rogo, ciuitatem Romanam Harpocrati iatraliptae. eſt enim peregrinae condicionis, manumiſſus a peregrina. matronam habet Thermuthin Theonis; quae iam pridem defuncta eſt. Item

rogo,

rogo, des ius Quiritum libertis Antoniae Maximillae. quod a te, petente matrona, peto. Petit Plinius ciuitatẽ Harpocrati, ut peregrino, quia manumiſſus a peregrina: recte: nam peregrini ciuitatem non habent. quod ſi a Romano, Romana ue, manumiſſus eſſet; ciuitatem ei Romanam petere non oportuiſſet: ſimul enim cum libertate ciuitatem iam accepiſſet: addere uero ad ciuitatem ius Quiritum, id quidem erat, quod neceſſario petendum uideretur. itaque idem Plinius, cum de manumiſsis non a peregrina, ſed a Romana, muliere, Antonia Maximilla, ibidem ſubiungit; ciuitatem non petit, quam habere eos iure manumiſsionis intelligebat, ſed ius Quiritium; ut omni re, atque omni munere, cum ingenuis ciuibus aequarentur. Hoc igitur, ut dixi, recte, quod ciuitatem peregrino petit: at illud imperite, quod petit peregrino Aegyptio, qui Alexandrinus non eſſet. reliquis enim peregrinis, quocũque in loco nati eſſent, Aegyptiis autẽ, non niſi Alexandrinis, ciuitas patebat. quod cum poſtea Plinius eſſet edoctus, denuo ita ſcripſit: Ago gratias, domine, quod & ius Quiritum libertis neceſſariae mihi feminae, & ciuitatem Romanam Harpocrati iatraliptae meo, ſine mora indulſiſti. ſed, cum annos eius, & cenſum, ſicut praeceperas, ederem, admonitus ſum a peritioribus, debuiſſe me ante ei Alexandrinam ciuitatem impetrare, deinde Romanã; quoniam eſſet Aegyptius. Ego autem, quia inter Aegyptios, ceterosq. peregrinos nihil intereſſe credebam, contentus fueram hoc ſolum ſcribere tibi, eũ ſcilicet a peregrina manumiſſum; patronamq. eius iampridem deceſsiſſe. Quibus ex duabus epiſtolis oritur etiã, emergitque, illa, minime in rebus Romanis contemnendã, notitia: non licuiſſe neque Romanis libertis ius Quiritium, neque peregrinis ciuitatem, niſi patronis aut concedentibus, aut mortuis, petere: quia ſcilicet, libertis aut ciuitatem, aut ius Quiritium adeptis, iura quaedam in eos patronorum amittebantur.

E

bantur.ac de Romanis teſtimonium afferunt ea uerba: Quod a te,petente matrona, peto: de peregrinis illa: Matronam habet Thermuthin Theonis, quae iam pridem defuncta eſt:& illa eiuſdẽ iteratae ſententiae: Contentus fueram hoc ſolum ſcribere tibi,eum ſcilicet a peregrina manumiſſum, patronamq. eius iam pridem deceſsiſſe. Alia quoque non longe a ſuperioribus epiſtola ſeiuncta exemplum habet de ciuitate peregrinis hominibus,iure autem Quiritium Romanis libertis petito, necnon de iure patronorum in libertos. Rogo, inquit, ut ciuitatem des Chryſippo Mithridatis,uxoriq. Chryſippi Stratonicae Epigoni; item liberis eiuſdem, ita ut ſint in poteſtate patris, utq. ijs in libertos ſeruetur ius patronorum. Item rogo, indulgeas ius Quiritium L. Satrio Abaſcanto, &. P.Caeſio Phoſphoro,& Panchaſiae Soteridi. quod a te, uolentibus patronis, peto. Romanos libertos eſſe hos duos poſteriores, nomina eorũ Romana, Satrius, & Caeſius, declarant: Chryſippum uero,uxoremq.eius,peregrinos,& Graecos,ex adiunctis patronorum,Mithridatis,& Epigoni,nominibus liquet. Quod autẽ poſui,peregrinis, ſiue libertis, ſiue ingenuis, ciuitatem dari ſolitam: quaeri poteſt,eodem ne iure,nulla ne inter ingenuos,& libertos,diſtinctione? omnino ſatis beneficij fuit, ciuitate peregrinos libertos donari: nec uerisimile uidetur,ab ordine libertino, & peregrinitate,ad ius Quiritiũ trãſſcẽdiſſe. ſic enim pares fuiſſent, atque adeo ſuperiores, libertis Romanis: qui a ciuitate ad ius Quiritium adſcendebant: peregrini uero liberti, non a ciuitate,ſed a peregrinitate, ſtatim ad ſummum illud ingenuorũ ciuium ius elati eſſent. nec apud Pliniũ in ijs epiſtolis, aut apud alium,de conceſſo illis iure Quiritium ulla mentio. itaque puto eos,cum ciuitatem eſſent adepti,eodem in urbe iure cum Romanis libertis fuiſſe;ciues quidem ut eſſent,ſed neque ruſticis in tribubus locum,neque petendi magiſtratus facultatem habe-

rent

rent:& alia, fortaſſe non pauca, quibus libertinus ordo ab ingenuis ciuibus differebat: quae nobis, & alia ſcitu digna, uel uetuſtas, uel hominum iniuria, uel caſus, eripuit. Cum uero impertita peregrinis ingenuis ciuitas appellatur, ſine dubio ius Quiritium intelligitur; interdũ etiam nominatur, ut a Suetonio in Claudio. Negotiationis, inquit, certa lucra propoſuit: naues mercaturae cauſſa fabricantibus magna commoda conſtituit, pro condicione cuiuſque, ciui uacationẽ legis Papiae Poppeae, Latino ius Quiritium. Quod autem in oratione pro Caecina Cicero dixit: Si ſemel ciuitas adimi poteſt, retineri libertas non poteſt. qui enim poteſt iure Quiritum liber eſſe is, qui in numero Quiritum non eſt? Id non pertinet ad libertos, nec uniuerſe in omnes ciues cõfertur: nam liberti liberi ſunt, nec tamen ſunt in numero Quiritum: itaque petitur ijs ius Quiritium. ad eos igitur tantum id ſpectat, quibus ciuitas adimitur. quo facto, interdicti eorum functione munerum, quae capere, ac tractare, ingenuis ciuibus Romanis licet, exempti Quiritium numero uidentur. Et, quoniam libertinos ciuium Romanorum in numerum retulimus; ciues autem Romanos cenſu maxime, oſtendimus, ac ſuffragio, dignoſci: neceſſariam uideo eſſe diſtinctionem, non modo libertinorũ, & ingenuorum ciuium, uerum etiam ipſorum inter ipſos. Differunt ab ingenuis, quód magiſtratus non gerũt, in ſenatum non legũtur, ordinem nullum obtinẽt: quia, praeterquam quod aditum in curiam non habent, nec equites, nec pedites, ſunt: etiam in illo, quod ingenui, ſi rura poſſident, in ruſtica tribu cenſentur; alioqui, in urbana; libertinis uero agrorum neque poſſeſſio, neque inopia, cenſum mutat. differunt inter ipſos, diuerſa ratione ſuffragij. ſunt enim, qui ſuffragium in urbanis tribubus ferunt; quos eſſe pleroſque conſtat: ſunt, qui nõ in urbanis, ſed in ruſticis: ſunt, qui nec in urbanis, nec in ruſticis. nam, ut hoc, extremum quod poſui, primũ

exponam: ſi quis libertinus praedium, praediaue ruſtica, pluris HS xxx millium non haberet, cenſu excludebatur. indecorum, credo, putarunt, cuius ad humilitatem generis accederet inopia, eum inter ciues Romanos cenſeri. Quod autem ſecundo loco ſtatui, de cenſis in ruſticis tribubus, id ex Liuij, ex quo totã hanc libertini ordinis diſtinctionem hauſimus, non omnino apertis uerbis, tamen licet colligere. nã, cũ libertinos in tribus quattuor urbanas deſcriptos fuiſſe dicat, deinde excipiat eos, quibus filius quinquenni maior eſſet; nimirũ exceptio condicionem potius auget, quam imminuit. quod ſi auget; ſine dubio tribus ſignificationem ſignificat; ut in ruſtica cẽſeri incipiat, qui, ante quam ei filius quinquenni maior eſſet, in urbana cenſebatur. qua de re ipſa Liuij uerba recitare, operaepretium eſt: non ſolum, ut id perſpici, atq. cognoſci poſsit, neque omnino libertinos omnes eſſe cenſos, neque, qui cenſebantur, omnes in urbanis, ſed, qui filium quinquenni maiorem non haberent, in urbanis; qui haberent, in ruſticis: uerum etiam, ut hoc pateat, cupiiſſe Ti. Sempronium Gracchum cenſorem uniuerſo libertinorum ordini ſuffragij lationem adimere, ſed, Claudio collega obſiſtente, id tantum eſſe conſecutũ, ut, qui antea libertini partim in urbanis quattuor, partim etiam in ruſticis tribubus ferendi ſuffragij ius habebant, in unam urbanam omnes conijcerentur. Sic igitur Liuius lib. XLV. In quattuor urbanas tribus deſcripti erant libertini, praeter eos, quibus filius quinquenni maior eſſet. ex S.C. eos, ubi proximo luſtro cenſi eſſent, cenſeri iuſſerunt. & eos, qui praedium, praediaue ruſtica, pluris ſeſtertium xxx. millium haberent, cenſendi ius factum eſt. Hoc cum ita ſeruatum eſſet; negabat Claudius ſuffragij lationem iniuſſu populi cenſorem cuiquam homini, ne dum ordini uniuerſo, adimere poſſe. neque enim, ſi tribu mouere poſſet, quod ſit nihil aliud, quam mutare iubere tribum, ideo omnibus v. &

xxx. tribubus mouere poſſe,id eſt ciuitatem,libertatemque,eripere, non,ubi cenſeatur,finire,ſed cenſu excludere. Haec inter ipſos diſceptata. poſtremo eo deſcenſum eſt, ut ex quattuor urbanis tribubus unam palā in atrio Libertatis ſortirentur, in quam omnes, qui ſeruitutem ſeruiſſent,conijcerent. Eſquilinae ſors exijt. in ea, Ti. Gracchus pronunciauit,libertinos omnes cenſeri placere. Atque hic non leuis inter Liuium,& Ciceronē,uidetur eſſe diſſenſio:quod ille dicat, libertinos, cum antea quattuor in urbanas tribus deſcripti eſſent, in unam Eſquilinam a Graccho cenſore coniectos; Cicero autem, tuliſſe eos ſuffragium ante Gracchi cenſuram non in urbanis,ſed in ruſticis,tribubus,nec in unā urbanam,ſed in quattuor, eſſe tranſlatos, uideatur oſtendere. his enim utitur uerbis,lib. I.de oratore: Cenſor Gracchus nō accurata quadam orationis copia,ſed nutu, atque uerbo, libertinos in urbanas tribus tranſtulit. Neuter tamen, mea ſenentia,falſus: idq. de tantis uiris aequius eſt arbitrari. Cum Liuio Dionyſij Halicarnaſſei teſtimonium congruit: qui, iam inde a Ser. Tullio rege, a quo quattuor tribus urbanae factae ſunt,locū ait libertinis ferendi ſuffragij proprium in urbanis tribubus eſſe conſtitutū. Et ipſe Liuius eadem de re lib. IX. ita ſcripſit:Q. Fabius cenſor, ſimul concordiae cauſſa, ſimul ne humillimorum in manu comitia eſſent, omnem forenſem turbam excretā in quattuor tribus coniecit: urbanasq. eas appellauit.In epitome autem lib.xx.idem comprobatur his uerbis:Libertini in quattuor tribus redacti ſunt,cum antea diſperſi fuiſſent, Eſquilinam,Palatinā,Suburanā, Collinam. Cui ſententiae Cicero non repugnat. nam, etſi libertinos in urbanas tribus ait eſſe tranſlatos; non ideo tamen ſignificat,urbanis eos in tribubus antea non fuiſſe;ſed ad eam libertini ordinis partem ſpectauit,quā in ruſticis tribubus tuliſſe ſuffragium iam oſtendimus, eam ſcilicet,quae filios haberet,quinque annorum aetatem

tem excedentes. Duo igitur ſunt, quae cenſor Gracchus de libertinorum ſuffragio noua inſtituit: unũ, ut nemo in poſterum ſuffragium ferret in ruſtica tribu; quod Cicero ſignificat; alterum, ut omnes in una urbana tribu, non in quattuor, ut antea, cenſerentur, & ſuffagium ferrent; quod Liuius diſerte narrat. ita conſtat, quod in Cicerone, & Liuio, diuerſum eſt, quia diuerſas res, uterque tamẽ ueras, exponunt, contrariũ non eſſe. Haec de ciuibus Romanis. Venio nunc ad municipes: quibus deberi ſecũdus uidetur locus. primũ enim ſuffragium habebant, munerisq. erant, ut ait Gellius, honorarij participes, in quo pares erant ciuibus Romani: deinde, quod optabile uidetur, ſuis moribus, legibusque, uiuebant, nulla neceſſitate, nullo populi Romani onere, niſi uoluntario, preſſi: in quo ſuperiores erant colonijs: quibus iura, inſtitutaque, omnia populi Romani ſeruare neceſſe erat. Coloniarum autem, ut diximus, tria genera, Romanae, Latinae, Italicae. non enim, quartũ genus, militares haben dae ſunt; ſed tribus generibus, quae nominauimus, communes eſſe poſſunt, quippe militares tum coloniae dicebantur, cum in colonias milites, uel ut bene meritis prae mia ſoluerẽtur, uel praeſidij cauſſa, deducebãtur. itaque nõ minus Latinae, quam Romanae, nec minus Italicae, quam Latinae, militares eſſe poterant. Romanae uero Latinis praeſtabant, quia cõſtabant ex ciuibus Romanis: Latinae reliquis Italicis, quia populi omnes Latini, ut proxime oſtendemus, locum praeſtantiorem apud popu lum Romanum, quam reliqua Italia, obtinebãt. ergo ſuf fragij lationem Romanae habebant: quo praeſtabant reliquis colonijs: ſed eaedem non ſecus, atque ij, qui Romae uiuebant, ciuitatisq. participes erant, Romanas obſeruare leges, & omnia ciuium Romanorũ onera ſuſtinere, cogebãtur. itaque potiorẽ, praeſtabiliorẽque, fuiſſe municipiorum condicionẽ, docet Gellius lib. XVI. Succedunt ſocij: qui & foederati dicebantur. horum alij

ſtipen-

ſtipendiarij, ut in Africa, Sicilia, Sardinia, non nulli; alij immunes, ut Latini, & aliquot in Sicilia, quos nominat Plinius in deſcriptione Siciliae, & alibi. atque hos plane Cicero in oratione pro Balbo diſtinguit his uerbis: In ſocios, & in eos, de quibus animus, foederatos iniurioſum, & contumelioſum, eſt, ijs praemijs, & ijs honoribus, excluſos eſſe fideliſſimos, & coniunctiſſimos, ſocios, quae pateant ſtipendiarijs, pateant hoſtibus, pateant ſaepe ſeruis. nam & ſtipendiarios ex Africa, Sicilia, Sardinia, ceteris prouincijs, multos ciuitate donatos uidemus, &c. Inter ſocios nobiliſſimi, qui ius habere Latij dicuntur. etenim hi reliquis omnibus, non modo exteris, uerum & Italicis, praeſtabant, ſicut Itali, omnibus exteris; & inter exteros ſocij prouinciales excellebant. Latium autem, incolumi rep. non ultra Circeios extēdebatur: imperatorum aetate ad Lirim flumen prolatum uidetur: quod a Plinio ſcriptum eſt. Et ius Latij non ad Latinos tantum pertinet, ſed in tria genera diducitur. conuenit enim primum in ipſos populos, qui Latium incolebant; qui quattuor modis in hiſtoria nominantur, Socij Latini, Socij ac Latini, Socij Latini nominis, Socii ac Latini nominis: deinde, colonias eas, quae propterea Latinae dicebantur, quia ius haberent Latij: poſtremo, qui neque Latinae coloniae, neque gens erant Latina, ſed aliquo merito, aut populi Romani benignitate, eadem illa iura, quibus & Latium uniuerſum, & Latinae coloniae fruebantur, erant conſecuti. quo ex genere multos nominat Plinius in deſcriptione Siciliae. quod autem Pedianus in commentario Piſonianae de Latinis colonijs utitur his uerbis: Id eſt, ut, petendi magiſtratus gratia, ciuitatem Romanam adipiſcerentur: id ego totum abundare puto. eſt enim omnino falſum. quia Latinae coloniae Latii quidem ius habebant, ciuitatis autem Romanae participes non erant. & haec uniuerſi plane Latij, omniumq. praeterea,

ea, quibus Latij ius datum eſt, perpetua condicio fuit, donec lege Iulia non Latio ſolum, ſed uniuerſae Italiae, ciuitas conceſſa. uerum non hoc beneficium omnibus, qui ubique locorum ius Latij, Italiae ue, haberent, ſed omnibus Latii, Italiaeque, incolis datum eſt. itaque Latinae coloniae, quae quidem eſſent extra Italiam, excludebantur. Quinctum locum ſocij Italici obtinent. horum duo genera, qui Romanis magiſtratibus, ac legibus, & qui ſuis, uterentur; Romanis, ut praefecturae quae dicebantur; ſuis, ut reliqui. nam extra Italiã praefectura nulla, (erant enim illae non praefecturae, ſed prouinciae, quo exibant geſto magiſtratu) in Italia uero non omnes in omni regione, ſed omnes extra Latiũ. hae quoque in duo genera diuidebantur: de quibus operaepretium eſt ipſa Feſti uerba recitare; ut inde certior doctrina ſumatur. Praefecturae, inquit, appellantur in Italia, in quibus & ius dicebatur, & nundinae agebantur, & erat quaedam earum reſp. neque tamen magiſtratus ſuos habebant; in quas legibus praefecti mittebantur quotannis, qui ius dicerent. quarum genera fuere duo; alterum, in quas ſolebant ire praefecti quattuor, populi ſuffragio creati, in haec opida, Capuam, Cumas, Caſilinum, Vulturnum, Liternum, Puteolos, Acerras, Sueſſulam, Atellam, Calatiam: alterum, in quas praetor urbanus quotannis in quaeque loca miſerat legibus, ut Fundos, Formias, Caere, Venafrum, Alicas, Priuernum, Anagniã, Fruſinonem, Reate, Saturniam, Nurſiã, Arpinum, aliaq. complura. Haec Feſtus. a quo Fundos, Formias, Arpinum, inter praefecturas numerari, quae Liuius lib. XXXIX. uetuſta fuiſſe municipia oſtendit, iure mirari aliquis poſſit. Capuã quoque a C. Caeſare conſule, qui poſtea perpetuam dictaturam inuaſit, coloniam eſſe factã, nemo fere paullo humanior ignorat. Sed ita mendacij ſuſpicio diluetur, ſi Feſtum ad prima illa ſpectaſſe reip. tempora dicemus, ante ciuitatem

Funda-

Fundanis, Formianis, Arpinatibus, datam, nedum ante Caeſaris conſulatum. Quod autem Romanos homines ius in praefecturis dixiſſe tradit: inde ſequi uidetur, ut in ijs urbibus leges Romanae ſeruarentur. Neapolim autem, Praeneſte, Tibur, Baulos, Rauennam, quia legibus Romanis non uterentur, praefecturas fuiſſe, nullo modo crediderim. nam, ſi fuiſſent, minime Romanis exſulibus ibi licuiſſet commorari. habemus in epiſtola M. Coelij exemplum Q. Pompeij, & T. Munatij Planci, Baulis, & Rauennae, exſulantium; cum uterque de ui, quod erat capitale crimen, condemnatus eſſet. Polybius autem, ciues Romanos, legibus eiectos, Neapolim, Praeneſte, Tibur, petere ſolitos eſſe, ibiq. ſedem ponere, uti liberis in locis, oſtendit. neque inter praefecturas, & prouincias, quidquam interfuiſſe puto, niſi quod prouinciae cōgregatae, praefecturae paſſim diſperſae. quod ſi praefecturas in unum cogeres, prouincia eſſet. neque praefecturae tamen ante legem Iuliam, neque umquam prouinciae, licet Romanas leges tuerentur, e ciuibus Romanis conſtabant; ſed omnes & erant, & dicebantur, ſocij. itaque, legem de repetundis, quae maxime ad rectores prouinciarum attinebat, ſociorum cauſſa latam, Cicero ait. Neapolim autem, Praeneſte, Tibur, quas Polybij teſtimonio praefecturas non fuiſſe, probatū eſt, idem Polybius foederatas ciuitates appellat. poſt legē Iuliam Neapolis municipium fuit; quod Cicero ſignificat in epiſtola ad Acilium, fam. lib. xiij. & ad Att. lib. x. ante inter ſocios Italicos: item Tibur non ante legē Iuliam municipium, ſed inter ſocios Latini nominis. quod ex oratione pro Balbo colligitur. Praeneſte, colonia Latina, deducta, ut opinor, a Sulla dictatore. agros enim militibus diuiſit, fuitq. Praeneſtinis infeſtiſſimus. nec ab eo paucas praeterea deductas eſſe, conſtat. Rauennam Strabo lib. v. coloniam nominat: nihil de tempore. ſi ante ſcriptam a Coelio epiſtolam, de qua iam

meminimus; Latinam fuiſſe, neceſſe eſt; ſiquidem exſules reciperet. ſin poſtea; ciuium Romanorum potuit eſſe. nec tamen liquet, ſicuti nec a quo deducta. ſuſpicor tamen, ab Auguſto, cum III uir eſſet reip. conſtituendae. multas enim cõſenſu Antonij collegae deduxit. Verum, lege Iulia lata, qua ciuitas uniuerſae ad extremum Italiae eſt impertita, eadem fuit omnium, intra Italiae modo terminos, condicio, municipiorum, coloniarum, praefecturarum, ſociorum, ſiue Latini, ſiue Italici, nominis: non, quod omnium in omnibus rebus aequarentur iura: ſed, ut in ſuffragij latione pares eſſent. nec enim dubito, quin, etſi ciuitatis Romanae lege Iulia ius haberent, ijſdem tamen, quibus antea, legibus omnes uixerint. ex quo mihi, ut aliud ex alio, ſuſpicionis quiddam exoritur, aliquid omnino inter eos, qui ius habent ciuitatis Romanae, & eos qui ciues Romani ſunt, intereſſe. nam ciues Romani non modo cenſentur, & ſuffragium ferunt, uerum etiam, ut dictum eſt iam, Romanis legibus utuntur; qui uero ius habent ciuitatis, cenſentur illi quidem, & ſuffragium omnes ferunt, non tamen ſimul illud contingit, ut legibus Romanis omnes uiuant. quo de genere municipia eſſe, demonſtratum iã eſt. ergo latius patet, habere ius ciuitatis, quam, ciuem Romanum eſſe: cum is, qui ciuis Romanus eſt, idem & ius habeat ciuitatis; qui uero ciuitatis habet ius, non idem continuo ciuis Romanus ſit: quandoquidem fieri poteſt, ut alij Romanis, quemadmodum coloniae, alij alijs, ut municipia, legibus utantur. Hoc cum ita uideatur, tamen exempla repugnant. nam Cicero Neapolitanos, lege Iulia ciuitatis Romanae ius adeptos, ciues Romanos uocat: quos tamen ijsdem, quibus ante legem Iuliam, legibus uixiſſe, dubitandum nõ eſt. Manlius, inquit in epiſtola ad Acilium, eſt Soſis. is fuit Catinenſis: ſed eſt una cum reliquis Neapolitanis ciuis Romanus factus, decurioq. Neapoli: erat enim in id municipium

adſcri-

adſcriptus ante ciuitatem ſocijs & Latinis datam. Nec deſunt alia eiusdem generis teſtimonia. Extra Italiã, coloniis exceptis, quarum prima Carthago fuit, ſocij omnes dicebantur: ſed parum proprie non nulli. nam ſocii re uera ſunt, pari libertate qui fruuntur. at prouinciales, cum Romanis parerent, ſocii tamen, blanditiae cauſſa, uocabantur. Prouincialium autem haec propria fuere, ut Romanis regerentur magiſtratibus, Romanis legibus parerẽt, annuum uectigal penderent; Reliqui ſocii tribus e generibus conſtabant; ex ijs, qui numquam hoſtes; ut Iudaei, qui, populorum orientaliũ primi, Romanam amicitiam appetierũt; & Ptolemaeus, Aegypti rex: qui ſocij immunes, omniumq. expertes onerum, fuere: tum ex ijs, qui hoſtes aliquando, poſtea, depoſitis armis, amicitiam cum populo Romano coiere: poſtremo loco, qui non ſua ſponte ſeſe dediderunt, ſed, armis uicti, cum euerti, ac deleri, belli iure, poſſent, clementia tamen, & benignitate, populi Romani, ſcedere percuſſo, inter ſocios relati ſunt. Atque his omnibus commune ſociorum, aut foederatorum, nomen, uaria tamen condicio, fuit: cum alij ſtipendiarii; alii immunes, eſſent. Sed redeo ad tribus: a quibus ad ruſticam plebem, & inde huc, oratio diuertit. Dictum eſt de nominibus earum, & de temporibus: reliqua perſequamur: & primum de locis. Fuere omnes uel in urbe, uel extra: ſi in urbe, uel in agro Romano, uel extra: ſi extra, uel in Latio, uel in Campania, uel in Sabinis, uel in Etruria. ulterius enim non extendebantur. in Latio duae, Pomptina, Scaptia, ab opidis; una praeterea, Maecia, a quodam caſtro, ut ait Feſtus; quae cum Scaptia ſimul addita. in Campania, Oufentina, ab Oufente fluuio; Falerina, a Falerno agro, non a Falerijs, Etruriae opido. ſimul enim adiunctae ſunt eodem anno, regione propinquae, Oufentina, Falerina: neque fuit eo tempore negotij quidquam

F 2 cum

cum Etruriae populis. in Sabinis quattuor fuere, Cru-ſtumina, Anienſis, Velina, Quirina. prima, ab opido; ſecunda, a flumine; tertia, a lacu Velino; quarta, ab opido Curibus. Terentina cur adiungenda uideatur, infra dicemus. In Etruria quattuor, Stellatina, a Stellatibus populis, non a Stellate campo, qui eſt in Campania: Tromentina, a campo Tromento, ut ait Feſtus; Sabatina, a Sabate lacu; Arnienſis, ab Arno flumine, circa quem, qui recepti ſunt in ciuitatem, habitabant. nam, Capenatibus, Faliſcis, Veientibus, qui Etruſco bello tranſfugerunt ad Romanos, ciuitate data, agroq. aſſignato, tribus quattuor, quas nominauimus, ex nouis ciuibus factae ſunt. Tres reliquae ſunt, e ſedecim illis poſt liberam ciuitatem adiectis, Popillia, Publilià, Terentina: quarum difficilis explicatio eſt. obſcurus enim Popilliae locus, nec ſatis apertum nomen. Publilia ſui quidem ipſa nominis originem indicat, ut aliae a familijs deductae; locum tamen quem habuerit, quamq. regionem, plane latet. Terentinae neque locus, neque ſatis nomen, conſtat. Popilliae uidetur etymologiam Feſtus exponere; nec tamen affert, in quo acquieſcas. dictam ait a progenitrice: qua? familia, muliere, urbe, aliquo eius nominis loco? non licet conijcere. ipſe enim nihil addit. nec in antiquis lapidibus integra legitur, ſed contracta, ſic, Pop. quibus ipſis litteris in eo s. c. ſcripta eſt, quod M. Coelius ad Ciceronē miſit, lib. IIX. epiſt. fam. accedit illud, quod, cum non nominetur a Liuio inter ultimas quattuordecim, neceſſario ſequitur, ut ante facta ſit: quod ſi ante, aut ſtatim poſt eiectos reges, aut ab ipſo rege Seruio. utrum accipiamus, conſtabit, a familia non poſſe deriuari. nam neque Seruius a plebeia familia tribum nominaſſet: neque, pulſis regibus, conſules ad honorem plebis potius, quam patriciorum, fuiſſe propenſos, ueriſimile uidetur; cum eo tempore iaceret omnino plebs, quae non modo conſules de ſua

gente,

gente, quod ei multis poſt annis datum eſt, uerum nec tribunos pl. aut aediles, aut ſacerdotes, aut omnino magiſtratum ullum, uel dignitatem, haberet. Publilia manifeſtum habet plebeiae familiae nomen. quod ferri poteſt: iam enim creari conſules de plebe coepti erāt. nam additam oſtendit Liuius Fabio Ambuſto, patriciae gentis, Plautio Proculo, plebeiae, cos. qui fuit annus, ſi lapides Capitolinos ſequamur, poſt urbē conditam CCCXCV. et ante nouem annos de altero plebeio conſule perlata rogatio erat. itaque iam in ſummam dignationē plebs, adepta conſulatum, peruenerat. Illud mirari ſatis nō poſſum; ſi hoc honoris plebeio generi habendum fuit, cur non potius plebeiae familiae cōſulari, ut Sextiae, Genuciae, Liciniae, Poeteliae, Popilliae, ipſi Plautiae, e qua ortus erat conſul eius anni M. Plautius. nā Publilius ad eam diem conſul nemo fuerat. quare ſcrupuli omnino, & in huius tribus nomine, quiddā remanet. De loco, nihil affirmare licet. potuit iuxta Pontinā eſſe; ſiquidem additae ſimul eodem anno ſunt. Pōtina uero ſine dubio, ubi opidum Pomoetia fuerat. opinor autem, quae ſimul adiunctae ſunt, proxime conſtitutas; quia uideo, (ut afferam exempla minime dubia) &, quae additae antea quattuor erant, Stellatinam, Tromentinam, Sabatinam, Arnienſem, &, quae adiectae poſtea ſunt, Ouſentinam, Falerinam, propinquis in regionibus fuiſſe. Terentina uideri poteſt a Terento, campi Martij loco, nomen trahere: qua tamen ex cauſſa, non occurrit: & perobſcurus locus eſt, ab uno Feſto nominatus: qui tamen, ubi de eo meminit, de tribu nihil addit. quod, niſi fallor, haudquaquam omiſiſſet, ut qui tribuum etymologiam alijs in locis perſequitur. Quis ei locus fuerit aſſignatus, aeque obſcurum eſt: non longe tamē ab urbe, licet ſuſpicari; quia uidetur prope Anienſem fuiſſe, cum qua eſt eodem anno adiuncta. Anienſis autem ab Aniene, agri Tiburtini flumine, procul ab urbe ſedecim omnino millibus paſſuum.

ſuum. quod ſi prope Anienſem Terentina; certe non in agro Romano, a ueteribus illis quindecim ruſticis tribubus, quas Seruius rex fecerat, multo aute occupato, maximeq. frequenti, ſed in Sabino, qui continens, adiunctusque, Romano fuit, locum plane uidetur habuiſſe. Agrum autem Romanum (ne quis erret) eum uoco, qui, Seruio regnante, ad Romanam ditionem pertinuit, quindecimq. ruſticis tribubus diſpertitus eſt: cuius noſſe terminos, haud facillimum uidetur: anguſtos tamen fuiſſe, ſatis conſtat. cum Romulus quidem regnare coepit, non ultra quinctum, & ſextum lapidem, ut ait Strabo, extendebatur; ab Etruſca parte nec integrum miliarium. finis enim agri erat Tiberis; qui a Palatij radicibus, id eſt a primae urbis pomerio, paſſibus abeſt fortaſſe CD. neque, quidquid poſtea de finitimis hoſtibus captum, & occupatum eſt, agrum Romanum uideo nominatum. & Varro, cum de finibus, qui aetate ipſius obſeruabantur, ſermonem habet, quinque ponit agrorum genera, Romanum, Gabinum, ab opido Gabijs; peregrinum, a pergendo, id eſt progrediendo. eo enim ex agro Romano primum progrediebatur. nã in Gabino, & Romano, etſi diſiuncti eſſent, finibusq. internoſcerentur, uno tamen modo ferebantur auſpicia. adiungit hoſticum agrum, & incertum, illum ab hoſtibus dictum; hunc, quia, de his quattuor qui eſſet, ignoraretur. manſit igitur, euerſis iã Gabijs, agrorum diſtinctio. Gabij autem ab urbe diſtabant circiter decem millibus paſſuum: quorum agrum agro Romano adunctum fuiſſe, Varro docet. Nec me mouet, quod ait Liuius libro XXVII. Patres extra Romanum agrum (eum autem in Italia terminari) negabãt dictatorem dici poſſe. Nam omnino, ſi large accipias, ager eſt Romanus tota Italia: quo modo non ab agris diſtinguitur, ſed a prouincijs. quod ſi uelis eum ab alijs agris diſtinguere; alia ratio eſt. tunc enim agrum Romanum a Sabino, Cãpano, Hirpino, diſtinguimus: quodq.

ſin-

ſingulis urbibus territorij adiacet, id earum urbium agrum uocamus. qua ratione dixit Cicero, in agro Volaterrano; Salluſtius, in agrum Piſtorienſem; Liuius, in agro Reatino. exemplorum plena omnia. Hos maxime terminos augures ſpectabant, in auſpicijs: & ex eorum ſcientia Varro, quod ipſemet fatetur, quinque fecit agrorum genera, quae proxime nominauimus. Tenendum igitur illud primum, ad orientem ſolem, Latium uerſus, agrum Romanum patuiſſe, qua Gabino terminabatur, paullo longius x. miliariis, itemq. qua Tuſculanum agrum contingebat. Tuſculum autem ipſum quoque in Latio fuit, ſed aliquanto magis, quam Gabij, ad mare declinabat, meridiem uerſus. & in Latio prima fuit, ratione loci, Maecia, quia iuxta Lanuuium fuit, a caſtro nũcupato: ſecũda, Scaptia: tertia, Põptina. Finitimas praeterea, qua continentem ſpectabat, duas Roma nationes habuit, Sabinam a ſeptemtrione, Etruſcam occidẽtem uerſus. In Sabina regione tribum primam Anienſem pono: & quod a Liuio prima nominatur; & quia nullum in Sabinis opidum propius urbem erat, quam Tibur. Anio autem, unde tribus nomen tulit, per Tiburtinum fluebat agrum. ex quo ſequitur, ut ager Romanus terminaretur agro Tiburtino. inde patet lõgitudo. nam, cum Tibur ad ſextumdecimum ab urbe lapidem fuiſſe cõſtet; & aliquid praeterea ſpatii quoquouerſus ager occupauerit: aperte cognoſcitur, anguſtos admodum agri Romani fines fuiſſe, qui nec ad ſexdecim miliaria protenderetur. Ab Etruria finitimus erat Veientinus ager: cuius partem Seruius rex, bello ereptam, intra fines incluſerat agri Romani: unde nominatam tribum Veientinam diximus. reliqua pars, uictis, ac dirutis, Veijs a Camillo, uectigalis quidem populi Romani facta, minime tamen ad Romanum agrum pertinuit. ergo terminos ibi ſtatuemus, ubi Veientium ager incipiebat, qui nõ ab urbe longius diſtabat XIII. millibus paſſuum, ut a

Plinio lib. III. traditum eſt. & in Etruſca regione primam tribum Liuius nominat Stellatinam, ultimam Arnienſem: qua nullam fuiſſe ab urbe remotiorem, uidetur Cicero ſignificare oratione II. in Rullum, his uerbis: A Suburana uſque ad Arniẽſem nomina ueſtra proponat. Id eſt, a prima urbana ad ultimam ruſticam. ultimam autem non tempore, (nam, multas poſt eam tribus eſſe additas, Liuius demonſtrat; poſtremam autem omnium Quirinam, epitome Liuiana) ſed ordine, cum ad ferendum ſuffragium tribus citarentur. una enim ſorte ducebatur: cui praerogatiuae, quia prima rogaretur, nomen fuit: reliquae dicebantur iure uocatae; quod in his, ſequẽte populo, ut ſaepe contigit, praerogatiuarum uoluntatem, iure omnia complerentur. uocabantur autem, ut opinor, propinquiores quaeque, uſque ad ultimam: ut prima ruſtica uocaretur Romilia, quia ſub Roma, ut ait Varro; ultima Arnienſis, quia longiſſime omnium diſtabat. atque hunc ordinem ſeruabat Rullus in diuiſione agri Campani. ſunt enim haec in. II. agraria: Quaeſiui ex eo Kalendis Ian. quibus hominibus, & quemadmodum, illum agrum eſſet diſtributurus. reſpondit, a Romilia tribu ſe initium eſſe facturum. Arnienſem porro fuiſſe ultimam in obeundo munere, ipſe Cicero oſtẽdit, cum ſubiungit in eo loco, A Suburana uſque ad Arnienſem. Et, quemadmodum hac de cauſſa inter ruſticas Arnienſis poſtremo ſtatuitur loco; itidem, ut arbitror, Suburanam Varro, &, fortaſſe eum ſecuti, Feſtus, & Plinius, urbanarum tribuum primam nominant. nec enim a Seruio rege praelatam eam in ordine Palatinae tribui, credibile eſt: cum Palatium ſedes antiquiſſima trium primarum tribuum fuit, in quas Romulus, ante initam cum Sabina gente ſocietatem, urbem diuiſit; eoq. in monte Romulus ipſe domicilium habuerit. nec tamen (ne temere uideamur a Varrone, & alijs, diſſentire: quãquam non eſt hoc diſſentire, ſed interpretari) nullo ue-

terum

terum teſtimonio noſtra nititur coniectura. nam Dionyſius Halicarnaſſeus, qui urbis Romae primordia, & omnem Romuli, tum in urbe condenda, tum in ciuitate inſtituenda, rationem accuratiſſimo, ac ueriſſimo, ordine perſequitur, primo loco Palatinam, deinde Suburanam, tertiam Collinam, quartam Eſquilinam, ſtatuit, ex partium ſcilicet uetuſtate: cum Varro primam faciat Suburanam, ſecundam Eſquilinam, tertiam Collinam, Palatinam quartam. ſed ita res commode temperabitur, ut Dionyſius ordinem eum, quo factae ſunt, Varro eum, quo ad lationem ſuffragij uocabantur, ſpectauerit. Verum, cur ille Seruij regis ordo neglectus in ſuffragio? opinor, quia, ſicuti tribus urbanae ruſticis, ita inter ipſas urbanas aliae eſſent alijs ignobiliores, prout uel infrequentes erant tribules, uel egeſtate perditi, uel ignominia notati. quibus malis, duobus ſaltem poſtremis, puto laboraſſe Palatinam tribum: ideo in ultimum locum eſſe reiectam. neque uero, quaſi ſomniantes, ita putamus: ſed monemur exemplis. operas enim illas Clodianas, ultimae ſortis homines, paratos ad omne facinus, quas Cicero ſaepe exagitat, ſuffragium in Palatina uideo tuliſſe: de quo ſic in oratione pro domo: Amici illi tui, te uno amico tecti, & beati, qui ſe populo commiſerant, ita repellebantur, ut etiam Palatinam tuam perderent. Tuam, dicit, non quod in ea ſuffragium Clodius ferre, (natus enim patricia familia conſulari, & opibus etiam abundans, cenſeri potius in ruſtica, cũ reliquis rura poſſidentibus, quam in urbana, tribu debuit) ſed quod in ea tribulis haberet multos ſuae libidini, audaciaeq. ſuffragantes. qua ipſe de cauſſa in oratione pro Sextio, ubi Vatinium uexat, Tribum, ait, ſuam non tulit; Palatinam denique, per quam omnes illae peſtes uexare populum Romanum dicebantur, perdidit. Eſt etiam illa de ruſticis tribubus non ignobilis conſideratio: cenſi ne ſint in ijs tribubus, quae ipſorum in agro eſſent, populi

finitimi, puta Latini, in Pomptina, aut Scaptia, Sabini, in Velina, aut Quirina; Etruſci, in Stellatina, Tromentina, an potius in qua quiſque tribu uoluerit. cum de cenſu loquor, ſuffragium ſimul intelligo. nec enim dubitatur, quin, qua quiſque in tribu cenſus eſſet, in ea ſuffragium quoque tulerit. Conſentaneum omnino uidetur, ut in agri ſui tribubus cenſerentur: ſed exẽpla interdum ſecus oſtendunt. id tamen obſeruatum, ut nec in tribubus ijs cẽſerentur, quae in alienae regionis agro eſſent; puta, ne Latini in Sabina tribu, aut Etruſca; ne Sabini in Etruſca, aut Latina; ne Etruſci in Latina, aut Sabina. in quibus igitur? in ijs, quae eſſent in agro Romano, quas Seruius ex quindecim fecerat; nec tamen in his omnibus, ſed in habentibus nomen patriciae gentis: quas octo omnino fuiſſe, iam diximus. Proferamus exempla. Quis neſcit, Formias, Fundos, Arpinum, in Latio fuiſſe? nec tamen Latinis in tribubus haec municipia cenſebantur, ſed in Aemilia Formiani, & Fundani, in Cornelia Arpinates. id ex Liuio conſtat; apud quem, lib. xxxiix. ſcripta ſunt haec: De Formianis, Fundanisque, municipibus, & Arpinatibus, C. Valerius Tappo tribunus pl. promulgauit, uti ijs ſuffragij latio eſſet. huic rogationi quattuor tribuni pl. quia non ex auctoritate ſenatus ferretur, cum intercederent, edocti, populi eſſe, non ſenatus, ius, ſuffragium, quibus uellit, impertiri, deſtiterunt incepto. rogatio perlata eſt, ut in Aemilia tribu Formiani, & Fundani, in Cornelia Arpinates, ferrent. atque in his tribubus tum primum ex Valerij plebi ſcito cenſi ſunt. Sabini ipſi, qui quattuordecim erant populi, cum in eorum agro tribus eſſent quattuor, ut oſtendimus, Velina, Quirina, Anienſis, Terentina, tamen in harum nulla, ſed in Sergia, una de quindecim Seruianis ruſticis, ſuffragium ferebant. teſtem habeo Ciceronem, qui contra Vatinium haec: Ob haſce omnes res, ſcias, te ſeueriſſimorum hominũ,

Sabino-

Sabinorum, fortiſſimorum uirorum, Marſorum, & Pelignorum, tribulium tuorum, iudicio notatum; nec, poſt Romam conditam, praeter te, tribulem quemquam tribum Sergiam perdidiſſe. Nec uero, mutatam eſſe tribũ cuiusque arbitrio, ſed, hoc cenſorum potius in manu ſitum fuiſſe, exiſtimauerim. Porro, ſicuti non omnes populi in tribubus agri ſui, ſic non omnes ciues in tribubus ſui nominis. exempli gratia, non omnes Claudij in Claudia, neque omnes Cornelij in Cornelia, cenſebantur. id ex Liuio cognoſcitur: qui, C. Claudium Neronem, non in Claudia tribu, quae fuit in agro Romano, ſed in Arnienſi, Etruſcarum ultima, cenſeri ſolitum, lib. XXIX. ſcriptum reliquit. quo in loco uulgati omnes libri macula deformati circumferuntur. legitur enim, tribum Narnienſem, pro Arnienſem: cum Narnienſis mentio neque in lapidibus, neque in libris, ulla reperiatur; Arnienſem uero idem Liuius lib. VI, & Cicero in agraria II. nominent. quodq. firmius eſt, ipſi lapidem uidimus Vulſinijs in templi parietibus, quo in lapide integrũ, expreſſumque, tribus Arnienſis nomen exſtat: ut alios lapides omittam. Tribuum autem XXXV. nomina a nobis deſcripta sũt ad epiſtolã Coelij, Fam. lib. IIX. Ad quas XXXV. Tribus, quarum numerus C. Lutatio, A Poſtumio coſ. anno ab V.C. DXI. abſolutus eſt, aliae poſtea ſunt adiectae: nec tamen umquam in publicis monumentis, aut in libris, qui noſtram ad aetatem peruenerũt, cum ſimul omnes nominantur, plures XXXV. ſunt. additas ſtante rep. decem eſſe, ex Italicis populis lege Iulia ciuitate donatis, declarat hiſtoria: qui fuit annus DCLXV. ſed, cum ſe nullam fere uim, pro tribuũ paucitate, in comitijs habere, omniaq. ueterum ciuium in manu eſſe, Itali ſentirent; tentatũ quidem a L. Cinna conſule, ut in omnes XXXV. tribus diſtribuerentur: uerum, exorto ob eam cauſſam ciuili bello, quo Cinna, Octauio collega interfecto, ſummam remp. cum C. Ma

rio iniuſtis imperiis oppreſſit. Nullam deinde in rep. factam tribuum acceſſionem legimus. nomina tamen aliarum reperiuntur, quas conſtat eſſe additas imperatorum aetate. Omittamus uero iam nomina. rem agamus. Ferebant ſuffragium in xxxv. tribubus quicumque cenſebantur. hi conſtabant ex diuerſis generibus. nam cenſebantur ciues Romani, id eſt, qui Romanis magiſtratibus, legibus, ſacris, utebantur. quorum erant duo genera, qui domicilium intra pomerij terminos habebant; qui populus Romanus dicebatur; & qui in agro Romano, ac deinceps in omnibus xxxv. tribubus, quouſque protendebantur, habitabant: qui cum eſſent ciues Romani, tamen populi Romani nomine excludebantur. itaque Auguſtus in ſuo teſtamento diſtinxit populum Romanum a xxxv. tribubus. Sic enim Suetonius in eius uita: Legauit populo Romano quadringenties, tribubus tricies quinquies HS. Cenſebanrur & municipes: qui neque partes tribuum, neque proprie ciues Romani, erant, ſed in tribubus ſuffragium ferebant, & ciuitatis ius habebant. erant autem alij citra, alij extra, terminos, qui tribus definiebant: omnesq. ſuis, nō Romanis, magiſtratibus, legibus, ſacris, utebantur. cenſebantur coloniae ciuium Romanorum: quibus eaedem, quae populo Romano, leges, eadem ſacra, erant, diuerſi tamen magiſtratus: nam ex ipſa colonia, ex ordine decurionum, II. uiri creabantur. Hos ego omnes Romae a cenſoribus ante legem Iuliam eſſe cenſos, facile crediderim. poſt legē Iuliam, ciuitate uniuerſae Italiae impertita, mirum uideri poſſet, tantam multitudinem, ut cenſeretur, in urbem confluxiſſe: nec deſunt, qui opinentur, omnes, in ſuis opidis, atque urbibus, a ſuis magiſtratibus eſſe cenſos, deinde cēſorum numerum Romam ad cenſores miſſum. me Ciceronis, & Pediani, teſtimonium adducit, ut omnino Romae cenſos exiſtimem. ait enim Cicero in Verrem: Cum haec fre-

quentia totius Italiae Roma diſceſſerit. Et ſubiungit Pedianus: Frequẽtiam dicit plebis ruſticae, cui uoluit iudicij exitu notam eſſe integritatem ſuam. conuenerat autem ex municipijs cuiuſcũque modi multitudo, aut propter comitia ſuffragiorum cauſſa, aut ludorum uotiuorum, Romanorum, Victoriae, plebeiorum, aut ut cenſeretur apud cenſores Gellium, & Lentulum. Tabulas tamen eorum, qui cenſerentur, duplices fuiſſe crediderim: quarum unas Romae, alteras in eorum urbibus, aut opidis, aſſeruatas. Romae, quis dubitet? qui enim cenſerentur, eorum nomina cenſorias in tabulas relata, ita conſentaneum eſt, ut, probare teſtimonijs, putidae cuiuſdam uideatur eſſe diligentiae. exemplum autem earum tabularum ad unumquodque municipium, aut ad colonias ciuium Romanorum, eſſe miſſum, ſatis aperte locus Ciceronis in oratione pro Cluentio declarat. Illum, inquit, publicas tabulas Larini cenſorias corrupiſſe, decuriones uniuerſi iudicauerunt. Et infra, in eadem: Dum, eum fuiſſe Oppianicum, conſtabit, qui tabulas publicas municipij ſui corrupiſſe iudicatus ſit. Quemadmodum autem locum in tribu, hoc eſt poteſtatem ferendi ſuffragij, uirtute, & meritis in remp. peregrini homines conſequebantur: ſic ob turpem, ignominioſamque, uitam uel amittebatur tribus, uel mutabatur. &, qui tribum amittebat, tum aerarius fieri, tum in aerarios, aut in Caeritũ tabulas, referri, dicebatur. quo quid ſignificetur, docet Aſconius, his uerbis: Regẽdis moribus ciuitatis cẽſores quincto quoque anno creari ſolebãt. hi prorſus ciues ſic notabãt, ut, qui ſenator eſſet, eijceretur ſenatu; qui eques Romanus, equũ publicũ perderet; qui plebeius, in Caeritũ tabulas referretur, & aerarius fieret, ac per hoc non eſſet in albo centuriae ſuae, ſed ad hoc eſſet ciuis, tantũmodo ut pro capite ſuo tributi nomine aera penderet. Planius etiam apud Gellium, lib. XVI. cap. 13. Primos,

inquit,

inquit,municipes ſine ſuffragij iure Caerites eſſe factos accepimus. cōceſſumq. illis,ut ciuitatis Romanae honorem quidem caperent,ſed negotijs tamen, atque oneribus,uacarēt,pro ſacris bello Gallico receptis,cuſtoditiſque. hinc tabulae Caerites appellatae uerſa uice,ī quas cenſores referri iubebant quos, notae cauſſa, ſuffragijs priuabant. Mutabat uero tribum,qui uel,poenae loco, ex nobili in ignobilem, hoc eſt ex ruſtica in urbanā, aut etiam ex ruſtica in aliam ruſticam ignobiliorem,uel cōtra,praemij loco,ex urbana in ruſticam,aut ex ruſtica in aliam nobiliorem ruſticam,transferebatur.quod,moueri tribu,dicebatur.de quo ſic Liuius lib. XLV. Negabat Claudius ſuffragij lationem iniuſſa populi cenſorē cuiquam homini, ne dum ordini uniuerſo, adimere poſſe. neque enim, ſi tribu mouere poſſet,quod ſit nihil aliud, quam,mutare iubere tribum, ideo omnibus V. & XXX. tribubus emouere poſſe,id eſt ciuitatē, libertatēque,eripere,non,ubi cenſeatur,finire, ſed cenſu excludere. eſt autem frequentius, reijci a nobili in ignobilem, quod cenſoria nota fieri conſueuit,quam ab ignobili ad nobilem tranſduci:quod in oratione pro Balbo animaduertimus:in qua,Balbum,reo, quem accuſauerat, de ambitu damnato, tribū Cruſtuminā legis praemio eſſe adeptū, conſtat.nec enim antea Balbum in urbana, ſed in ruſtica,tribu ſuffragiū tuliſſe, uerisimile uidetur.Et,quod dixi,aerarium fieri,& tribu moueri, diuerſa eſſe:id Cicero confirmat in oratione pro Cluentio,his uerbis: Ipſi inter ſe cenſores ſua iudicia tanti eſſe arbitrantur,ut alter in aerarios referri,aut tribu moueri,iubeat,alter uetet. Liuius quoque lib. XLII. Omnes, quos ſenatu mouerunt, quibusq. equos ademerunt, aerarios fecerunt, & tribu mouerunt. Et lib. XXIV. His,ſuperioribusq. illis, equi adempti, qui publicū equū habebant: tribuq. moti aerarij omnes facti. quod niſi diuerſa eſſent:neque Cice

ro ea particula, quae diſtinguendi uim habet, uſus eſſet, neque Liuius illud, Aerarij omnes facti, quod otioſum, atque inane, prorſus uideretur, inculcaſſet. At, in quo diuerſa, quaeret aliquis. Non eſt facillima deliberatio. aggrediamur tamen, & conemur explicare, quod exploratum non habemus. fortaſſe enim in ipſa re tractanda, ut interdum ſolet accidere, ueritas ipſa, aut ſaltem ſpecies aliqua ueritatis, emerget. Primum igitur illud ſtatuo; quod omnino fixum ſit, neceſſe eſt: ueterum enim auctoritate, minimeq. dubio teſtimonio, confirmatur: aerarium fieri, eum dici, qui iura omnia ciuium Romanorũ amitteret, unũ illud retineret, ut pro capite ſuo, tributi nomine, aera pẽderet. id quod a Pediano plane ſatis explicatur. ſuffragium igitur adimebatur ijs, qui aerarij a cenſoribus fierent. quod cum ita ſit; neceſse eſt, moueri tribu, aliud quippiã ſignificare, atque etiã leuius eſse, quam aerarium fieri: quod oſtendimus eſse grauiſſimum: quãdoquidem adimuntur omnia commoda, omnesq. dignitates, & honores; relinquitur autem, quod nemini iucundum eſt, onus tributi. ſequitur igitur, ſi, moueri tribu, tribus ademptio non eſt; certe, ut mutatio ſit. quod, hic ne parum neceſſarijs probetur exẽplis, ipſo interprete Liuio iam oſtendimus. Referri autem in tabulas Caeritum, non uideo, qui poſſit idem eſſe, quod, moueri tribu. non enim, qui tribu mouetur, ſuffragium amittit, ſed mutat locum, ut, non in qua antea, ſed in aliqua minus nobili, tribu cenſeatur, & ſuffragium ferat. at, referri in tabulas Caeritum, qui omnino ſuffragium amitteret, is dicebatur. quod ex Gellio, & Strabone, liquet. idq. puto ſignificari, cum uel apud Liuium, Ciceronem, Gellium, alibi, aerarium fieri, aut in aerarios referri, legimus. nec Pedianus, cum dixit, Qui plebeius erat, ſic a cenſore notabatur, ut in Caeritũ tabulas referretur, & aerarius fieret; quaſi duo diuer-

diuerſa poſuit,ſed unũ diuerſis uerbis explicauit: quod ueteres non numquam ſolebant: quo ſcilicet res fieret illuſtrior: multo enim uſitatius, ideoq. apertius, id loquendi genus, aerarium fieri, quam, in Caeritum tabulas referri: & alterum in Liuio ſaepe, alterum, niſi me fallit memoria, nũquam inuenias. ſemel Gellius, ſed ut rem doceret, cum de municipiorum ageret origine, non ut factum narraret, uſurpauit. ſemel Pedianus, ſed coniuncte: ſubiunxit enim, Et aerarius fieret, quaſi parum plane locutus eſſet ad ſententiam exponẽdam. Hic obijcitur illud: mutila eſt igitur Pediani narratio, quae unũ modo genus ignominiae ponat, ſuffragij uidelicet ademptionem; cum illud praeterea ſit, ſuffragij tranſlatio a tribu ad tribum; eorum uidelicet, qui tribu mouebantur. Non eſt inepta dubitatio. nec tamen, quod reſpondeatur, in promptu non eſt. Concedo, duplicem fuiſſe plebeiorum ignominiam, aerarium fieri, & moueri tribu; neque tamen Pediani culpam, quia de duabus unã omiſerit, agnoſco. non eſt hoc, id, quod agitur, ignorare, ſed ex ijs, quae ſcimus, ſumma decerpere, quod in tradenda doctrina uitio non adſcribitur, laudatur etiam, & elegantis ingenij uidetur eſſe. quid? an id, quod omittitur, ſimul idem negatur? notas cenſorias Pedianus in ſenatoribus, equitibus, plebeijs, non omnes, ſed inſignes maxime, perſequitur: ſi quam praetermittit in plebeijs, facit idem in ſenatoribus, & equitibus. non enim ſenatores tãtum ſenatu mouebantur, ſed aerarij quoque fiebant, cenſu etiam multiplicato: itidem equitibus non equus modo publicus, ſed arma quoque, adimebantur. itaque non eſt, cur aut Pedianus in ſuſpicionem inſcitiae, uel negligentiae, ueniat; aut eius uerba noſtram ſententiam infirmare uideantur.

Quod

Quemadmodum, cum de ciuibus Romanis intra fines agri Romani habitantibus loquerer, uiſa eſt ad cognitionẽ neceſſaria diſtinctio, ut alios ſenatores, alios equites, alios de plebe fuiſſe oſtenderem; uel alio modo, alios patricij generis, alios plebeij: ita, cum non de ſolis ciuibus Romanis, quibus aut in urbe, aut in agro Romano, domicilium eſſet, ſed generatim de omnibus, qui ciues Romani uocarentur, uerba facio; operaepretium uidetur eſſe, ut, eiuſdem ne generis omnes eſſent, an aliqua re diſſerent, ſignificem. Scire igitur oportet, non modo eos, quibus in urbe, aut in agro Romano, domicilium eſſet, ſed omnes plane municipes, qui extra agrum Romanũ ſuis in municipijs, aut in Latio, aut in reliquis Italiae partibus, aut etiam extra Italiam, habitabant, ciues Romanos eſſe nominatos. quod ne minus ueri ſimile uideri poſſit, recitabo Ciceronis teſtimonium in oratione pro Cluentio. Martiales quidam, inquit, Larini appellabantur, miniſtri publici Martis, atque ei deo ueteribus inſtitutis, religionibusq. Larinatium conſecrati. quorum cum ſatis numerus eſſet; cumq. item, ut in Sicilia permulti Venerei ſunt, ſic illi Larini in Martis familia numerarentur: repente Oppianicus, eos omnes liberos eſſe, ciuesq. Romanos, coepit defendere. Dixit enim, Ciues Romanos, hoc eſt, eodem iure, quo ceteri municipes erant. hoc autem eo patet illuſtrius, quod in epiſtola ad Acilium Neapolitanos ciues Romanos idem Cicero appellat. Manlius, inquit, fuit Catinenſis; ſed eſt una cum reliquis Neapolitanis ciuis Romanus factus, decurioq. Neapoli. erat enim adſcriptus in id municipium ante ciuitatem ſocijs, & Latinis datã. Erant igitur, & dicebantur, ciues Romani, qui ciuitate cum ſuffragio donabantur: qui uero ciuitate ſine ſuffragio, ij non ciues Romani, ſed tantummodo Romani, uocabantur: quod de Acerranis a Liuio proditum legimus: atque hi nomen tantum, & honorem, Romanae ciuitatis

uitatis habebant: tributum pendebant : magiſtratus autem, alia ue munera, aut curationes, capere non poterant. cuiuſmodi Caerites fuerunt: quibus omnium primis ciuitas, ſed ſine ſuffragio, eſt data, pro ſacris Gallico bello receptis. unde Caeritum in tabulas relati dicebantur ij, qui a cenſoribus omni ciuium Romanorum iure priuabantur, uno excepto, ut aes tributi nomine penderent. Ciuitatem igitur cum ſuffragio conſecuti, cum ciues Romani eſſent, ac dicerentur, ſociorum tamen nomen non amittebant, ijq. auxiliares in bellis appellabãtur: quibus uero conceſſa quidem ciuitas, ſuffragij uero ferendi denegata poteſtas, eſt, neque ciues Romani, neque municipes, ſed tantum ciues, & ſocij, uocabantur. Iura porro ciuium Romanorum, qui ex municipijs non eſſent, haec erant. Cenſebantur, ſuffragium ferebãt, honores, magiſtratusque, capiebãt, aes pro ſuo capite, tributi nomine pendebant, habebant locum in legionibus, utebantur legibus Romanis, ſacra more Romano faciebant, Quirites, populusq. Romanus, uocabantur. quae illis non omnia cũ municipibus erant cõmunia. nam, cum eſſent ipſi quoque ciues Romani, iura tamen illa, quae nominaui, non omnia plane, ſed quattuor, habebant, quattuor uero non habebant. cenſeri, ſuffragium ferre, munerũ omnium partem capere, unde Municipes dicti, tributum pendere, haec habebant: locum uero habere in legionibus, uti legibus Romanis, ſacra more Romano facere, Quiritum, populi ue Romani, nomine appellari, nõ habebant. A Colonijs uero & magis, quam a municipibus, nec eodem modo, ciues Romani differebant. nam coloni ſimiles erant ciuibus Romanis tribus rebus, quia legibus Romanis uiuebant, ſacra Romano ritu peragebant, locum in legionibus habebant; diſſimiles quinque, quia neque cenſebantur, neque ſuffragium ferebant, neque munerum participes erant, neque tributum pendebant, neque Quirites, aut populus Romanus,

manus,dicebantur: ideoq. nec ciues Romani uocabantur, quamquam e ciuitate ipſa in colonias eſſent profecti. non enim, qui non cenſetur, ſuffragij ius habet, nec ciuis Románus eſt. ideoq. municipes, quia cenſentur, ſuffragium ferunt,ciuesq. Romani appellantur. Eſt etiam,in quo ciues Romani differrent ab ijs, qui praefecturas incolebant, conſiderandum. ſi tantum una re ciuium Romanorum imaginem praeſeferebant, quia legibus Romanis utebantur; quandoquidem a Romanis magiſtratibus, ut Feſtus admonet,regebantur:ex quo ſequitur,ut legibus Romanis uiuerent: cetera uero ciuiũ Romanorum iura non habebant. commodius igitur cũ municipijs,quam cum colonijs,aut praefecturis,agebatur. ſiquidem coloniae,& praefecturae, cum plus oneris, tum uero minus habebant emolumenti. obſtricti enim legibus Romanis tenebantur, neque tamen frui muneribus publicis poterant. Municipes uero quodam modo frui libertate uidebantur, cum a ſuis ciuibus regerentur, ſuisq. moribus, ac legibus, uiuerent:&,ubi uellent, Romam ire ad ſuffragium in tribubus ferendum, ipſiq. capere magiſtratus aeque poterant, ac ſi Romae, aut in agro Romano,domicilium haberent. quod quanti eſſet, facile eſt ijs animaduertere,qui,quantum Roma municipijs praeſtiterit,quantoq. fuerit optabilius florere honoribus in orbis terrarũ urbe principe, ac domina, quam in quouis opido,quauis condicione,uitam agere, cum animo ſuo conſiderauerit.Recte igitur Praeneſtini, cum Tiberius imperator in eorum finibus, ſub ipſo opido, capitali ex morbo conualuiſſet, ab eo petierunt, ut ex colonia in municipij ſtatum redigerentur: idq. illis Tiberius,ut quaſi gratiam pro recuperata ualetudine referret,muneris loco tribuit. ſtulte autem Italicenſes,unde ortum duxit Hadrianus imperator: qui, cum eſſent municipes, in ius coloniarum mutari maximopere cupierint. cuius opinionis errorem ab Hadriano ipſo ora-

tione admodum erudita patefactum in ſenatu, Gellius tradit. Nunc, quae cōmemorauimus ciuium Romanorum iura, faciendum uidetur, ut ſingula repetamus, & quo īſtituimus ordine, quam licebit diligenter, breuiter tamē explicemus. Ac primum, quod ad cenſum attinet, haec ſunt quaerenda: quo aetatis anno cenſerentur: mares ne tantum, an mares pariter, & feminae: ingenui ne tātum, an etiam libertini: ij ne tantum, quibus in urbe, hoc eſt intra pomerium, domicilium eſſet, an etiam qui extra urbē intra fines agri Romani, atque adeo qui in municipijs, quiq. etiam in colonijs, habitarent: an abſentes cenſerentur: quoto anno cenſus fieret, a quo magiſtratu, quo in loco: in centurijs, an in tribubus, & quo ordine, cenſerentur: quae eſſet in ciues Romanos animaduerſio cēſoria, eaq. in perpetuum duraret, an uero tolli ſoleret: quae item cenſoribus eſſent animaduertendi cauſſae: an aliqua eſſet in cēſis poena: omnes ne cēſi eodem iure munerum omnium participes eſſent, an cēſus differentia diſſimilem in dignitate condicionem faceret: quoties cenſus actus ſit: qui cenſorum minimus numerus, & qui maximus, fuerit. quae omnia antiquitatis ita docet obſeruatio, ut ſignificet potius, quām declaret. pauca ſunt enim, quae ueteres illi, non eandem fortaſſe in Romanis inſtitutis, ac moribus, quam in ceteris rebus humanis, mutationem ueriti, plane, enucleateque, litteris expreſſa reliquerint. Ita, niſi eundem librum ſaepe legas; niſi loca locis conferas; niſi mentis aciem intendas; operamq. des, ut ex unico nonnumquam uerbo multa ſcitu digna elicias, ingeniumque, & coniecturam, ſecutus, ad ſummam rei difficilis, & obſcurae, notitiam, quaſi per quoſdam ſcalarum gradus, adſcendas; inanem laborem in hoc genere, ſtudiumq. ſuſcipias minime fructuoſum. Cenſebantur ciues Romani, non ubi ad aetatem ferendis armis idoneam, hoc eſt ad annos XVII, peruenerāt; quod uideo quoſdam exiſtimaſſe; ſed a quo

primum

primum die nati erant. nam, ſi robuſtiores tantum cenſi eſſent, Ser. Tullio regnante, qui cenſum inſtituit, Romae fuiſſent hominum cc. millia. Si quidem Liuius xxc millia, Dionyſius etiam plures in primo cenſu commemorat. ut neceſſe ſit, eos, qui nondum per aetatem geſtare arma poſſent, (omitto ſenes, affecta iam aetate, ob infirmitatem uirium domi ſedentes, aut in lectulis cubantes) haud fere pauciores xx. millibus fuiſſe. tantoq. marium munero parem fuiſſe numerum feminarum, aeque neceſſarium uidetur, quod certe, ad aeſtimationem quidem iudicij mei, uix eſt, ut credi poſſit. demus, id quod uerum eſt, urbē Romam quinque regū uirtute, ac ſapientia, rebus omnibus uehementer eſſe auctā. annorum uero CLXXIII. ſpatio (in ipſo enim regni principio Seruius, ſextus rex, cenſum inſtituit) incrementa fuiſſe tanta, ut capitum cc. millia, quam hodie multitudinem in una, aut altera, Europae urbe uix, aut fortaſſe ne uix quidem, inuenias, numerata ſint, ita ſimile ueri non eſt, ut monſtri ſimile uideatur. Ipſe etiam Liuius lib. IV. cum ait, Q. Fabio, T. Quinctio cos. cenſa ciuium capita CIV, & XX. millia, CCXIV. praeter orbos, oibasque, nullam aetatem, orbis exceptis, nullumq. ſexum cenſu excluſum, ſatis indicat. Idemq. libro LIX. ſignificat, cum inquit: Cēſa ſunt capita CCCLXIIX. millia, DXXIII, praeter orbos, & uiduas. Dubia fortaſſe colligere uidemur argumenta. ſit ita. unum certiſſimum, cui fidem nō habere nemo debeat, ex accurata Dionyſij Halicarnaſſei ſumptum hiſtoria, proferemus. is igitur lib. I. ſic.

Ταῦτα καταστησάμενος ἐκέλευσεν ἅπαντας Ῥωμαίους ἀπογράφεσθαί τε καὶ τιμᾶσθαι τὰς οὐσίας πρὸς ἀργύριον, ὀμόσαντας τὸν νόμιμον ὅρκον, ἦ τ᾽ ἀληθῆ καὶ ἀπὸ παντὸς τοῦ βελτίστου τετιμῆσθαι, πατέρων τε ὧν εἰσγράφοντας, καὶ ἡλικίαν, ἣν ἔχουσι, δηλοῦντας γυναῖκάς τε καὶ παῖδας ὀνομάζοντας, καὶ ἐν τίνι κατοικοῦσιν ἕκαστοι τῆς πόλεως τόπῳ, ἢ πάγῳ τῆς χώρας, προστιθέντας. τῷ δὲ μὴ τιμησαμένῳ τιμωρίαν ὅρισε τῆς τε οὐσίας στέρεσθαι, καὶ αὐ-

τὸν

τὴν μαστιγωθέντα περαθῆναι. Quibus uerbis, nõ modo cuiuſque rem eſſe aeſtimatam, quod unum Liuius, ſcriptor interdum parum diligens, tradidit, uerum etiam aetates omnium, uxores, liberos, locum, ubi habitarent uel in urbe, uel in agro, publicis in tabulis notatum, planiſſime oſtēditur. Quod autem ad libertinos attinet; eos item una cũ ingenuis eſſe cēſos, idē infra ſignificat, his uerbis: Ὁ δὲ Τύλλιος καὶ τοῖς ἐξελευθερουμένοις τῶν θεραπόντων, ἐὰν μὴ θέλωσιν εἰς τὰς ἑαυτῶν πόλεις ἀπιέναι, μετέχειν τῆς ἰσοπολιτείας ἐκέλευσεν. ἐπιτρέψας γὰρ ἅμα τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐλευθερίαν, καὶ τούτοις τιμήσασθαι τὰς οὐσίας, εἰς φυλὰς κατέταξεν αὐτοὺς τὰς κατὰ πόλιν τέτταρας ὑπαρχούσας, ἐν αἷς καὶ μέχρι τῶν καθ᾽ ἡμᾶς χρόνων τάττόμενοι διετέλουν. τὸ δὲ ἐξελευθερικῶν φῦλον, ἔστιν ἂν ἦ, καὶ πάντων ἀπέδωκε τῶν κοινῶν αὐτοῖς μετέχειν, ὧν καὶ τοῖς ἄλλοις δημοτικοῖς. Vtrum uero cenſerentur, qui extra pomerium, an ſoli qui intra pomerium, habitabant, dubitare non licet: cum ſupra idem & de agro Romano mentionem fecerit, in eo, ἐν τίνι κατοικοῦσιν ἕκαστοι τῆς πόλεως τόπῳ, ἢ πάγῳ τῆς χώρας. Et, ut de ruſticis Romanis cēſis ex Dionyſio, ſic de municipibus, poſtea quam communicari coepta ciuitas eſt, plane conſtat ex eo Pediani loco: Conuenerat ex municipijs cuiuſcumque modi multitudo, aut, propter comitia, ſuffragiorum cauſſa, aut ludorum, aut ut cenſeretur. Nec tamen obſcure idem ſignificāt illa uerba pro Cluētio: Illũ tabulas publicas Larini cenſorias corrupiſſe, decuriones uniuerſi iudicauerunt. certe enim de tabulis ijs intelligit, in quas cenſores, cum ciuium Romanorum cenſum agerent, municipum nomina retulerant. Coloni non cenſebantur. nam, ſi cenſi eſſent, ciues Romani fuiſſent. ciues autem non fuiſſe, liquet ex eo, quod neminem umquam ex ulla colonia (et erant multae prope urbem) ſuffragij ferendi cauſſa ad urbem ueniſſe, legimus: cum de municipibus & fieri mentionem aperte, & ſignificari ſaepe, uideamus. Sed argumentum illud clariſſimum, quod, multos

ex colonijs ciues Romanos eſſe factos, Cicero commemorat in oratione pro Cluentio.ſemel omnino colonias eſſe cenſas, bello ſcilicet Punico ſecundo,animaduerti. ſed id, non quia coloni ciuium numero haberentur, factum exiſtimo,ſed,ut,quibus auxilijs uti populus Romanus in bello poſſet,e cenſu poſſet intelligi.id quidem antea numquam factum, ſcribit Liuius: poſtea,non exiſtimo: nec enim a ueteribus, quod quidem ego legendo notauerim, traditum eſt. Liuij uerba, quae noſtram ſententiam confirment, lib.xxix. haec ſunt:Duodecim coloniarum, quod numquam antea factum erat, deferentibus cenſoribus, cenſum acceperunt: ut, quantum numero militum, quantum pecunia,ualerent, in publicis tabulis monumenta exſtarent. Abſentes, ſiue reip. ſiue ſui cauſſa abeſſent, tamen cenſebantur. ſed melior erat praeſentiũ, quam abſentiũ,condicio. poterant enim ipſi rerũ ſuarum rationẽ multo certius ad cenſores deferre: ut, pro ſuo deinde quiſque cenſu, tributi nomine, aera penderet.utriusque generis exempla, unum ex Cicerorone,alterum ex Liuio,ſumptum,afferemus.Ne abſens, ad Atticum ſcribit Cicero libro I. cenſeare,curabo edicendum, & proponendum locis omnibus. Aberat enim Atticus ſui negotij cauſſa. Liuius autẽ lib.xxix. Cenſores,inquit,per prouincias dimiſerunt, ut ciuium Romanorum in exercitibus, quantus ubique eſſe,referretur numerus.cenſa cum ijs CCLXV. hominum. Cenſebantur quincto quoque anno, luſtro ſcilicet confecto, quod integrũ quattuor annorum ſpatium fuit. tametſi, ultra quadriennij interuallum uel bello, uel domeſticis diſcordijs, uel alio caſu, ſaepe productum eſſe cenſum, obſeruauimus. Magiſtratus huic muneri praefuit, primum, qui ſummus in urbe fuit, reges duo poſtremi, Seruius,& Superbus;eiectisq. regibus,conſules; deinde, cum conſules bellis impedirentur,cenſores;qui ab re nomen acceperunt.Cenſus in foro fiebat: luſtrum in campo Mar-

po Martio condebatur, caeſis ſue, oue, tauro: quod ſacrificiũ & Solitaurilia, et Suouetaurilia, uocabant. De luſtro Liuius, Dionyſius, omnes hiſtoriae narrant. de cenſu, inde conijcio, quod, equites trabeatos per medium forum idibus Quinctilibus ante cenſores ſua manu equũ trãſduxiſſe, Liuius, Valerius, Suetonius, Plutarchus, affirmant. qua in re ſignificanda, uerbum, Tranſuehere, ueteres hiſtorici libenter uſurparunt; Cicero, Tranſducere, dixit. quod ſi equites in foro cenſebantur: de ceteris, nihil obſtat, quin idem putemus. A principio, e Seruij regis inſtituto, in ſua quisque claſſe, hoc eſt, ex ſuo quisque cenſu, quae rei familiaris erat aeſtimatio, cenſebatur; qui $\overline{\text{C}}$, eo ue amplius, poſſideret, in prima claſſe; qui fra $\overline{\text{C}}$, uſque ad $\overline{\text{LXXV}}$, in ſecunda; inde ad $\overline{\text{L}}$, in tertia; inde ad $\overline{\text{XX}}$, in quarta; ab eo ad $\overline{\text{XI}}$, in quincta; infra uero, in ſexta. ex quo ſequitur, ut decuriones, equites, ſenatores omnes in prima claſſe cenſerentur: quandoquidẽ neque decurio poterat eſſe, qui $\overline{\text{C}}$. non haberet; neque eques, qui $\overline{\text{CD}}$; neque ſenator, qui $\overline{\text{CC}\infty}$. Cum uero in claſſibus ciues eſſe cenſos dico, in centurijs intelligo. nam claſſes in centurias diuidebantur. Poſt expletas uero xxxv. tribus non in cẽturijs, ſed in ſua quemque tribu, cenſum eſſe crediderim. ſenatores enim, clariſsimos uiros, ſummis honoribus functos, ipſos, inquam, cenſores, M. Liuium Salinatorem, C. Claudium Neronem, in ſuis utrumque tribubus, nulla facta claſsium mentione, cenſum eſſe, Liuius lib. xxix. perſpicue demonſtrat, his uerbis. Equitum deinde cenſus agi coeptus eſt. & ambo forte cenſores equum publicum habebant. cum ad tribũ Polliam uẽtum eſt, in qua M. Liuij nomen erat; & praeco cunctaretur citare ipſum cenſorem: Cita, inquit Nero, M. Liuium; &, ſiue ex reſidua, & uetere ſimultate, ſiue intempeſtiua iactatione ſeueritatis, inflatus, M. Liuium, quia populi iudicio eſſet condemnatus, equum uendere iuſsit. item M. Liuius, cum ad tribum Arnienſem, &

nomen collegae, uentum eſt, uendere equum C. Claudium iuſſit. Feſtus tamen uidetur ſignificare, poſt expletas etiam XXXV. tribus cenſos eſſe ciues Romanos in cẽturijs. ait enim ſic: Niquiſciuit centuria eſt, quae dicitur a Ser. Tullio rege conſtituta, in qua liceret ei ſuffragium ferre, qui non tuliſſet in ſua; ne quis ciuis ſuffragij iure priuaretur. nam, ſciſcito, ſignificat, ſententiam dicito, ac ſuffragium ferto: unde ſcita plebis. ſed in ea centuria neque cenſetur quisquam, neque centuriae praeficitur, neque centurialis poteſt eſſe: quia nemo certus eſt eius centuriae. eſt autem, Niquiſciuit, niſi quis ſciuit. Pedianus etiam, cuiusque ciuis nomen in albo ſuae centuriae ſcriptum fuiſſe, tradit; indeq. exemptos, qui a cenſore aerarij fierent. itaque hanc ueterum quaſi controuerſiam ita dirimemus, ut nominatas quidem, & recognitas, in cenſu ſingulas tribus, nomina tamen ciuium in ſua cuiusque centuria ſcripta, eſſe dicamus. Et, quoniam tria genera ciuium fuiſſe, ſenatores, equites, plebem, & plebi equites, equitibus ſenatores, dignitate praeſtitiſſe, iam dixi: ratio poſtulat, id quod etiã ueterum exempla teſtantur, ut in cenſu primus ordinis ſenatorij locus, equitum ſecundus, plebis uero fuerit poſtremus. primum igitur recitabantur omnium ſenatorum nomina. erat autem inter ipſos ſenatores, primum recitari, perhonorificum: isq. princeps ſenatus uocabatur. id in arbitrio cenſorum poſitum erat; a quibus tamen neminem, niſi de conſularibus, principem ſenatus eſſe lectum, animaduertimus. eodẽ modo princeps equeſtris ordinis dicebatur is, quem cenſores primo loco ſcripſiſſent in ijs tabulis, quae equitum nomina continebãt. Poſt ſenatores cenſebantur equites hoc modo. Primum ſingularum tribuum, quae erant omnes XXXV, nomina tantum legebantur. deinde equites omnes cuiusque tribus, in unum collecti, recitabantur. ita & fiebat equitum cenſus ſeorſum a plebeijs, ſicuti ſenatorum factus

erat ſeorſum ab equitibus, pro cuiuſque ſcilicet ordinis honeſtate: nec tamen quisquam extra tribum cenſebatur. quod Liuijs locus de Nerone & Liuio demonſtrat. tribus enim Polliae lectum eſſe nomen, deinde citatum M. Liuium declarat; & poſt, recitato Arnienſis tribus nomine, Claudium Neronem. quemadmodū enim omnes ſimul ſenatores cenſebantur: quod ſatis antiquorum ſcripta legētibus liquet: ſic, omnes ſimul equites eſſe cenſos, ita uериſimile eſt, ut dubitare, niſi qui, quod aiunt, nodum in ſcirpo quaerat, nemo poſſit. alioqui, ad recognoſcendas equitum centurias, quam longi temporis fuiſſet opus, ſi, diſperſis per omnes tribus equitum nominibus, diuerſis in locis, permiſti cum plebeijs, legerentur. quae porro in equitibus cenſendis ratio, eadem certe multo magis in ordinis ſenatorij cenſu ſeruabatur. Peracto ſenatorum, & equitum, cenſu, tertius ordo, homines de plebe, in ſua quiſque tribu cenſebatur. Hanc mutationem cenſus, a claſſibus ad tribus, fortaſſe Liuius lib. 1. ſignificat, cum ait: Nec mirari oportet hūc ordinem, qui nunc eſt, poſt expletas quinque & triginta tribus, duplicato earum numero, centurijs iuniorum, ſeniorumque, ad inſtitutam ab Seruio Tullio ſummam nō conuenire. quadrifariam enim urbe diuiſa regionibus, collibusque, quae habitabātur partes, tribus eas appellauit, ut ego arbitror, ab tributo. nam eius quoque aequaliter ex cenſu conferendi ab eodem inita ratio eſt. neque hae tribus ad centuriarū diſtributionem, numerumque, quidquam pertinuere. Notatio, & animaduerſio, cenſoria in improbos, aut parum ciuitate Romana dignos, ciues non eiuſdem erat generis: eaq. cum utebatur cenſor, facere cenſionem, antiquo loquendi more dicebatur. ſenator ſenatu mouebatur: eques equum publicum perdebat. plebeius in Caeritum tabulas referebatur, & aerarius fiebat, hoc eſt, ferendi ſuffragij, & capiendi muneris publici, poteſtate omni priuabatur, ut tantum ad aera pro

ra pro ſuo capite,tributi nomine, pendenda ciuis eſſet. Caerites enim, inquit Gellius, pro ſacris bello Gallico receptis, cuſtoditisque, municipes ſine ſuffragij iure fa-ᴄti:conceſſumq. illis, ut ciuitatis Romanae honorē quidem caperent, negotijs tamen, atque oneribus, uacarent. hinc tabulae Caerites appellatae, in quas cēſores referri iubebant,quos notae cauſſa ſuffragijs priuabant. adimebant igitur cenſores, quod cuique ordini ſummū erat;ſenatori,ne in ſenatu eſſet; equiti, ne equ itis inſigne,publicum equum,& anulum aureum, haberet; plebeio,ne ſuffragium ferret. quod enim praeterea poſſet adimi,nihil erat. ſuffragij porro amiſſionem ſequebatur amiſsio ſimul omnium munerum publicorum,ſicuti,ſuffragij iure conceſſo,ſcimus honorum ſimul,ac munerū, omnium partem eſſe datam. Erat ne ciui Romano ſenatori,dicet aliquis,praeter ordinis amiſsionem,alia poena?erat.nam interdum non modo aditu curiae prohibebatur,uerum etiam tribu mouebatur;in aerariosq. referebatur.moueri autem tribu,eſt,in tribum ignobiliorem transferri,ut ex ruſtica in urbanam, uel in aliam ruſticā minus honoratam. Aemilium quidem Mamercinum, quod cenſurae tempus minuiſſet, a cenſoribus,& ſenatu,eiectum, & tribu motum, aerariumq. etiam, cenſu octuplicato, eſſe factum, Liuius lib. xxix. ſcriptum reliquit.Eodemq. modo ciues Romanos ordinis equeſtris non modo equo publico priuatos,uerum etiam in aerarios relatos eſſe,ex Valerio Max. alijsq. didicimus.Dabant cenſores agendi poteſtatem, ſiquis aliquem ex ijs, qui cenſebātur, accuſare uellet.equiteſque,dum tranſueherentur, ab accuſatore detrahi ſolitos, apud Suetonium in Auguſto notauimus. quod Auguſtus ipſe ſuſtulit. ideo Cenſuram morum magiſtram ueteres appellarunt.Eam tamen notam, atque ignominiam,ij, qui ſuccedebant,cenſores plerumque ſoluebant. atque etiam, quod cenſor unus ſtatuerat,id alter ſaepe mutabat. prae

terea notatos a cenſoribus priſtinũ in locum reſtituere uel iudices,re cognita, & iudicata,ſuis ſententijs,uel populus ipſe ſuffragijs.& poterat,& ſolebat.quod ſi quis,e ſenatu eiectus, neque a cenſoribus ſequentibus, neque a iudicibus,neque a populo,in integrum reſtitutus eſſet; unam habebat in ſenatum redeundi uiam, ſi honores illos denuo populi ſuffragijs conſequeretur,quos qui geſſerant,ijs,etiam ſi lecti in ſenatũ a cenſoribus nõ eſſent, patere tamen curiam leges iubebant. atque hanc ordinis ſenatorij recuperãdi rationem Lentulus ille, cui propter coniurationem ceruices in carcere fractae ſunt, ſecutus eſt.nam, cum a Gellio & Lentulo cenſoribus eiectus eſſet e ſenatu,praeturam,quam antea geſſerat, iterum petijt, eamq. adeptus, iure magiſtratus in ſenatum redijt. nec igitur perpetua,quae cenſis inferebatur,poena erat;nec eiuſmodi, ut honorum curſum impediret. quoſdam enim, cum a cenſoribus in legendo ſenatu praeteriti eſſent, poſtea comitiis populi Romani cenſores eſſe factos, hiſtoriae commemorant. Cauſſae, quibus ciues Romani a cenſoribus notarentur, multae traduntur; ut, ſi quis conceptis uerbis peieraſſet; ſi, cum eſſet in prouincia,ſocios diripuiſſet;ſi pecuniam accepiſſe ob rem iudicandam putaretur; ſi iudicium recuſaſſet; ſi,propter aeris magnitudinem, praedia mancipaſſet; ſi paullo eſſet inſolentior in ſumptu. qua de re uerba ſunt haec apud Gellium lib. IV. Cornelium Rufinum,bis cõſulatu,& dictatura,functum,cẽſor Fabricius ſenatu mouit ob luxuriae notam,quod decem pondo argenti facti haberet.quo in loco,pro Facti haberet,mendoſe legitur Factitaret.nam idem Gellius lib. XVII.C.Fabricius Luſcinus, & Q. Aemilius Papus cenſores P. Cornelium Rufinum,qui bis conſul, & dictator fuerat, ſenatu mouerunt: cauſſamq. notae ſubſcripſere, quod eum comperiſſent argenti facti cenae gratia decem pondo habere. &,quod Gellius Argentum factum, id Plutarchus,

eadem

eadem de re loquens; Argentum concauum dixit. Εὑρέθη Ρουφῖνος, inquit, ἀργυρίου κοίλου κεκτημένος ὑπὲρ δέκα λίτρας, τοῦ νόμου μὴ διδόντος. ἐπὶ τούτῳ δὲ τῆς βουλῆς ἐξέπεσεν. Argentum autem, ſiue factum dicas, ſiue concauum, nihil aliud eſt, quam, uaſa argentea. quod plane Valerius lib. 11. narrat, his uerbis: Narrauit omnis aetas, & deinceps narrabit, Cornelium Rufinum, duobus conſulatibus, & dictatura, functum, quod decem pondo uaſa argentea comparaſſet, perinde ac malo exemplo luxurioſum, in ordine ſenatorio retentum non eſſe. Lucium etiam Antonium M. Valerius Maximus, & C. Iunius Brutus cos. quia, quam uirginem in matrimonium duxerat, repudiaſſet, nullo amicorum in conſilium adhibito, ſenatorum e numero ſuſtulerunt. Equitibus, equos habentibus ſtrigoſiores, equos publicos eſſe adēptos, proditum eſt. nota etiam dignū eſſe iudicatum, qui ante cenſores hiare eſſet auſus, quod sāctiſſimi magiſtratus rationem nō habere uiſus eſſet, eumq. uix ignominiam illam effugiſſe, cum in eo ſe ualetudinis cauſſa peccaſſe fateretur. Omnium denique rerum nomine non bene audientes, ut furti, peculatus, captarum pecuniarum, pro ſocio, quorum criminum turpia iudicia uocabantur, a cenſoribus notabantur: ut tamen ijdem illarum ipſarum rerum poſtea iudicijs abſoluti, ius ſuum, cenſorū animaduerſione ademptū, ſaepe recuperauerint. neque umquam ijs, in quos animaduertiſſent cenſores, propterea uel magiſtratū capere, uel iudices legi, uel alterum accuſare non licuit. Incenſis poena fuit grauiſſima bonorum, & libertatis amiſſio: eamq. ſignificat quidē Liuius, cum ait lib. 1. Seruius cenſum maturauit metu legis de incenſis latae. narrat autē aperte Dionyſius. Τῷ δὲ, inquit, μὴ τιμησαμένῳ τιμωρίαν ὥρισε, τῆς τε οὐσίας στέρεσθαι, καὶ αὐτὸν μαστιγωθέντα πραθῆναι. Cēſorū non eadē ratio fuit. nō enim quicūque cēſi ſunt, publicorū munerū aeque participes erant. libertini enim cenſebantur, neque tamen ſenatores,

res,ac ne equites quidem eſſe poterant. & Seruius rex, cum illos in cenſum recipi uoluit, communionem ijs omniũ rerum publicarum non dedit, ſed earum tantum, quibus homines de plebe fruerentur. idq. Dionyſius in eo declarat: Πάντων ἀπέδωκε τῶν κοινῶν ἀυτοῖς μετέχειν, ὧν καὶ τοῖς ἄλλοις δημοτικοῖς. Libertinum autem; aut libertini filium, nec equitẽ Romanum, nec ſenatorem, aut magiſtratum curulem. ſtante republica, quemquam inueni, uno excepto Cn. Flauio: quem, patre libertino natum, humili fortuna, populus tamen aedilem curulem creauit, beneficio captus, quia ius ciuile, repoſitum in penetralibus põtificum, Flauius diuulgauerat, faſtis circa forum in albo propoſitis, ut, quando lege agi poſſet, ſciretur. legit omnino Ap. Claudius cẽſor multos libertinorum filios in ſenatum: & poſt aliquot tempus, non lecti cum eſſent, bis omnino in curiam irrepſeruut: ſed neque Appij lectionem illam ratã quiſquam habuit: neque poſtea locum in ſenatu libertinis eſſe principes ciuitatis pãſsi ſunt. erat enim ſiue lex, ſiue mos, uetuſtate confirmatus; ne cui, qui liberos patrem & auum citare non poſſet, aditus in ſenatum pateret. Quae igitur libertinis tributa iura ſunt, ſi neque equeſtris ordinis, neque ſenatoriae dignitatis fieri participes licebat? haec primum, ut accenſi eſſent, ut ſcribae; deinde, ut uno uerbo dicam, omnia, quae homines de plebe haberent. itaque, quo tempore lege Plotia, uel Aurelia, tres ordines iudicia adminiſtrárunt, ſenatus, equeſter ordo, plebs, ipſi etiam libertini, ut ceteri de plebe iudices fuerunt. atque, hoc cum ego ſuſpicarer, Dionyſij uerbis, quae ſupra recitaui, in hanc opinionem adductus; poſtea, plane ita eſſe ut crederem, fecit locus ille in oratione pro Cluentio. Si quem, inquit, Cn. Lentuli, aut L. Gellij, libertus furti condemnauit, ijs, omnibus ornamentis amiſſis, num quam ullam honeſtatis [ſuae] partem [recuperabit: quos autem

tem ipſe L.Gellius,& Cn. Lentulus,duo cēſores,clariſſimi uiri,ſapientiſsimiq. homines,furti,& captarū pecuniarū,nomine notauerunt,ij nō modo in ſenatum redierūt,ſed etiā illarū ipſarū rerū iudicijs abſoluti sūt.Quod ſi,ut ait Dionyſius,quae plebeiorū hominū, eadē libertinorū, cōdicio fuit:certe nō modo iudices legi,uerū etiā triumuiratum nocturnum,aeditatem pl. tribunatum,capere potuerunt.hi enim ordinis plebeij,non patricij, honores fuerunt. ijsq. facile crediderim,quod a Macro Licinio traditum ſcripſit Liuius, Flauium illum, libertini filium,de quo proxime dixi,functum eſſe ante quam aedilitatem curulem,qui patricius erat magiſtratus,obtineret. de quo uideo Liuium dubitaſſe: qui non idem a L. Piſone,quod a Macro, ſcriptum uideret. eius uerba de Flauio ſunt lib. ix. Inuenio in quibuſdam annalibus, cum appareret aedilibus, fieriq. ſe pro tribu aedilem uideret,neque eius accipi nomen,quod ſcriptum faceret, tabulam poſuiſſe,& iuraſſe ſe ſcriptū facere, arguit Macer Licinius, tribunatu antegeſto, triumuiratibusque, nocturno altero,altero coloniae deducēdae.Annales autē illos, quos Licinius nō nominat,L.Piſonis fuiſſe,oſtēdit Gellius lib. vi. cap.9. Dixi, libertini ab ingenuis in quo differrent. Nunc, quid inter ipſos ingenuos intereſſet, oſtendam. Patebat omnibus aequo iure aditus ad honores,ſed ita,ſi a re familiari parati ſatis uiderentur.nam neque decurio,qui gradus in militia fuit, eſſe quiſquā poterat,niſi c. millia poſsideret, neque eques, niſi $\overline{CD}$. neque ſenator, niſi $\overline{CC\infty}$. ita & uirtute opus erat qua praediti magiſtratus publicum negotium genere praeclare poſſent,& fortunis, quae dignitatem augent, ipſamq. quodam modo uirtutem exornant. Erat etiam illa inter ingenuos differentia,quod,qui ſupra ∞ D. aeris in cenſum non detuliſſet, is in militiam legi non poterat. id adeo cauſſae fuit,quod res familiaris obſidis uice,pignoriſque apud rempublicam uidebatur. eorum

homi-

hominum duo genera fuerunt, ij, qui ∞ D aeris cenſerentur; & ij, qui CCCLXXV. primum genus proletarij dicti ſunt, a munere, ut Gellij uerba recitem, officioq. prolis edendae; quod, cum re familiari parua minus poſſent remp. iuuare, ſobolis tamen gignendae copia ciuitatem frequentarent. alterum genus capite cenſi uocati; quod aere aut nullo, aut perquam paruo, paene ſolo capite, cēſerentur; ordo proletarijs & re, & nomine, inferior. ideóq. minus ſaepe milites hoc de genere ſcribebantur. nec ante C. Marium capite cenſorum opera quemquam ex Romanis ducibus in bello eſſe uſum, Salluſtij teſtatur hiſtoria. Cenſum actum eſſe Romae uſque ad Auguſti ſingulare imperium inuenio. id partim Capitolini lapides, partim hiſtoriarum monumenta, declarant. Cenſorum numerus minimus fuit in primo Seruij regis cenſu XXC; aut, ſi Dionyſium ſequamur, paullo plures: maximus, Pōpeio & Craſſo cos. CDL, cum Cn. Gellius, & L. Lentulus cenſuram gererēt. nam, qui poſt bellum ciuile deinde cenſus fuit, quem Caeſar dictator egit is, CL. non exceſſit: ut ciuium Romanorum CCC. ciuili bello conſumpta uideantur. Hic uideo poſſe quaeri: Gellio, & Lentulo cenſoribus non ultra CDL. capitum cenſa ſunt. hoc mirum eſt. nam, cum ipſi quoque municipes, ut iam ex Pediano probatum eſt, cū ciuibus Romanis cenſerentur, ciuitate poſt ſociale bellum lege Iulia, & S. C. Italis, hoc eſt, ſocijs, & Latinis, data: (Italiam enim ueteres cum dicebant, non uniuerſam Italiam, ſed ſocios, & Latinos, hoc eſt municipes, intelligebant: ideo in epiſtola ad Acilium, ciuitatem ſocijs, & Latinis, datam Cicero ait, quod Liuius, Italicis populis, dixit: &, ex Italia tota, dixit idē in oratione pro Sextio, quos in oratione poſt Seditū in ſenatu municipes uocat: quorum alij in Latio, alij extra Latium, erant: quam ob cauſſam non Latium ſolum, ſed ſocij, & Latini, a Cicerone, alijsque, nominantur) qui fieri poteſt, ut cenſorum

om-

omnium numerus CDL maior non fuerit? at Gallico bello, quod ante Punicum ſecundum ſexennio geſtum eſt, CD armatorũ nominis Latini inter ſocios populi R. aduerſus Gallos pugnarunt, idq. ſine trãſpadanis, qui poſtea inter ſocios recepti. Iure dubitabitur. Sed ita dubitantibus licet occurrere. Duo cenſus fuerũt, unus ciuiũ R. quibus uel in urbe, uel in agro Romano, domicilium eſſet: alter municipum: qui, ut opinor, & certe, numquam comprehenduntur in eo numero, cum cenſorum capita numerantur. nam multo amplior fuiſſet ſine dubio municipum numerus, quam ciuium Romanorum. ideo patet illuſtrius, quod poſtremo cenſu ante datam ſocijs, & Latinis ciuitatẽ cenſa ſunt ciuium capita CCCXCIV CCCXXXVI, poſt ciuitatem autem communicatam CDL quod manifeſte cum ratione pugnat. quid? an, receptis in cenſum ſocijs, & Latinis, cenſorum numerus ex CCCXCIV ad CDL dumtaxat creuiſſet? tribus, ut minimum dicam, partibus maior factus eſſet. Confirmor igitur in ſententia de duobus cenſibus. Reliqua perſequamur. Erat autem ſecundum de ſuffragio, quo quidem ciues Romanos colonis praeſtitiſſe dixi, municipibus non item: qui & ipſi ſuffragii ius habebant. In curijs, in centurijs, in tribubus diſtincti ſuffragium ciues Romani tulerunt, ſed in ſolis curijs uſque ad Seruium regẽ. Seruius, cenſu inſtituto, claſſes, & centurias, fecit: centuriatisq. comitijs, inde nominatis, agi maximis de rebus uoluit. ex eo tempore centuriata comitia plus, quam curiata, dignitatis, ac poteſtatis, habuerunt. poſtremo, tribunis pl. incumbentibus, inducta ſunt tributa comitia. ita & in tribubus ferri ſuffragium coeptum eſt. ſuffragium autem plebeij omnibus in comitijs ferebãt: patricij uero nõ ferebant in tributis, quae quidem a magiſtratu plebeio, qui nec patricios aduocare, nec ad eos referre, poterat, haberentur. ideo, cum lex aliqua rogata eſt a tribuno pl. patricij ſuffragium non tulerunt; & conſilium illud potius, quia po

puli tantum pars adeſſet, quam comitia; itemq. plebiſcitum potius, quam lex, appellatum eſt. poſtea tamen uſu facta ſunt communia: ut & plebiſcitum lex, & cõſilium comitia dicerentur. ſed in curijs non uſque ad poſtrema reip. tempora ſuffragium tulit populus Romanus. tantũ enim ad ſpeciem, atque uſurpationem, uetuſtatis, xxx. lictores, qui xxx. curias repraeſentarẽt, ad ſuffragium de lege ferendum conueniſſe, Cicero demonſtrat oratione 11. in Rullum. eaq. Comitia uocat adumbrata; & auſpiciorùm dumtaxat cauſſà remanſiſſe dicit: cum apud maiores in creandis patricijs magiſtratibus poſt centuriata locum habuiſſent. Verum hac tota de ratione pluribus uerbis actum eſt a nobis in libro de Comitijs: & hãc ipſam partem de curiis neque ordine, neque ſcienter, ſatis eſſe tractatam ab iis, qui genus hoc antiquitatis, libro edito, attigerunt, ipſa teſte antiquitate, probauimus. Suffragium tulerunt ciues Romani in comitiis: quae tribus de cauſſis habebantur, uel ut magiſtratus deſignarentur, uel ut lex ferretur, uel ut de reo iudicium fieret. ſi centuriatis comitiis ferri ſuffragium oporteret; numquam niſi in campum Martium extra urbem populus conueniebat: ſi tributis, modo in campum, modo in forũ, modo in Capitolium, alio non nũquam. Suffragium porro primum uoce, deinde per tabellas, a populo latum eſt. ideo leges tabellariae dictae, Gabinia, Caſſia, Papiria, Coelia: quarum Gabinia tabellam populo dedit in mandandis magiſtratibus; Caſſia in iudiciis, perduellione excepto; Papiria in iubendis, ac uetandis, legibus; Coelia in perduellionis etiam iudicio: quod unum Caſsia exceperat. Et erant inſcriptae tabellae, ſi magiſtratus crearetur, aut lex ferretur, duabus literis, V. R. aut una, A. ſi de magiſtratu, aut lege, aſſentiretur, tabellam ferebant hanc, V. R. hoc eſt Vti rogas; quod rogas, id uolo. aduerſae uoluntatis ſignum erat tabella ſic inſcripta, A. ualebat enim, Antiquo: hoc eſt nouari nolo; quod rogas,

gas, non approbo. Honores,& magiſtratus, qui ciuibus Romanis darentur, duorũ generũ erant; uel militares,uel urbani.ſed in militia honor,nõ magiſtratus, dicebatur: non enim tribunus militum, aut legatus,magiſtratus ſunt, ac ne is quidem, qui cum imperio praeeſt exercitui,qui appellatur imperator: in urbe uero & honores ſunt, & magiſtratus.nam,iudicare, honor eſt,nõ magiſtratus.nec omnino magiſtratus ullus eſt,quem populus comitiis non creauerit.neque uero, quoſcumque populus creauit, magiſtratus ſunt. creat enim tribunos militum eos,qui Comitiati nominantur: (alterum erat genus, Rufuli, quos imperatores legebant) qui tamen magiſtratus,ut diximus,non eſt. Caſtrenſes ciuium Romanorum honores erant,uexillarius,aquilifer, praefectus fabrum,decurio,centurio, tribunus militum, legatus,imperator. In urbe honor erat,iudicem eſſe, triumuirum nocturnum,triumuirum auro, argento, aere flãdo feriundo: praeterea, eſſe decurionem, augurem, flaminem,regem ſacrorum,pontificem minorem,pontificẽ maximum. magiſtratus autem erat aedilitas curulis, praetura, conſulatus,cenſura,dictatura. primi duo, plebeii: ſex reliqui, patricii,nec ordinarius dictatura: nec populi comitiis dictator,ſicuti nec interrex,creabatur.

REGESTVM.

† A B C D E F G H I K.

Omnia integra folia, præter K, ſemifolium.

ROMAE. CIϽ IϽ XXCV
Ab Aldo.
Typis Franciſci Zannetti.

INDEX

ABſentes an cenſerentur. pagina 60. 63
Acerrae, praefectura. pag. 40
Acerrani nomen & honorem tantũ Romanae ciuitatis habebant. pag. 57
Aedilitas a libertinis geſta. p. 71
Aegyptijs non niſi Alexandrinis ciuitas patebat. pag. 33
Aemilia tribus. 19. in ea Formiani cenſebantur pag. 50
Aemilij Mamerci poena. pag. 67
Aemilij ruſtici tribules, pag. 22
Aequitas, & ordo quid poſſit, non prius ciuitates intellexere, quã multarum rerum euẽtus monuerit. pag. 2
Aerarium fieri quid. pag. 53. 55
Aerarium fieri, & in Aerarios referri, idem pag. 55
Aerarium fieri, & in Caeritum tabulas referri, idem ne ſit. p. 55
Aerarium fieri, & tribu moueri, an ſit idem. pag. 54. 56
Aerarij utrum fierent ſenatores ſe natu moti. pag. 56
Agendi poteſtas à cenſoribus data. pag. 67
Ager Gabinus. pag. 46
Ager hoſticus. pag. 46
Ager incertus. pag. 46
Ager peregrinus qui diceretur. pag. 46
Ager Piſtorienſis. pag. 47
Ager Pupinus. pag. 20
Ager Reatinus. pag. 47
Ager Romanus iuxta Varro. ſententiam 46. in quindecim ruſticis tribubus diſtributus ibidem large, & ſtricte ſumptus. ibidem ampliatus, ibid. ab Etruſca parte non integrum miliariũ protendebatur. ibidem.
Agri Romani finis ab Etruſca parte Tiberis erant. pag. 46. 47
Ager Volaterranus a Cicerone dictus. pag. 47
Ager trans Anienem Appio, Appijq. clientibus datus pag. 23
Agri partitio. pag. 3
Agrorum diuiſio a Romulo. pag. 4
Agrorũ genera quinque, iuxta Varronis ſententiam, pag. 46. 47
Agros colere plebeijs mandatum erat. pag. 4
Agros poſſidentes cuiuſcumque eſſent ordinis in ruſticis tribubus adſcribebantur. pag. 27
Alba ſolo aequata, Albania Tulla Romam tranſducti pag. 13
Albani Coelium habitarũt. p. 15
Albanorum, qui patriciorum nobilitatem ſunt aſſecuti, ſeptem familiae nominantur. pag. 13
Albanis per urbem diſpertitis urbs frequentior facta. pag. 13
Alexandrinam ciuitatem impetrare debebat, quicũque Aegyptius obtinere ciuitatem Romanã cupiebat. pag. 33
Alexandrinis Aegyptiorum omniũ ciuitas Rom. patebat. pag. 33
Alicae, praefectura. pag. 40
Aliena nobilitanda non ſunt, ut noſtra negligamus. pag. 23
Anagnia, praefectura. pag. 40
Ancus Marcius, bellica uirtute excellens 14. cum quibus populis bella geſſit. ibid. ciuibus, e captis urbibus, Auentinũ frequentauit

†

tauit ibidem. Politorio, Latinorum urbe, capta, Latinos urbem habitare coegit. 15.
Anienſis, tribus p. 21. 47. 50. ab *Aniene* flumine. 44. 45.
Anio fluuius in Sabinis. p. 32.
Antiquarum rerum inueſtigatio, & ſcientia difficilis p. 60.
Antonia Maximilla. p. 33.
Anulus aureus, & equus, equitis Romani inſignia. p. 5.
Anulo, qui ſenator de plebe factus erat, utebatur, equo publico non item. p. 6.
Appius Claudius, ab Regillo magna clientiū manu comitatus Romā transfugit. 20. inter patres lectus ibidē. ciuitate, agroq; trans Anienem donatus, & clientes, ibid. 23. forum, & campum corrupit. 26. eius cenſoris uituperatio ibidem. primus ſenatum inquinauit. 27. multos libertinorum filios in ſenatū legit. 70.
Argentum concauum apud Plutarchum quid. p. 68.
Argentum factum quid apud Gellium. p. 68.
Arnienſis, tribus, 21. 45. 51. ab *Arno*, flumine, 44. ultima Struriae a Liuio nominatur. p. 48.
Arpinates in Cornelia tribu cenſebantur. p. 25. 50.
Arpinatibus quando ciuitas data. p. 41.
Arpinum, praefectura. p. 40.
Artes quaeſtuarias exercere, plebeiorum erat. p. 4.
Aruns Oſtiae portum exſtruxit. p. 14.
Aſconij teſtimonium. 11
Aſylus ſceleſtibus, fontibusq; uniuerſis a Romulo apertus. p. 4. inter Palatiū, & Capitoliū. 12.
Atella, praefectura. p. 40
Atrium Libertatis. p. 37.
Auentinus 15. quattuor collibus ab Anco adiectus, muro, foſſaque munitus. 14. ciuibus, e captis urbibus ab eodem frequentatus, ibidē. a Latinis habitatus, extra pomeriū cur relictus. 15. a Claudio, religione uetere neglecta, intra pomerium receptus. ibidē.
Augures agrorum terminos ſpectabant. p. 47.
Auguſtus III. uir reip. conſt. colonias multas duxit. 42. detrahendi equitibus ab accuſatoribus libertatem ſuſtulit. 67. eius teſtamentum. 52.
A. Poſtumius coſ. p. 51.
Auſpicia a Romulo in dijs conſulendis inſtituta, publicis dein in rebus perpetuo manſere. p. 2.
Auxiliares qui. p. 58.

B.

Bauli, an praefectura. 41.
Bella decerni calatis comitijs ſolebant. p. 2.
Bellica multa a ſex regibus, Seruio excepto, inſtituta. p. 13.

C.

Caere, praefectura. p. 40.
Caerites qui, teſte Gellio, dicerentur. p. 6. eorum condicio. 7.
Caeritum in tabulas referri, & aerarium fieri, utrum ſit idem. p. 53. 55. 58. 66.
Caerites tabulae, quae. p. 54. 67.
Caeſius, Romanorum nomen. p. 34.
C. Claudius Nero in Arnienſi tribu. p. 64. 65.
C. Iuuentius conſul. 51.

C. Vale-

C. Valerius Tappo. 50.
Calatia, praefectura. p. 40.
Camillus Veientini agri partem ue ctigal populi Rom. fecit. p. 47.
Capena, porta. p. 20.
Capenates, in quattuor Etruriae tribubus. p. 44. poſt Etruſcũ bellũ ciuitate donati. ibidem.
Capite cẽſi, qui 72. eorũ opera nemo ante Marium uſus. ibidem.
Capitum quot millia eſſent cenſa Q. Fabij, & T. Quinctij conſulatu. p. 61.
Capitolium 12. 15. cum Coelio, & Quirinali vrbi adiectum a Romulo. p. 12. quinam primum habitarint. 15.
Capitolini Iouis templum a Tarquinio inſtitutũ, & perfectũ. 14.
Capua colonia a C. Caeſare facta. p. 40
Capua, praefectura. p. 40.
Carthago, prima extra Italiam colonia ducta. p. 43.
Caſilinum, praefectura. p. 40.
Catienus, homo equeſtri cenſu. p. 5.
Catones, ruſtici tribules. p. 24.
Cenſebatur locus, ubi quis habitabat. p. 62.
Cẽſebatur extra tribũ nemo. p. 66.
Cenſebantur quoque in alienae regionis agro. p. 50.
Cenſebantur coloniae quae. p. 52.
Cenſebantur ne ingenui, an libertini p. 60. 62.
Cenſebantur ne mares tãtũ, an mares & feminae ſimul. p. 60. 61.
Cenſebantur ne qui in urbe tãtum domicilium haberent, an qui extra urbem. p. 60. 62.
Cenſerentur ne abſentes. p. 60. 63.
Cenſetur nemo, qui non idem ius ſuffragij habeat. p. 3[illegible]
Cenſendi ordo a cenſoribus ſeruatus. p. 65.
Cenſi qui erant, qui aetate cẽſebantur 60. in xxx. tribubus ſuffragium ferebãt. 52. eorum tabulae duplices fuiſſe putantur. p. 53. et ad municipia, & colonias mittebantur ibidem.
Cenſos eſſe ciues Romanos in centurijs uel poſt xxxv. tribus expletas, Feſtus indicat. pag. 65.
Cenſor quod unus ſtatuerat, id alter ſaepe mutabat. pag. 67
Cenſores equum publicum habebant, 6. 64. quincto quoque anno creari ſoliti ad mores ciuitatis corrigẽdos, p. 53. quid cuique ordini adimebant, 67 agendi poteſtatem dabãt ibidem. ſenatu mouerunt P. Cornelium Rufinum, bis conſulẽ, & dictatura functũ. 68. quibus de cauſsis ciues Romanos notabant. 68. 69.
Cenſorum animaduerſio, in ignominia notatos, nõ aeque omnibus ciuibus accidebat, 66. quae eſſet animaduertendi cauſsa 60. nota qualis 53. qui minimus numerus, qui maximus. 60. eorum numerus minimus, Seruij Regis primo cenſu. 72. non eadem ratio ſemper fuit. 69. eorum in arbitrio erat, ſenatorem quempiã primum recitare. 65. eorũ in poteſtate ſitum, tribus cõmutare. 51. in eorũ tabulas nomina eorũ, qui cẽſebãtur, relata. 53. alter equũ publicum alteri ademit. 67.
Cenſoria in Romanos ciues animaduerſio quae. p. 60.
Cẽſoriae tabulae Larini corruptae. p. 62.

p.62.in municipijs quae.62.
Cēſoria nota ab ijs, qui ſuccedebāt cēſores, plerūque demebatᷣ.p.67. in cenſis, & in incenſis 68.69.
Cenſorias notas in ſenatoribus, equitibus, plebeijs Pedianus perſequitur.p. 56.
Cenſura morum magiſtra a veteribus appellata. p. 67.
Cenſus equeſtris, qui, ſ. ſenatorius ibi.duplo maior equeſtri.8.a Seruio Tullio inſtitutus.4 nō dabat, ut ſenator, aut eques ciuis Rom. eſſet, ſed ut eſſe poſſet.5.et annos edere debebat, qui donari uel ciuitate, uel iure Quiritiū uidebatur 33. libertinorū neq. agrorū poſſeſſione, neque inopia mutatur. 35.quando libertini excludebantur. 36. cum dicitur, ſuffragium intelligitur.49.quo ordine fieret 60.an eſſet aliqua differētia ibi. Seruij tempore quot capitū millium eſſet.61. quoto anno fieret. 60.61.63. nullus ſexus excluſus 61. quo in loco fieret 60.62. 63. in centurijs, an tribubus, fieret.60 64. a quo magiſtratu fieret.60. 63. ei magiſtratus praefuit in urbe ſūmus.63. ultra qua triennij ſpatium interdum ductū 63.ſenatorū ſeorſū ab equitib⁹, & equitū ſeorſū a plebeijs. 65. mutatio a claſſib⁹ ad tribus.66. eorum, qui ingenui erāt.71.obſidis iure apud remp. uidebatur. 71. maximus fuit Craſſo, & Pompeio coſſ.72. Romae actus uſque ad Auguſti ſingulare imperium. ibidem.
Centeni equites centurias ſingulas efficiebant, pag. 18
Centum ſenatores a Romulo conſtituti, e ſingulis tribubus, curijſq. terni lecti ſunt. pag. 10
Centuriae, a centum equitibus dictae 18.& quando auctae.ibidē earum ordine conſtituto, centuriatis comitijs poteſtas data eſt 22.eaedē, ac claſſes 64.earum in albo quiſque ſuum nomen adſcribebat. 65.
Centuria Niquiſciuit, quae diceretur, a Ser. Tullio cōſtituta. p. 65
Centuriata comitia, a Seruio inſtituta.p.2. ijs grauiores res peragebantur.ibidem.poteſtas quando data.22.
Chryſippus nomen peregrinum, & Graecum.pag. 34
Ciceronis locus.38.62. 63. 72. ad Attick.28.29.de Neapoli.41.ad Brutum. 28. ad Acilium. 42. in Agraria, in Rullū.23.25. pro Cluentio.54.62.70. pro Sextio 28. 49. in Verrem. 50.
Ciceronis locus, de iure Quiritium. 35. de tribubus. 48.de Tibure, inter ſocios Latini nominis.41.de ſocijs populi Rom. 39. de agro Volaterrano, et Piſtorienſi.47. teſtimoniū de Romanis ciuibus. 57. uerba de cēſorū tabulis. 53.
Ciceronis, & Liuij diſſenſio de libertinis.p.37.iidē cōciliati.ibid.
Ciceronis, & Pediani locus de municipibus, & colonis.pag. 52
Cicero, cum equite Romano natus eſſet, nūquam poſteaquam in Senatum peruenit, eques appellatus, ſed ſenator.p. 9.
Cinna Coſ.tentauit, ut decē ex Italicis populis tribus adiectae in xxxv. tribus diſtribuerentur. pag. 51.

pag.51. Octauio collega interfecto, ſummã remp. cũ C. Mario imperijs iniuſtis oppreſſit.52.

Circus Maximus inter Auetinum, & Palatinum collem a Tarquinio Priſco inſtitutus pag. 14

Ciuilia inſtituta a ſex regibus pauca reperiuntur pag. 13

Ciuis Romanus quicumque uel ſenator, uel eques, uel de plebe dictus 5. cuius pater eques fuit, ſi ſenator factus eſt, deſinit appellari eques, & equeſtris ordinis.9.qui de plebe erat, pedeſtre munus in militia habebant.31. qui eſſent nominati.57. quorum cenſus 305. erat, non neceſſario ſenator erat, ſed qui eſſe poſſet. 5.quacumque fortuna intra pomeriũ habitantes, ſuffragia in quattuor urbanis tribubus ferebant.24.tã qui in urbe nati erãt, quã facti, aut ſenatorium, aut equeſtrẽ, aut de plebe ordinem obtinebant. 31. & Romanae ciuitatis iure donati differre inter ſe uidentur. 42.patricia, & conſulari familia opibus abundantes, in ruſtica potius, quam in urbana familia cenſebantur. 49. non omnes Romani populi nõie gaudebant.52.alij patricij, alii plebeij.27.57. corũ ordines.9. duo genera.26.52.tria.65. definitio tripartita. 31. uel ſenatores, uel equites, uel de plebe.27. intra, & extra Romani agri fines degentes, & an eiuſdem generis cõdicio eſſet.57.ſua quiſque in tribu cenſebatur.66. non omnes in tribu ſui agri, uel nominis.51.qui ſimpliciter, et ſocij, qui dicerent. 58.eos, legibus eiectos, Neapolim, Praeneſte, Tibur, petere ſolitos eſſe, Polybius ait. 41.

Ciuitas Romana a ceterarum ciuitatem genere diſtare uidet̃, 2. peregrinorum multitudine aucta. 4. municipijs nõ aeque data 31. peregrinis, uel ingenuis, uel libertis dabatur. 32. cum impertita peregrinis ingenuis appellatur, ius quoque Quiritium intelligitur.30.ſi ſemel adimatur, retineri libertas non poteſt. Ibid. Italiae uniuerſae lege Iulia impertita.42.ſine ſuffragio data, quibus.58.ſocijs, & Latinis, data, quo modo apud Ciceronem intelligatur.72. eius nominis ſpecies quaedam.31.eius ius quibus conceſſum erat, ijſdem ſuffragium quoque datum conſtat. 31. eius qui participes ſunt, non tamen ius Quiritium habent. 32. eius ius manumiſſionis iure acquirebatur.33.eius donatio quam diſtinctionem faciebat inter ingenuum, & libertum. 34. eius ius habere, quam Romanum ciuem eſſe, latius patet.42.eius iure donati, & Romani ciues, differre inter ſe uidentur. ibidem. eam ſceleribus omnibus contaminatis hominibus Romulus patere noluit.4. ſine ſuffragio conſecuti, quo modo appellabantur.58. cum ſuffragio conſecuti, ſociorũ nomen non amittebant. ibidem.

Ciuitatum intra Italiae fines condicio poſt legem Iuliam latã.42

Ciuitates ab humili ad ſummum faſtigium elatae.1. naſcentes, legibus, inſtitutis, ac uiribus, ad

concor-

concordiam ſunt in primis inſtituendae.ibidem.omnes, aut caſu, aut ex induſtria, conſilioque, principia, atque incrementa, habuere.ibidem.tum fortuna, tum uirtute, diſſimili tamen cōdicione, accreuere. ibidem. alias fortuna potius, quam uirtus, alias uirtus potius, quam fortuna, alias, pari conſenſu, & fortuna ſimul, & uirtus auxerunt. ibid. ſine aequitate, ordineque nec, au geri ciuium numero, nec praeſidijs muniri, nec quidquam uel ad praeſentis, uel ad futuri temporis uſum in commune conſulunt. 2. non prius, quid aequitas, et ordo, poſſit, intellexerunt, quā multarum rerum euētus monuerit.ibidem.quae ſero leges acceperunt. ibidem.

Claſſes in centurias diuidebantur. 64. earum, & centuriarum ordine conſtituto, centuriatis comitijs poteſtas omnis data.p. 22.

Claudia, tribus. 19. uetus. 20. in dubium uocatur, an in agro Romano, an extra, conſtitui poſſit. 22. quando nomen acceperit. 23. quando facta.ibidem. nouis titulis aucta. ibidem.

Claudij non omnes in Claudia tribu.p. 51.

Claudius Auentinū intra pomeriū recepit. 15. negabat ſuffragij lationem iniuſſu populi cenſorem adimere poſſe.p. 36. quemquam iniuſſu populi tribu moueri negauit. 54.

Claudij Nerones, & Pulchri patricij erant.p. 6.

Claudius Nero non in Claudia tribu, ſed Arnienſi cēſeri ſolitus. p. 51. equum uendere a collega cēſore M. Liuio coactus. 65.

Claudius, & Seruilius cos. p. 21.

Claudius Ti. Graccho collegae obſtitit, ne libertinorum ordini ſuffragiorum latio adimeretur. p. 36.

Cloacas Tarquinius Priſcus duxit.p. 14.

Clodianae operae, infimae ſortis homines, ad omne facinus paratae.p. 49. ſuffragium in Palatina tribu ferebant. ibidem.

Cloelia tribus unde p. 14.

C. Flauius libertinorū primus, qui magiſtratū curulem geſſit.p. 70.

Coelius Vibennus, Tuſcorum dux. p. 12.

Coelij epiſtolae locus. 9. 41.

Coelij epiſtola ad Ciceronem, de tribu Popillia. p. 44.

Coelius 12. 15. unde. 12. additur urbi mons, apud Liuiū. quid. p. 12. eum habitarunt Albani. 15.

Colles tres, urbi, hoc eſt Palatio a Romulo adiecti. p. 12.

Colles duos a Tullio ad quinque adiectos.p. 15.

Collina, tribus p. 25. 37. unde. 19. inter urbanas tribus. 49.

Coloni an cenſerentur. p. 58. 62.

Coloni Romani locum in ruſticis tribubus habere potuere.p. 27.

Coloni an ciues Romani.p. 58. 62.

Coloniae Latinae, & Italicae. 30. ciuium Romanorum, quae dicerentur ibidem. Italicae nō omnes participes erant ciuitatis Romanae, ſed ius Italiae, ſicut Latij Coloniae Latij.ibidem. decuriones habebant, ui Romae ſenatores

res. 31. a duumuiris regebantur. ibidem. Romanis legibus uiuunt. 42. a ſuis tamen magiſtratibus reguntur. 32. quiddam amplius municipijs habent. ibidem Romanae Latinis praeſtabant. 38. ſuffragij lationem habebant ibidem. Latinae Italicis reliquis praeſtabant ibidem. ijs iura, inſtitutaq. populi R. ſeruare neceſſe erat ibidem. Romanae ciuitatis participes. ibidē. earū tria genera, Romanae, Latinae, Italicae. ibidem. militares. ibidem. Latinae. 39. earum condicio poſt legē Iuliam latā 42. multae ab Auguſto deductae. ibidem. quae cēſebantur. 52. a Romanis ciuibus qua condicione differrent. 58. earum in ius mutari Italicenſes optabant. 59. municipijs inferiores. 59. ſemel cenſae. 63.

Colonia nulla ad urbem ſuffragij cauſsa ueniſſe uidetur. p. 62.

Coloniae, & municipia utrum in ſuis opidis, & Romae cenſerentur. p. 52

Coloniae, & praefecturae plus oneris, minus uero emolumenti habebant. p. 59.

Comitia centuriata a Seruio inſtituta. p. 2. ijs poteſtas quando data. 22

Comitia curiata a Seruio debilitata. p. 2. ad ſpeciē uetuſtatis interdum data. 22.

Concordia firmare ciuitates urbiū conditores in primis ſtuduerant p. 1. ea ſublata, ciuitates non ſatis diu ſtare queunt. ibidem. ciuitatum, ac ciuium incolumitatem gignit. 2.

Condicio eadem hominum plebeiorum, & liberti nomen. p. 71.

Conſules duo, alter patricius, alter plebeius, quamdiu poſt urbem conditam. p. 45.

Conſules eiectis regibus cenſui praeſtare. p. 63.

Cornelia, tribus p. 19. Arpinatum. 25. 50.

Cornelij non omnes in Cornelia tribu. p. 51.

Cornelij ruſtici tribules. p. 24. 54.

Cruſtumina, tribus. p. 20. 54. ab opido. 44.

Cruſtuminum opidum, a quo Cruſtumina tribus. p. 20.

Cumae, praefectura. p. 40.

Curiae, unde dictae 2 ſingulae, quot peditibus, equitibuſq. conſtabāt. 3. ubi ſenatus conſilia capiebat, haberi coeptae. ibidem. ex Sabinarū nominibus appellatae. 11. ſua cuique agri pars appellata, duabus exceptis. 13. oēs in Iunonis Menſalis templū ad ſacra cō ueniebāt. 13. ex ueteribus, & nouis, tribubus conſtitutae. ibidem. triginta a prīcipio, poſtmodū neque plures, neque pauciores. 22. a Romulo factae, nō modo fuere tribuū partes, ſed loca ſacra, rei diuinae, ſacrorūq. cauſsa in Palatio conſtituta. ibidem. earū duplex genus. 22. earū, poſt centurias conſtitutas, habita nulla ratio. ibidē. in quibus ſenatus cogi ſolitus erat, ſacras aedes fuiſſe, uarijſq. nominibus dicatas, conſtat 3. ante Sabinum bellū. 10. ijs loca propria ad immolandū a Romulo aſſignata. 3. ijs loca a Tarquinio Priſco in circo aſſignata.

gnata 14 ex triginta nulla nō ad aliquam ex tribus tribubus attinuit. 21.
Curiata comitia, a Seruio debilitata. 2. *nulla poſt eum.* 22 *ijs, poſt Seruium, minores res agi ſunt coeptae.* 2. *creari magiſtratus, ferri leges, decerni bella, regnante Romulo, uſque ad Seruium, ſolebant. ibidem. ad ſpeciem, & imaginē, uetuſtatis interdum data.* 22. *non, ut olim facta erat, populo per curias conuocato; ſed triginta modo lictoribus ueteres triginta curias referentibus.* 22
Curiatia tribus, unde. 14.
Curiones, curiarum duces p. 3.
Curulis ſella eburnea a regibus Romanis uſurpata. p. 14.

D

De plebe, & plebeium hominem, inter ſe differunt. p. 9.
Decij plebeij erant, non tamen de plebe. p. 9.
Decuriae decem e ſingulis curijs a Romulo inſtitutae. p. 3.
Decurio Neapoli. p. 42. 57.
Decuriones decuriarū duces. p. 3.
Decuriones in colonijs ijdem, ac Romae ſenatores. p. 31.
Decuriones Latini. p. 62.
Deos pie colētes non poenae metu, ſed ſponte optimae uitae rationem ſequuntur. p. 13.
Dictator extra Romanum *agrum dici non poterat. p.* 46.
Differētia inter plebeium hominē, ac de plebe. p. 9.
Dignitas ſenatoria quando plebi communicata. p. 4.
Dignitate *auctus, tantum abeſt, ut de priſtino iure quidquam amittat, ut etiam aliquid praeterea conſequatur. p.* 5.
Dionyſius Halicarnaſſeus urbis primordia, Romulique in condenda inſtituenda ciuitate ordinē accuratiſſime perſequitur. p. 48.
Dionyſij laus in Romanorum rebus conſcribendis. p. 13.
Dionyſij locus. p. 15. 62. 70.
Dionyſij, & Liuij ſententia, de collibus urbi adiectis. p. 15.
Dionyſij & Liuij diſſenſio. p. 26.
Dionyſius, *et Liuius cōciliātus.* 12.
Dionyſij, & Liuij loci conciliatio de tribubus. p. 26.
Dionyſij ſententia. p. 10.
Dionyſij locus, de cenſis. p. 61.
Dionyſij *de Iunone, quae* Curis *dicta eſt, uerba. p.* 3.
Dionyſij, & Varronis diſsēſio. p. 3. *conciliantur. p.* 49.
Dionyſius, & Varro Liuio *in Romanis rebus ueriores. p.* 12.
Dionyſij teſtimonium de Ap. Claudio. *pag.* 20.
Dionyſius de tribubus a conſulibus factis. pag. 21.
Dionyſij Halic. de tribuum urban. enumeratione. p. 49.
Diony. locus de nota cenſoria. p. 70.
Dionyſij *locus de libertinorum ſuffragijs cū Liuio cōgruens. p.* 37.
Diſcrimen perſonarum, morumque Romulus ſuſtulit. p. 4.
Diſſenſio inter Varronem, & Dionyſium, de agri, atque hominum diuiſione. p. 3.
Diſtinctio ſociorū pop. Rom. *p.* 39.
Diuinarum rerum ratione, non fortunae habita, Romulus rex Romanam ciuitatem conſtituit, ac temperauit. p. 2.

Diuiſio

Diuiſio prior, & poſterior Romanorum ciuium. p. 4.
Diuiſio prima Romuli fuit hominum, & locorum. p. 10
Diuiſionem hominum agri partitio ſecuta. p. 3.
Duumuiri ex Decurionum ordine. 52. ijs coloniae regebantur. 31.

E

Elidis Grammatici commentarius apud Gellium. p. 15.
Epiſtola Plinij, quae continet exēplum de ciuitate peregrinis, deq. iure Quiritium Romanis libertis donando. p. 34.
Eques Romanus ſenator factus utrum inſignia equeſtris ordinis amittat. p. 5.
Eques, equeſtris ordinis, equeſtri loco natus, an īter ſe differāt. p. 8.
Eques, equeſtri loco natus, & eques non equeſtri loco natus eſſe poterat. p. 9.
Eques, atq. equeſtris ordinis appellari deſinit, ſi quis ſenator factus eſt, cuius pater eques Romanus fuerit. p. 9.
Eques, & equeſtris ordinis ciuis idem. p. 10.
Eques ignominia a cenſoribus notatus equū amitebat. p. 53. 67.
Equeſtris cenſus qui. p. 5.
Equeſter ordo a plebe anulo aureo diſtinguebatur. p. 6.
Equeſtri in ordine nō admodum Seruius a Priſco diſſenſit. p. 18.
Equites qui. p. 4.
Equites Romanos ſuā manu equos per forū trāſduxiſſe cōſtat. p. 7.
Equites, qui equo ſuo militauerūt, quocumque cenſu equites eſſe poterant. p. 10.
Equites ſexcenti in omnibus tribubus p. 17.
Equites quot ſingulae poſteriores tribus habuere. p. 17.
Equites quot Romulus poſt receptos Sabinos habuit. p. 17.
Equites ſexcēti in poſterioribus Romuli tribubus fuere p. 17.
Equites a Tullo Hoſtilio tribubus additi. p. 17.
Equites nongentos, adiunctis decē Albanorum turmis Tullus Hoſtilius fecit. p. 17.
Equites ignominia notati, equū publicū, armaq. amittebant. p. 56.
Equites trabeati equum ſua manu ante cēſores trāſducebāt. p. 64.
Equites ſimul oēs cēſebātur. p. 66.
Equites dum tranſueherentur, ab accuſatore detrahi ſoliti. p. 67.
Equitum cenſus ſeorſum a plebeijs fiebat. p. 65.
Equitū in cēſu ſecūdus locus. p. 65.
Equitum inſignia eadem retinentur ab equite, qui ſenator factus eſt, niſi ignominiae cauſa a cenſoribus notatus eſſet. p. 9.
Equitum numerus Romulo uiuo qui. p. 4.
Equitum peditūq. numerus Romuli regni initio. 4
Equitum turmas Tarquinius Priſcus duplicauit. 17
Equitum turmae, cum duplicatae ſunt, peditum quoq. numerus duplicatus uidetur. 17
Equitum quot turmas Tullus ex Albanis ſcripſit. 17
Equitum, qui equo ſuo militauerāt, infinitus erat numerus. 10

†† Equi-

Equitibus quot quot legio ſingula conſtabat. 17
Equitibus a cenſoribus poena illata. 67
Equus et aureus anulus equitis Romani inſignia. 5
Equi publici poſſeſsio non & uſus non ut anuli aurei inſigne addebat ſenatori ornamentum. 6.
Equi publici mentio in antiquis lapidibus quid. 10
Equo publico cenſores quoq. gaudebant. 6
Equo publico, qui de plebe ſenator factus erat, non utebatur, anulo uero maxime. 6
Equo publico etiam gaudere conſtat eos, qui ſenatu moti ex equeſtri ordine inter ſenatores cenſi ſunt. 7
Equo ſuo, & publico militare, quid. 10
Equum publicum a Pompeio conſule ante cenſores adductum praeclarum fuiſſe populo Rom. ſpectaculum conſtat. 7
Equum publicum qui ſua manu ante cenſores per forum transducebant. 7
Equum publicum cenſores habentes. 64
Equum publicum amittere. 66
Equorum, pugilumq. ludiorum in circo maximo praecipue ſpectabatur. 14
Eſquiliae extra pomeriũ ante Seruium fuere. 15
Eſquilinus. 15
Eſquilinus, & Viminalis, a Seruio Tullio intra urbem recepti. 14
Eſquilino in monte Ser. Tullij domicilium. 19
Eſquilina tribus. 25. 37. *unde* 19
Eſquilina, urbana tribus. 22
Eſquilinam in tribum qui ſeruitutem ſeruiuiſſent ſortiti ſunt. 37
Eſquilinam ſecundam inter urbanas tribus Varro enumerat. 49
Eſquilina quarta inter urbanas tribus a Dionyſio deſcripta. 49
Etruria tribus quattuor habuit. 44
Etruſca, Romana, Sabina tribus corpus unum. 17
Etruſci a Tarquinio Priſco ſuperati. 15
Etruſci an in Latina tribu cenſerentur 50
Etruſcorum ueterum Regum inſignia Romani reges ſibi uindicarunt. 14
Exceptio cõdicionem potius auget, quam imminuit 36
Exempla eorum, qui in alienae regionis agro cenſebantur 50

F

Fabia tribus 19
Fabius cenſor libertinos omnes ab Ap. Claudio cenſore per tribus omnes diſperſos in quattuor urbanas redegit. 27
Fabius Ambuſtus cos. patriciae gentis una cum Plautio Proculo plebeio. 45
Factio forenſis. p. 26
Factitaret; pro, Facti haberet. 68
Falerina tribus. 21. 45
Falerina tribus a Falerno agro. 43
Falerina cum Ouſentina eodem anno tribus factae. 43
Faliſci in quatuor Etruriae tribubus. 44
Faliſci poſt Etruſcum bellum ciuitate donati. 44
Familiae patriciae, & plebeiae unde

unde. 4
Familiae, quae ex Albanis patriciae factae ſunt. 14
Familiarũ in duo genera, primum apud Romanos diſtinctio. 3
Faſces quis regũ adinuenerit. 14
Feſti locus. 18.19.20.23
Feſti locus de cenſis. 61
Feſtus mendacij ſuſpicione defenſus. 40
Feſti uerba de funere, quae Curis dicta eſt. 3
Feſtus de praefecturis. 59
Feſti locus, ſeu teſtimoniũ de prȩfecturis. 40
Feſtus de Maecia tribu. 43
Feſtus de Popillia tribu. 44
Feſti locus obſcurus de Terentina tribu. 45
Feſti et Liuij diſſenſio de Formijs, Fundis, Arpinoque praefecturis. p. 40.
Fidenates populi ab Anco deuicti. p. 44.
Fines agri Romani anguſti. p. 47.
Finis agri Romani Tiberis. p. 46.
Forenſis factio. p. 26.
Formiae praefectura. p. 40.
Formianis qñ ciuitas data. p. 41.
Formiani in Aemilia cenſebantur. p. 50.
Fortuna, & uirtute promiſcue ciuitates actae. 1
Foſſa, aggereq. a Romulo Palatiũ munitum. 2
Fruſino praefectura. 40
Fundanis quando ciuitas data. 41
Fundani in Aemilia tribu cenſebantur. 50

G

Gabij quot milliaribus ab urbe diſtarent. 46
Gabijs euerſis ſecuta agrorum eſt diſtinctio. 46
Gabinus ager. 46
Gabinus, & Romanus ager ijſdem conſtabant auſpiciis. 46
Gabiorũ ager, unde Gabinus, urbi adiunctus. 46
Galeria tribus. 20
Galeria tribus ruſtica. 23
Gallia ciſalpina ruſticae plebis pars uidetur poſſe appellari. 30
Gallia ciſalpina quȩ diceretur. 30
Gegania tribus unde. 14
Gellius cenſor. 53.68
Gellius, & Lentulus, cenſores. 72
Gellij locus. 53. 56. 66. 68. 71.
Gellij locus emendatus. 68
Gellij locus, de Caeritũ tabulis. 55
Gellij locus, de cenſoria nota. 68
Gellij locus, de ingenuis. 72
Gellii locus, de municipibus. 38
Gellij ex Valerio Meſſalla de Auentino colle ſententia, extra pomerio relicto. 15
Genucia familia plebeia. 45
Gracchus cenſor de libertinorum ſuffragiis duo inſtituit. 38

H

Hadrianus imperator, ex Italica ciuitate. 59
Hadrianus italicenſes ſuos oratione erudita increpuit, qui ex minicipibus coloni fieri uellent. 60
Harpocrates iatralipta. 33
Honor non propter opes datur, ſed ob inopiam negatur. 5
Horatia tribus. 19
Hoſticus ager ab hoſtibus. 46

I

Ignominia notati uel ferendi omnino ſuffragia ius amittebant, uel tribum mutabant. 52

Impar numerus melioris ominis. 21
Imperatorum aetate tribuum acceſſio facta. 52
Incertus ager. 46
Ingenui, & libertini. 26
Ingenui quid inter ſe differant. 71
Ingenui, & peregrini liberti eodẽ ne iure ciuitate donabãtur. 34
Ingenuorum duo genera. 72
Ingenuorum cenſus. 71
Ingenuorum agro carentium fortuna, libertinorum, non poſſidentium condicio notabatur. 26
Inopia malorum perſuaſio, honorẽ Romanis ciuibus adimebat. 5
Iouis Capitolini templum à Tarquinio Priſco inſtitutum. 14
Italiae termini. 30
Italia uniuerſa poſt acceptam legis Iuliae beneficio ciuitatẽ plebis ruſticae pars fuit, & in ruſticis tribubus ſuffragia dabat. 30
Italia uniuerſa fere plebis ruſticae pars fuit. 30
Italia apud ueteres quaenam intelligebatur. 72
Italicenſes, cum municipes eſſent, in ius coloniarum mutari exoptarunt. 59
Italici ſocij, qui. 40
Italici, ab Hadriano reprehenſi, quod ex municipibus alienos ſe fieri optarent. 60
Italicorum ſociorũ duo genera. 40
Iudaei numquam Romanorum hoſtes, primiq. Romanorum amicitiam ex orientalibus appetiere. 43
Iudices quonam ex ciuium Romanorum ordine. 71
Iudicia patricij exercebant. 4
Iudicia a libertinis adminiſtrata. 71
Iulia familia, unde. 14
Iulia lege lata, multitudo magna in urbem, ut cenſerentur, confluxit. 52
Iulia lex. 30
Iulia lege ciuitas Italiae uniuerſae impertita. 42
Iulij ruſtici tribules. 24
Iuno Curis dicta. 3
Iuno Menſalis. 13
Iunij ſententia de tribu Suburana. 19
Iura ciuium Romanorum, qui ex municipijs non eſſent, quae. 58
Iure Quiritiũ liber eſſe nõ poteſt, qui in Quiritium numero non eſt. 35
Iure uocatae tribus, quae. 48
Ius ciuitatis petere non licebat peregrinis libertis, niſi aut concedentibus patronis, aut mortuis. 33
Ius Latij ad quos pertinebat. 39
Ius Quiritium Romanis libertis dabatur. 32
Ius Quiritium datum, an idem ſit, ac Romana ciuitas data. 32
Ius Quiritium, quid. 31, 35
Ius Quiritium libertis adeptis iura quaedam in eos patronorum amittebantur. 33
Ius Quiritiũ quid proprie erat. 33
Ius Quiritiũ Romanis libertis petere non licebat, niſi uel concedentibus patronis, uel mortuis. 33

L

Lanuuium. 47
Larinates Martiales. 57
Larini cenſoriae tabulae corruptae. 62

Latinae

Latinae coloniae. 39. *extra Italiam.* 40. *Italicis reliquis praeſtant.* 38. *quod nam ius haberent.* 30
Latini populi ab Anco deuicti. 14
Latini a Tarquinio Priſco ſuperati. 14
Latini Auentinum habitarunt. 15
Latini apud Romanos locum praeſtantiorem habebant. 38
Latini, uel qui Latium incolebant, quadrifariam nominati. 39
Latini quanam in tribu cenſebantur. 50
Latij fines incolumi rep. Rom. 39. *& imperatorum aetate.* ibid.
Latus clauus idem ac tunica ſenatoria putatus. 8
Lege Iulia non Latio ſolũ, ſed uniuerſae Italiae ciuitas conceſſa eſt. 40
Leges in quas ciuitates ſero irrepſerunt. 2
Leges ferri curiatis comitijs ſolebant. 2
Legibus, inſtitutis, ac ritibus ciuitates naſcentes ſunt maxime inſtituendae. 1
Legionem unam, quaſi unum corpus e Romana, Sabina, Etruſcaq. tribubus factam eſſe uerisimile eſt. 17
Legiones quot peditũ millia, quot equites ſingulae haberent, teſte Plutarcho. 17
Legiones plures ex Sabinorum acceſſione, ut Plutarcho placet, eſſe factas, non uidetur uerisimile. 17
Lemonia tribus unde. 20.23
Lemonius pagus nõ longe an porta Capena. 20. 23
Lentulus cenſor. 53. 68
Lex Iulia. 30. 72
Lex de repetundis ad prouinciarũ rectores pertinebat. 41
Libertas ſeruis a Romulo data. 4
Libertatis atrium. 37
Libertis Romanis quando licebat, ius Quiritium petere. 53. *& quando dabatur.* 32.33.34.
Libertis peregrinis ius ciuitatis petere non licebat, niſi aut concedẽtibus patronis, aut mortuis. 33
Libertinus ordo ab ingenuis non paucis differebat. 35
Libertini, & ingenui. 26
Libertini, licet agros haberẽt, in urbanis tamen tribubus adſcribebantur. 26
Libertinorũ rura poſſidentium condicio notabatur. 26
Libertinos, quibus filius quinquenni maior eſſet, in ruſticis tribubus eſſe cenſos, Liuius ait. 26
Libertini ab Ap. Claudio cenſore in omnes tribus diſperſi, in quattuor a Fabio relati. 28
Libertini inter optimates in Cicerone relati. 27
Libertini ciuitatis participes ſunt, non tamen ius Quiritium habent. 32
Libertini Romani, an ab ingenuis differant. 35
Libertini inter ipſos differunt diuerſa ratione ſuffragij. 35
Libertinis neque agrorũ poſſeſſio, neque inopia cenſum mutat. 35
Libertini quando cenſu excludebantur. 36
Libertini, qui partim in urbanis quattuor, partim ĩ ruſticis tribubus ferẽdi ſuffragij ius habebãt,

in unam ac urbanam conijcerentur, Claudius *Gracchi cenſoris collega effecit.* 36
Libertinis locum ferendi ſuffragij conſtitutum, ex Liuio *&* Alicarnaſſeo. 37
Libertinos in Eſquilina tribu cenſeri, Gracchus pronunciauit. 37
Libertini antea diſperſi i quattuor tribus redacti ſunt. 37
Libertinorum ſuffragia. 38
Libertini, tametſi cenſi erāt, neque tamen ſenatores, atque equites eſſe poterant. 69
Libertini triumuiratum nocturnum exercere poterant. 71
Libertini cenſi hominibus de plebe comparabantur. 71
Libertini tribunatum plebis exercere poterant. 71
Libertini aedilitatem exercere poterant. 71
Libertinorum *filiorum lectio.* 69
Libertinorum multi ab Ap. Claudio *in ſenatum lecti.* 70
Libertinorum primus Flauius *magiſtratum curulem geſſit.* 70
Libertinorum munera, quae. 70.71
Licinia familia plebeia. 45
Lictores triginta curias referebant, curiatorum comitiorum loco. 22
Liternum, praefectura. 40
Liuius ſcriptor interdum parum diligens. 62
Liuij, & Ciceronis *diſſenſio de libertinis.* 37. *ijdem cōciliati. ibi.*
Liuius, & Dionyſius cōciliatus. 12
Liuij, & Dionyſij ſententia de collibus urbi additis. 15
Liuij, & Dionyſij loci cōciliati de tribubus. 26
Liuij opinio, Dionyſij opinioni de Coelio Monte aduerſatur. 13
Liuij locus de Anienſi tribu. 47
Liuius de Ap. Claud.o *cenſore.* 26
Liuij locus, de cenſis. 61
Liuij locus, de cenſcria nota. 69
Liuij locus, de cenſoribus equitum publicum habentibus. 64
Liuij locus, de libertinorum diſtinctione. 36
Liuius de Mamerci poena. 67
Liuij locus, de Nerone, & Salinatore cenſoribus. 6
Liuij locus, de praefecturis. 40
Liuij *locus, de tribubus.* 50
Liuius de Stellatina, & Arnienſi tribubus. 48
Liuius Viminalē, & Quirinalem auctos urbi tradit. 15
Liuij locus. 12.14.17 21.23.26. 47.51.55.46.63.64 72.
Liuiana Epitome. 48
Loci opportunitas ab urbium conditoribus praecipue expetita. 1
Locus, ubi quis habitabat, cenſebatur. 62
Luceres 10. 12. *non a luco, ſed a Lucumone Tuſcorū duce dicti.* 13
L. *Satrius Abaſcantus.* 34
Lucumo tribui nomen dedit, quae Luceris uocata eſt. 13
Ludorum genera. 30.53
Luſtro confecto cenſus fiebat. 63
Luſtrum in campo condebatur. 63

M

Maecia *tribus* 21. *ab opido.* 43
Maecia, iuxta Lanuuiū. 47
Magiſtratus creari curiatis comitijs ſolebant. 2
Magiſtratuum adminiſtratio patriciorum. 4
Manumiſſi non a Romana, *ſed a peregrina*

regrina utrum ius ciuitatis acquirerent. 33
Manumiſſionis iure ciuitas Romana acquirebatur. 33
Marcelli plebeij erant. 6
Marcelli plebeij quidem fuerant, non autem de plebe. 9
Marcelli ruſtici tribules. 24
M. Liuius iudicio populi damnatus equum uendere coactus. 64
M. Liuij cẽſoris nomen in tribu Pollia erat. 64
Marſi. 51
Martiales Larinates, miniſtri publici Martis. 57
Milites gregarij alij ſenatores, alij diuites Sullae temporibus exſtitere. 29
Menenia, tribus. p. 19. ruſtica. 23
Menſalis Iuno. 13
Menſae a Romulo Iunoni, quae Curis appellata eſt, aſſignatae uſq. ad Dionyſij, hoc eſt ad Auguſti tempora perdurarunt. 3
Mercenarij, ſi in urbem ſe recepiſſent, quanam in tribu adſcribebantur. 27
Metilia tribus, unde. 14
Mos a Romulo deos per auſpicia conſulendi inſtitutus in publicis rebus perpetuo manſit. 2
Moueri tribu, quid ſit. 67
Municipes, unde dicti. 37. non proprie dicti qui ibid. ſuis moribus, legibuſq. uiuebãt. 38 ſuperiores colonijs in quo ibid. nulla neceſſitate, nullo populi Rom. onere, niſi uoluntario, preſsi. ibid. cenſebantur, qui neque partes tribuum, neque ciues Romani, proprie erant, ſed in tribubus ſuffragium ferebant. 52. & coloni, utrum in ſuis opidis, an Romae, cenſerentur. 52. ſuis, non Romanis, legibus, ſacris, magiſtratibus, utebãtur. ibid. alij citra, alij extra terminos, qui tribus definiebant. ibid. cuius rei potiſſimũ cauſſa Romam confluebant. 53. Caerites facti. 54. qui non eſſent, & ciues Romani erant, quae nã iura haberẽt. 58. unde dicti. ibi. an ciues Romani appellarẽtur. ibi. et Romani ciues, an iura eadẽ haberent. ibid. eiuſdẽ cõdicionis erant, ac illi, qui Romae, & in agro Romano domicilium haberent. 59. in centum tribules relati, quales in ciuitate Romana eſſent. 67. cum ciuibus Romanis cenſi poſt ſociale bellum. 72. eorum munus. 38. condicio propria. 59.
Municipia adſcripta. 23. quibus de cauſſis in urbẽ conueniebant. 30. non ſtatim ſuffragij ius habuerunt 31. cenſeri, & ſuffragium in tribu ferre poterant. 32. ſuffragia ferebant, non tamen regibus Romanis uiuebant. 42. eorum condicio colonijs praeſtantior, ex Gellio. 38 poſt legem Iuliam latam. 42. eorum, qui coloniarum, & praefecturarum, cõmodior condicio. 59. in eorũ ſtatum reduci ex colonia Praeneſtina Tiberio petierunt. 59. quibuſdam cum ſuffragio, quibuſdã ſiue ſuffragio ciuitas data eſt. 31

N

Narnienſis tribus nuſquam legitur. 51
Nationes duas Roma finitimas habuit. 47

Neapolis, foederata ciuitas. 41. ciues Romanos legibus excipiebat, an praefectura. ibidem. poſt legem Iuliam municipium. ibidem. & 42
Neapolitani, Romanae ciuitatis ius adepti. 42
Neronis uerba aduerſum Liuium collegam cenſorem. 64
Nequiſciuit centuria, quae diceretur. 65
Nobiles, ſiue plebeij, ſiue patricij ſenatores omnes appellati. 8
Nomina centuriarum neque Priſcus, neque Seruius Tullius commutauit. 18
Noſtri equites, ex epiſtola Coelij ad Ciceronem, quid. 9
Numa Pompilius ita Romanorum animos religione imbuit, ut legis de iure & aequo minimum neceſſariae uiſae ſint. 13
Numae Pompilij circa religionem inſtituta. 13
Numero Deus impari gaudet. 21
Numerum centuriarum Ser. Tullius commutauit. 18
Nurſia, praefectura. 40

O

Omiſſa quae ſunt, non tamen negantur. 16. 56
Operae Clodianae. 49
Operam mercenariā in agris praebentes quibuſnam in tribubus adſcribebantur. 27
Opida extra Italiam omnes colonijs exceptis ſocij dicebātur. 43
Orbi, orbaeq. an cenſerentes. 61
Ordine centuriarum conſtituto, rerum omnium ſumma ad centuriata comitia peruenit. 22
Ordo ciuiū, uel ſenatoris, ueleque ſter, uel de plebe. 27
Ordo ciuium Romanorum in cenſu conſtituendo. 65
Ordo Romanorum tertius de plebe appellatus. 4
Ordo ſenatorius promiſcue patricijs, & plebeijs datus. 8
Ordo triduum a Ser. Tullio inſtitutus, cur neglectus. 49
Oſtiae portus ab Anco Marcio extructus. 14
Ouſentina tribus. 21. Cāpaniae. 43. ab Ouſente fluuio. ibidem.

P

Pagus Lemoniae, ubi. 20
Palatina tribus 25. 37. unde 19. a Dionyſio prima deſcripta. 49. egeſtate, & ignominia laborauit. ibid. cur in locum reiecti. ib.
Palatina tua quid, apud Ciceronem. 49
Palatiū 12. 15. Romanis ueteribus habitatum. 15. Romuli domicilium. 2. 48. ab eo foſſa, aggereq. munitum. 2. ſedes primarum tribuum. 48. eius radices primae urbis pomerium. 46
Papiria tribus 19. Tuſculanorum. 25
Partitio agri. 3
Patres a Romulo qui dicti ſunt. 4
Patricios Romulus in tres partes diſtribuit. 4. de publicis rebus in ſenatu adminiſtrabant. ibidem. ijs a Romulo commiſſa munera. ibidem. eorum tria genera. 5. ijs ſolis curia regū aetate patuit. 8
Pauperum deſcriptio. 25
Pecus alere plebeiorum erat. 4
Pediani locus de colonijs, ac municipijs cenſendis. 52
Pediani locus de colonijs Latinis. 39

Pediani ſententia de ſenatore, equite, plebeio. 9

Pediani ſententia de ciuis Romani nomine centuriae adſcripto. 65

Pediani locus. p. 30. 55. 56

Peditum, equitumq. numerus Romuli regni initio. 4

Peditum quo numero ſingula legio conſtabat. 17

Peligni. 51

Peregrini uitute, & in remp. meritis ferendi ſuffragia in tribu locum, & poteſtatē habebant. 53

Peregrinorum multitudine Romana ciuitas aucta. 4

Peregrinis libertis ad ius quaeſitū adſcendere non dabatur. 34

Peregrinus ager qui diceretur. 46

Perſonarū diſcrimen, morumq. Romulus ſuſtulit. 4

Piſtorienſis ager. 47

Plautia familia conſularis. 45

Plebeiae familiae a ſenatorio ordine per Romulum excluſae. 4

Plebeij qui a Romulo appellati. 4. *ijs commiſſa munera.ibid.eorum ignominia duplex.*56. *eorum uel eorum, qui de plebe, tertius, et poſtremus in cenſu.* 65

Plebeium eſſe, ac de plebe, inter ſe differunt. 9

Plebeius ignominia notatus in Caeritum tabulas referebatur. 53

Plebs ad ſeditiones, & ad ea, quae uetantur legibus, facile ob paupertatem impellitur. 26

Plebs conſulatus dignitatem adepta. 45

Plebs neque tribunos plebis, neque aediles, neque ſacerdotes, neque magiſtratū ullum niſi multis annis poſt exactos reges habuit. 45

Plebi ſuffragiorum poteſtate commiſſa uenalia cūcta habentur. 26

Plebis ſcita unde dicta. 65

Plebs uniuerſa tribus modis conſideratur. 27

Plebs ruſtica extra, & intra Romani agri terminos in quot tribus diſtributa. p. 29. *eius pars uniuerſa fere Italia fuit.* 30

*Plebs urbana numquam non male audijt,*26.*forenſis a Liuio appellata.ibid. inter optimates a Cicerone refertur.*28.*improba, rerū nouarū cupida.ib. & 29. opponitur nobilitati.* 28.*a ruſtica lōge diffet.ibi. a Cicerone pediſſequa appellata.*29.*in quinque genera diuiſa a Salluſtio,et eius uitia.ib.*

Plinius de colonijs Latinis. 39

Plinij locus, ad Traianum, de iure Quiritium. 32

Plinij locus, de Latij finibus. 39

Plinij locus, de ſocijs populi Rom. pag. 39

Plinij teſtimoniū de tribulibus. 24

Plinij locus, de Veientino agro. 47

Plinij uerba ponderata. 34

Plinij locus. 25. 33

Plutarchi auctoritas de legionibus, non ualde probata. 17

Plutarchi locus, & teſtimoniū. 17

Plutarchi teſtimonium. 11

Plutarchi locus. 64

Poblilia tribus eadē cū Publilia. 20

Poena in cenſis an eſſet aliqua. 60

Poena a cenſoribus ſenatoribus illata. 67

*Poena cenſis illata honorum curſū non impediebat.p.*68. *& perpetua non erat. ibidem.*

Poena in cenſis grauiſſima a cenſoribus illata. 69

††† Poli-

Politorium, Latinorũ urbs, ab Anco Marcio captum. 15

Pollia tribus.p. 20. 64. *ruſtica* 23

Polybij locus. 41

*Pomerium a Romulo ubi nam conſtitutũ.p.*11.*ab eo ampliatũ.* 12 *ab Anco nõ eſt prolatum, ſed iiſdẽ, quibus Romulus cõſtituerat, finitus conſeruatum.* 14. *a Ser. Tullio, prolatum.ibid.*

*Pompeius Magnus eques nondum inter ſenatores allectus, conſul ob uirtutẽ ante aetatẽ creatus.*7

*Pomptina tribus pag.*20.*Latii.*43. *unde.*45.

Pontinorum manubijs templum Iouis Capitolini a Tarquinio exſtructum. 14

Popillia familia plebeia. 45

*Popillia tribus.p.*20.23.*unde, ignoratur.*44.

*Populus Romanus uniuerſus prius in tres tribus, quam in triginta curias, fuit diſtributus.*3.11.22

Populi ſuffragia potiora eſſe cenſoria nota. 68

Populi, quibuscum Ancus Marcius feliciter pugnauit. 14

Populorum iurium, ſtatus, condicionis narratio. 31

Portus Oſtiae ab Anco exſtructus. 14

Praefectura extra Italiã nulla. 40

*Praefecturae.*40. *earũ nomina.ibid. quae dicerentur. ibid. & prouinciae.*31.41. *neque quod municipia, neque quod coloniae, habebant.*32. *duo genera.*40. *non omnes in oĩ Italiae regione, ſed omnes extra Latium.ibid. a Romanis hominibus regebantur.* 41. *omnes ante legem Iuliam ſocij dicebantur.ibid. nullae ante legẽ Iuliam. ibid. earum cõdicio poſt legem Iuliam latam,* 42. *eas qui incolebant, an a Romanis ciuibus differrẽt.*58. *et coloniae plus oneris, minus tamen emolumenti habebant.* 59. *municipijs inferiores. ibidem.*

*Praeneſte colonia Latina deducta. p.*41. *an praefectura.ibidem. foederata ciuitas.ibidem.*

Praeneſtini a Tiberio petierunt, ut ex colonia in municipij ſtatum redigerentur. 59

Praeſẽtium, quam abſentiũ, melior condicio. 63

Primum recitari inter ipſos ſenatores, honorificum. 65

Princeps equeſtris ordinis qui. 65

Princeps ſenatus qui. 65. *nemo niſi conſularis dictus.* ibid.

Principes ciuitatis ſenatorij ordinis homines ſoli dicti. 5

Priuernum praefectura. 40

*Prouinciae, & praefecturae, qua re a colonijs differebant.*31. *ſimiles* 41. *extra Italiam.*40. *nullae ante legem Iuliam.*41. *omnes ante legem Iuliã Socij dicebãtur.ibid.*

Prouincialium propria quae. 43

Ptolemaeus Aegypti rex primus populi Romani *ex Orientalibus amicitiam appetijt.* 43

*Publicola, & Poblicola dictus.*20

Publilia tribus 21. *uidetur habere familiae nomen.* 45

Publilij plebeij erant, non tamen de plebe. 9

P. Caeſius Phoſphorus. 34

P. Corneliũ Rufinum bis conſulem, dictatura functum cenſore ſenatu mouerunt. 68

Pugi-

Pugiles in circo ſpectabãtur. 14
Pupinia tribus, unde. 20
Pupinus ager. 20
Puteoli, praefectura. 40

Q

Quaeſtuarias artes exercere, plebeiorum erat. 4
Quinctilia tribus, unde. 14
Q. Fabius cenſor omnem forenſem turbam excretam in quattuor tribus urbanas coniecit. 37
Q. Fabio, & T. Quinctio cos. quot capitum Romae cenſa ſunt. 61
Q. Pompeius Baulis exſulat. 41
Quirina tribus 21. 50. tribuum ruſticarum omnium poſtrema 48. a Curibus. 44
Quirinalis. 12. 15. a quo primum habitabatur. 15. quonã pacto. ibidem. a Romulo, cum pomeriũ protulit, comprehenſus. ibidem.
Quirinalis, & Viminalis, Collinae tribui nomen dedere. 19
Quiritium ius, quid. 31
Quiritium numero exempti interdicti eorum functione munerum uidentur, quae capere, & tractare Romanis ciuibus licet. 35

R

Ramnẽſes, unde appellati. 10. 12. 16. 19
Rauennam Strabo coloniam nominat. 41. an praefectura. ibidem.
Reate praefectura. 40
Reatinus ager. 47
Regum ſex, Seruio Tullio excepto, bellica multa inſtituta leguntur. 13
Regum Romanorum ornatus. 14
Regum Romulus, & Ser. Tullius tribus praecipui cõſtituerũt. 16
Regibus eiectis, ſenatoria dignitas patricijs commendata. 4
Regibus pulſis, non modo ex patricijs, ſed ex ipſa plebe tres Romanorum ordines fuere. 5
Regum Rom. tempore familiae plebeiae ſenatorio ordine perpetuo excluſae fuere. 4
Regum aetate ſolis patricijs curia patuit. 8
Regillanis una cum Appio ciuitas, agerq. datus. 20
Regillum, Ap. Claudij patria. 20
Regnum accepit Romulus omnium conſenſu, ualdeq. propenſa uoluntate. 2
Remus in auſpicio a Romulo ſuperatus. 15
Remus in Auentino monte auſpicauit. 15
Rerum antiquarũ perſcrutatio difficilis. 60
Roma, Romanorum, Sabinorum, Etruſcorum multitudine in primis aucta. 16
Roma nationes duas finitimas habuit, Sabinam a Septẽtrione, Etruriã Occidentem uerſus. 47
Romana ditio a Tarquinio Priſco ampliata. 14
Romana multitudo, a Romulo in tres partes diſtributa, quot hominum millibus conſtabat. 2
Romana ciuitas a ceterarum ciuitatũ genere diſtare uidetur. 2
Romanae ciuitatis nomen, quid. 31
Romanam ciuitatẽ, quicũque Aegyptius obtinere uolebat, impetraſſe neceſſe erat Alexandrinam ciuitatem. 33
Romanae ciuitatis iure donati, & Romani ciues differre inter ſe

uidentur. 42
Romanae coloniae Latinis praeſtabant.38. ſuffragij lationē habebāt. ibi. ciuitatis participes.ibi.
Romanos in tres tribus a Romulo diſpertitos unica tribu Seruius coniunxit. 19
Romani ueteres Palatium habitabant. 15
Romani, qui agros habebant, & non, in quibus numerabātur tribubus. 25
Romani ciues, quorum cenſus CC ∞ erat, nō neceſſario omnes ſenatores erant, ſed qui eſſe poſſent. 5
Romani ciues, populi Romani nomine excludebantur, qui. 52
Romani ciues, alij patricij, alij plebeij. 57
Romani ciues, & municipes, an eadem haberent iura. 58
Romani, & Romani ciues, an eiuſdem condicionis eſſent. 57
Romanis ciuibus non omnia cum municipijs erant iura communia. 58
Romanum ciuem cenſeri indecorum erat, cuius ad humilitatē generis accederet inopia. 36
Romano ciui, in ruſtica tribu cenſito, licuerit ne aliquam urbis regionem incolere, urbanis tribubus aſſignatam. 22
Romanus ciuis, an dici poſſet, qui non cenſebatur. 59
Romani coloni in ruſticis tribubus, licet infimi fuerint ordinis, cenſeri poterant. 27
Romani homines in praefecturis ius dicebant. 41
Romani libertini magiſtratus non gerunt, in ſenatū non leguntur, ordinem nullum obtinent: nec equites, nec pedites ſunt. 35
Romanorum ordines tres pulſis regibus, tum ex patricijs, tum ex plebe. 5
Romanorum ciuium numerus, uel a genere, uel ab ordine diſtinctus. 5
Romanorū ciuiū diuiſio duplex. 4
Romanorum ciuiū duo genera. 26. 52. tria. 65.
Romanorum ciuium capita a Seruio cenſa, quot. 4
Romanorum reges, regum Etruſcorum inſignia uſurparunt. 14
Romanorum tertius ordo, in quo neque ſenatores, neque equites fuiſſent, de plebe appellatus. 4
Romanus ager, qui. 46. erunt termini anguſti. 47
Romanus, & Gabinus ager iiſdem conſtabant auſpicijs. 46
Romilia tribus cur. 19. 48. in agro Romano. 22. quincta dicta, ex Varronis ſententia. 19. prima ruſtica uocabatur ad ſuffragia ferenda. 48
Romulus regnum accepit omnium conſenſu, ualdeq. propenſa uoluntate. 2. quibus rebus ciuitatem primum conſtituit, ac temperauit. ibidem. Palatium ſibi, ſuiſque, ſedem ad habitandum delegit. ibidem. 12. & 48. multitudinem omnem in tres partes diſtribuit. 2 ſenatorio ordine plebeias familias penitus excluſit. 4. inter Palatiū, & Capitoliū, Aſylum aperuit. ibidem. eius regni initio, equitum, peditumq. numerus, & eo uita decedēte. ibid. regnauit

regnauit an. xxxvij. ibidem. eius prima diuiſio, hominũ, & locorum. 10. praeter Palatium, tres colles Vrbi adiecit. 12. faſces, & ſecures, habuit. 14. cum pomerium protulit, Quirinalem comprehendit. 15. tribuum nomina cõmutauit, & auxit. 16. eo regnante, poſt Sabinos receptos, quot pedites, quotq. equites, in Vrbe exſtiterint. 17, & Ramnenſes in Palatino mõte habitarunt. 19. cur tres primum tribus inſtituerit. 21. ante initã cum Sabina gente ſocietatem, in tres tribus Vrbem, ideſt Palatium, diuiſit. 48

Rulli ordo ſeruatus tribuum in diuiſione agri campani. 48

Ruſtica plebs in ruſticis tribubus. 27

Ruſticae tribus, quot. 18. 19. eas Seruius rex fecit 19. an oẽs ex agro Romano, an extrã 21. inter ſe aliae aliis nobiliores. 49. dicebãtur, tametſi domicilium in ſuo municipio haberẽt. 25. non ignobilis conſideratio. 49

Ruſticas tribus agros poſſidentes, cuiuſcumq. ordinis eſſent, obtinebant. 27

Ruſticano tribuli licuerit ne aliquam urbis partem urbanis tribulibus aſſignatam incolere. 22

Ruſtici tribules, qui. 25. longe plures habitaſſe in urbe ueriſimile eſt, quam ruri urbanos. 25

Ruſtici ab urbanis domicilio differebant. 28

Ruſtici Romani, qui. 28. cenſi. 62.

Ruſtici urbanam uitam agreſti anteferunt. 25

S

Sabatina, tribus 21. 45. a Sabate lacu. 44

Sabinae mulieres cariores uiris parentibus, atque ipſo Romulo per pacem initam factae. 11

Sabinus ager Romano continens, adiunctuſq. 45

Sabina, Etruſca, Romana tribus, corpus unum. 17

Sabini populi, ab Anco, & Tarquinio Priſco deuicti. 14

Sabini Capitolium, & Quirinalis partem habitabant. 15. 16

tribus quattuor habuere. 44

quanam in tribu cẽſerentur. 50

Sabinarum opidorũ Tibur Romae proximum. 47

Sabinorũ populi quattuordecĩ. 50

eorũ in agro tribus quattuor ib.

Sacella a Romulo conſtituta uſque ad Taciti tẽpora perdurãt. 13

Sacrorum adminiſtratio patriciorum erat. 4

Salluſtij locus de plebe urbana, & ruſtica. 28. 29

Satrius, Romanum nomen. 34

Saturnia praefectura. 40

Scaptia, tribus 21. *Latij.* 43

Scita plebis, unde dicta. 65

Scito, ſententiam dicito, vel ſuffragium ferto, ſignificat. 65

Sella eburnea curulis a regibus uſurpata. 14

Senator qui nõ erat, aut eques, aut de plebe erat. 5

Senator egens, indecorum. 5

Senator quiſquis erat, idem & patricius dicebatur, non cõtra. 8

Senator ignominia a cenſoribus notatus ſenatu mouebatur. 53

Senatori equus publicus non addebat

bat ornamentũ ac ſpeciem, ſicut anuli aurei inſigne. 6
Senatores qui. 4
Senatores, praeter anulũ, et equum, quae equitum erant, tunicam purpuream habebant, ut ab equeſtri ordine diſtinguerentur. 5
Senatores, ex equeſtri ordine facti, dignitatem equeſtrem amittebant, ornamentis retentis. 6
Senatores ex equeſtri ordine, ſi quid ordine ſenatorio minus dignum admitterent, ſenatu mouebantur. 6.
Senatores ex ordine equeſtri facti, ſenatu ob ignominiã moti, equũ publicum non uidebantur amittere. 7
Senatores, etiam ſi antea equites nõ fuiſſent, anulo ante gaudebant. pag. 8
Senatores nobiles dicti, tametſi de plebe fuiſſent electi. 8
Senatores, ſi equites antea exſtitiſſent, anulo, atque equo publico, gaudebant. 8
Senatores ſenatu moti an aerarij fierent. 56
Senatores ſimul omnes cenſebantur. 66
Senatorum ſi qui equum publicum obtinebant, nõ omnes tamen habuiſſe. 6
Senatorum, qui ex equeſtri ordine facti erant, proprius cenſus non in equeſtri, ſed ĩ ſenatorio erat. 7
Senatorum cenſus ſeorſum ab equitibus fiebat. 65
Senatorum primus recitari, honorificum. 65
Senatoribus a cenſoribus poena illata. 67
Senatu moueri. 68
Senatu motos, qui ex equeſtri ordine inter ſenatores cenſi erant, equum publicũ habuiſſe conſtat. pag. 7
Senatu motus ſi neque a cẽſoribus ſequẽtibus, neque a iudicibus, neque a populo in integrum reſtitutus eſſet, unam tantum uiam pabebant, populi ſuffragia. pag. 68
Senatum adeundi alia regum aetate, alia ſtante repub. ratio fuit. pag. 8
Senatoria dignitas plebi quando cõmunicata. 4
Senatorius primus locus in cenſu. pag. 65
Senatorius cenſus qui. 5. *duplo maior equeſtri.* 8
Senatorium in ordinem multi de plebe cooptati. 6
Septem colles non omnes a Romulo *intra pomerij terminos incluſi.* 15
Septem colles an Ser. Tullij tẽpore habitarentur. ibid.
Sergia tribus 19. 51. *una ex quindecim Seruianis ruſticis.* 50
Seruilia tribus. 14
Seruilius, & Claudius conſul. 21
Seruitutem qui ſeruiuiſſent, factũ, ut in unam tribum aerarij conijcerentur. 37
Seruius Tullius cẽturiatis comitijs inſtitutis curiata comitia debilitauit. 2. *regnauit poſt Romuli necem annis* 4. *cenſũ inſtituit ibid. p̃clara multa ciuilia inſtituit.* 13
Tarquinij Priſci gener. 14. *de Etruſca gente ter triũphauit ibid. pomerium protulit ibidem duos colles intra urbem receperunt ibid.* & 15.

& 15. centuriarum numerũ auxit 18. & quomodo appellauit ibidem. eius domus in Eſquilijs. 19. ruſticas tribus quidecim fecit ibid. Veios deuicit 20. quadrifariam Vrbem diuiſit. 21. eius tempore, quot capitum millium cenſus eſſet. 61. & Superbus, cenſui praefuere. 63
Sextia familia plebeia. 45
Singulae poſteriores tribus quot equites habuere. 17
Socij qui dicantur. 43
Sociorum, & foederatorum uaria condicio. 43
Socij populi Romani*, foederati dicti.* 38
Sociorũ populi Romani diſtinctio. 39
Socij Italici qui. 40
Sociorum Italicorum duo genera. 40. tria. 43.
Socij populi omnes dicebantur, colonijs exceptis. 43
Socij prouinciales inter exteros excellebant. 39
Socij Latini quare a colonijs, municipijs, ac praefecturis differrẽt. 32
Socij, qui ius habere Latij dicantur, nobiliſſimi. 39
Sociorum ſiue Latini, ſiue Italici nominis condicio poſt legem Iuliam latam. 42
Solitaurilia, Suouetaurilia, ſacrificiorum genus. 64
Sorte tribus ducebantur ad ſuffragia ferenda. 48
Stellatina, tribus 21. 45. a Stellatibus populis. 44
Stellatinam tribum primam Etruriae Liuius nominat. 48
Strabonis locus, de Caeritum tabulis. 55
Strabonis ſententia, de agro Romano. 46
Stratonica Epigones. 34
Subura, tribus 25. 37. unde 19. urbana 20. urbanarũ prima. 48. 49 in maxima ciuium frequentia. pag. 19
Sueſſula praefectura. 40
Suetonij locus 64. de iure Quiritium. 35
Suffragia ferentes forte tribus ducebantur. 48
Suffragium quiſque ea in tribu ferebat, in qua cenſus eſſet. 49
Suffragium in 35. tribubus ferebant quicumque cenſebantur. 52
Suffragia populi potiora eſſe cenſoria nota. 68
Suffragia libertinorum. 38
Suffragia de lege, & de magiſtratu, uel in foro, uel in campo Martio *lata.* 26
Suffragij ius habet nemo, qui non idem cenſeatur. 32
Suffragii ademptio quid. 56
Suffragij amiſſionem ſequebatur amiſſio omnium munerum. 67
Suffragijs priuati in Caeritum tabulas referebantur. 67
Suffragij lationem Ti. Gracchus cenſor cupiuit libertinorũ ordini uniuerſo adimere. 36
Suffragij lationem Claudius cenſor iniuſſu populi adiminegaiut. 36
Suffragij latio Fũdanis, Formianis, Arpinatibus data. 56
Sullae temporibus milites gregarij multi, alij ſenatores, alij diuites exſtitere. 29
Sulla Praeneſtinis infeſtiſſimus. 41
Superbus, & Seruius cenſui praefuere. 63

Tabu-

T

Tabulas eorũ,qui cenſerẽtur,duplices fuiſſe putatur. 53
Tabulae Caerites. 67
Taciti auctoritas de ſacellis a Romulo in prima tribuum diuiſione in Palatio conſtitutis. 13
Talenta in Iouis Capitolini templi exaedificationem a Tarquinio Sũperbo erogata. 14
Tarquinius *Priſcus Iouis Capitoli ni templum inſtituit.* 14. *pomerium non mutauit.ibidem.Romanam ditionem ampliauit. ibidẽ. urbem muro lapideo cinxit.ibid. cloacas duxit. ibid. circum maximum inſtituit ibid. quibus de populis triumphauit.ibidem.ſingulis curijs loca in circo diſtribuit.ibid. turmas equitum duplicauit.* 17.*numerum, et centuriarum nomina, quae Romulus impoſuerat, non commutauit.* 18.
Tarquinius Superbus, Tarquinij Priſcij nepos,Capitolini Iouis tẽplum perfecit. 14
*Taticnſes unde.p.*10. 12. 16.
Templum cur in Aſylo a Romulo aperto. 4
Templũ Iouis Capitolini,a Tarquinio Priſco inchoatum, Tarquinius Superbus abſoluit. 14
Templum Iunoni Mẽſali erectũ. 13
*Terentina,tribus.*21. 46.50. *unde, ignoratur.* 44. *uidetur a Tarento, Cãpi Martij locõ.*45. *et quis locus fuerit aſſignatus, ignotum eſt.ibidem.*
Tiberis *a Palatij radicibus quot diſtet paſſibus.* 46
Ti.Gracchus cenſor cupiuit uniuerſo libertinorum ordini ſuffragij lationem adimere. 36
*Ti. Gracchus in Eſquilina tribu libertinos cenſeri pronũciauit.*37
Tibur ab urbe Roma *ſextum decimum ab urbe lapidem diſtans.* p. 47. *ante legem* Iuliã *inter ſocios Latini nominis.*41.*foederata ciuitas.ibi. Romanos legibus eiectos excipietur.* 41. *an praefectura eſſet. ibi.*
T. Munatius Plancus Rauẽnae *exſulat.* 41
Toga picta, regum Rom. *ornamentum.* 14
Trabea,ſeu picta toga,regum Rom. *ornamentum.* 14
Tranſducere,uerbum. 64
Tranſuehere, *quid apud hiſtoricos.* 64
Tribules,an in ſua quique tribu perpetuum domicilium habuerint. pag. 24
Tribules longe plures urbanos in in urbe,quam ruri, habitaſſe,uériſimile eſt. 25
*Tribules ruſtici qui.*24.25. *non omnes,qui ruri habitarint,dicti* 24. *ruri ſe continebant, in urbe urbani.* 28
Tribuli ruſticano, an aliqua uel urbis regionẽ licuerit habitare,urbanis tribulibus aſsignatis. 22
Tribules tam urbani, quam ruſtici, promiſcue habitabant. 25
Tribulibus urbani, habitare in ruſtica,ruſticis in urbana tribu licebat. 25
*Tribules urbani qui dicerentur.*24. 25.*non omnes qui urbem incolerent appellati.* 24
Tribunatus pl. a libertinis geſtus. pag. 71

Tribuni tribuum duces. 3
Tribus quare a locis appellatae. 23
Tribus unde dictae. 66
Tribus a municipijs adſcriptis, aut uictis gentibus. 23
Tribus a populi Romani nomine exclusae. 52
Tribus a principio pauciores, quam curiae, deinde plures. 22
Tribus a Romulo appellatae. 10
Tribus a Seruio ruſticae cōſtitutae, omnes in agro Romano fuiſſe cōſtat. 22
Tribus a Seruio factae ruſticae omnes, praeter Veientinam. 24
Tribus a Seruio conſtitutae ad centuriarum rationem nihil attinere uidentur. 66
Tribus diſpari numero ſemper auctae cur. 21
Tribus decem ex Italicis populis adiectae, tētatum eſt a Cinna coſ. ut in 35. diſtribuerentur. 51
Tribus duae priores à regibus, tertia a duce nominatae. 13
Tribus, & centuriae pari numero uſque ad Seruium regē permanſere. 18
Tribu ex una tres a Romulo tribus factae. 19
Tribus familiarum nomina ſortitae uidentur poſt exactos reges. 19
Tribus in Latio duae. 43
Tribus octo a familijs nomen ſumpſere. 19
Tribus omnes uel a regibus, uel a magiſtratibus conſtitutae. 16
Tribus omnes a locis dictas, Varro tradit. 20
Tribus intra pomerium a Romulo conſtitutae. 11
Tribus poſteriores ſingulae quot equites habuere. 17
Tribus prima quae diceretur. 48
Tribus, quae nomina mutarunt, eae a gentibus patricijs, non a plebeijs, nomen accepere. 20
Tribus, quae a locis appellatae a Seruio ſunt, a conſulibus forte a familijs uocatae fuere. 23
Tribus quattuor eodem anno factae. 21
Tribus quattuor, quae a partibus urbis dictae ſunt, an a principio urbanae dicerentur. 26
Tribus quattuor urbanae a Fabio cenſore appellatae. 37
Tribus quattuor in Sabinorū agro. pag. 50
Tribum qui mutabant. 53. 54
Tribus quindecim potius, quam decem et ſeptem a Seruio factae putantur. 20
Tribus quot peditum numero, equitū, quot curijs, quot decurijs conſtabant. 2
Tribus Romana, Sabina, Etruſca corpus unum. 17
Tribus Romuli poſteriores equites ſexcentos habuere. 17
Tribus ſexdecim poſt liberā remp. factae. 21
Tribus tres priores ſingulae quot equitibus, peditibuſq. conſtabant. 17
Tribus tres cur primum a Romulo inſtitutae. 20. 21
Tribus tres ueteres in curias denas diuiſae. 21
Tribus uel in urbe, uel extra urbē, uel in agro Romano, uel extra. pag. 43
Tribus una & uiginti a conſulibus factae. 21

†††† Tri-

Tribum unā cēſores ex v. et. xxx. in atrio Libertatis ſortiti ſunt, ut, ſeruitutem qui ſeruiſſent, unam in tribum conijcerētur. 37
Tribu e nobili facilius in ignobilem reijcebantur homines, quam ex ignobili in nobilem. 54
Tribu in ea, in qua quiſque cenſus eſſet, ſuffragium ferebat. 49
Tribuum a Romulo conſtitutarum dubitatio. 10
Tribuum additio imperatorum aetate facta. 52
Tribuum mutandarum poteſtas, in cenſorum manu ſitum. 51
Tribuum nomina a Romulo cōmutata, & aucta. 16
Tribuum ſingularū nomina in cenſu faciendo primum recitabantur. 65
Tribuum numerus qui. 10
Tribuum omniū antiquiſſima Ramnenſis. 19
Tribuum ordo in ferendis ſuffragijs. 48
Tribuum ordo a Tullio inſtitutus, cur neglectus. 49
Tribuum triginta quinque nomina deſcripta a Mānuccio ſunt, ad epiſtolam Coelij *ad* Ciceronē *lib.* Fam. IIX. 51
Tribubus xxxv. expletis, ſua quiſque in tribu cenſebatur. 64
Tribu monere, quid ſignificet. 36
Tribu moueri. 54. 55. 67. *leuius quiddam erat, quam aerarium fieri.* 54. 55. 56
Tribum perdere. 51
Tribus iure uocatae quae. 48
Tribus ſua, quid apud Ciceronem *pag.* 49
Tribus ruſticae quot. 18. 19. *an omnes ex agro Romano.* 21. *poſt reges exactos additae, omnes extra urbem intelliguntur.* 22. *inter ſe aliae alijs nobiliores.* 49
Tribus urbanae quattuor a Seruio Tullio conſtitutae, a locis appellatae. p. 13. *ruſticis ſuperiores, nobilioreſque* 49.
Tribuum urbanarum, et ruſticarū, mutata ratio. 24
Tribus Aemilia. 19
Tribus Anienſis. 21. 47. 50
Tribus Arnienſis. 21. 65
Tribus Claudia. 19. 23
Tribus Claudia *uetus.* 20. & *quo tempore conſtituta.* 23
Tribus Collina 25. 37. *cur.* 19
Tribus Cornelia. 19
Tribus Cruſtumina poſt Seruij obitum. p. 20. & *unde. ibidem.*
Tribus Eſquilina. 25. 37. *unde.* 19
Tribus Fabia. 19
Tribus Falerina. 21
Tribus Galeria. 20
Tribus Horatia. 19
Tribus Lemonia *unde.* 20
Tribus Maecia. 21
Tribus Menenia. 19
Tribus Ouſentina. 21
Tribus Palatina. 25. 37. *unde.* 19
Tribus Papiria. ibid.
Tribus Pollia. 20. 65
Tribus Pōptina 21. *a Pometia.* 45
Tribus Popillia eadem cū Publilia. *pag.* 20
Tribus Publilia. 21
Tribus Pupinia unde. 20
Tribus Quirina. 21 50
Tribus Romilia *cur. qncta, ex Varronis ſententia. ibid. in agro Romano.* 22. *prima ad ſuffragia ferenda uocata.* 48

Tribus Sabatina. 21
Tribus Scaptia. 21
Tribus Sergia. 19
Tribus Stellatina. 21
Tribus Suburana. 25. 37. *unde* 19
Tribus Terentina. 21.50
Tribus Tromentina. 21
Tribus Veientina. 20. *unde dicta. pag.* 47
Tribus Velina. 21.50
Tribus Voltinia. 20
Triumphus Tarquinij Priſci. 14
Triumuiratus nocturnus,& monetalis,a libertinis geſtus. 71
Tromentina tribus. 21. 45
a campo Tromento. 44
Tullus Hoſtilius Coeliũ montẽ *Albanis habitandum conceſſit.* 12. Albanos, Alba diruta, Romam *transduxit.* 13. 15. *quot equitũ turmas ex* Albanis *ſcripſit.* 17. *quot equites tribubus addidit. ibidem. adiunctis decem Albanorum turmis, nongentos equites fecit. ibi. neque numerũ, neq. noĩa centuriarũ cõmutauit.* 18
Tunica latus etiam clauus nominata. 8
Tunica *purpurea ſenator* Romanus *utebatur.* 6
Turmae equitum a Tarquinio Priſco *duplicatae.* 17
Turmas quot equitum ex Albanis *Tullus ſcripſit.* 17
Turmis equitum duplicatis, peditum numerus duplicatus uidetur. 17
Tuſci poſt Coelij *obitum plana ob ſuſpicionẽ habitare coacti.* 12
Tuſcorum priſca in Vrbe habitatio. 12
Tuſculanorum tribus Papiria. 25
Tuſculum,& Tuſculanus ager. 47
Tuſcus uicus, cur dictus. 12

V

Valerij locus. 64. *de* Cornelio *Ruſino.* 68
Varro, grauiſſimus, ac certiſſimus rerum Romanarum auctor. 12
Varro,et Dionyſius, *quam* Liuius, *in Romanis rebus ueriores.* 12
Varronis, & Dionyſij diſſenſio. 3
Varro,et Dionyſius *cõciliãtur.* 49
Varronis auctoritas. 23
Varronis locus 23. *de tribu Romilia.* 19
Varronis ſententia. 10. *de* Romilia *tribu.* 48. *de Suburana.* 19
Varronis teſtimonium. 11. *de tribubus.* 20
Varro de finibus agrorũ. 46
Varro de Gabinorum agro. 46
Varro de tribuum urbanarum enumeratione cum Dionyſio non cohaeret. 49
Veij a Seruio deuicti. 20
Veium, Etruriae opidum. 20
a Camillo *dirutum.* 47
Veientes ciuitate donati. 20
poſt Etruſcum bellum. 44
ab Anco *deuicti.* 14
Veientinus ager, quot miliarijs ab urbe diſtabat. 47
Veientina tribus. 23. *unde.* 20. 47
Velina tribus. 21. 50. *a lacu Velino.* 44
Venafrum, praefectura. 40
venalia cuncta habentur, cum ſuffragiorum poteſtas plebi committitur. 26
Venerei, Veneris miniſtri. 57
Verbum transducere. 64
Vicus *Tuſcus, cur dictus.* 12
Viduae an cenſeantur. 61

Vimi-

INDEX

Viminalem, & Eſquilinam in Vrbem Ser. Tullius recepit. 14. 15
Viminalis, & Quirinalis Collinae tribui nomen dedere. 19
Viminalis quonam pacto habitabatur. 15
Virtute, & fortuna ciuitates promiſcue auctae. 1
Virtus ſola nobiles, ſola patricios, ſola reges facit. 8
Vitae inſtituto ruſtici ab urbanis tribulibus differebant. 28
Volaterranus ager. 47
Volſci populi, ab Anco deuicti. 14
Voltinia tribus. 10. *ruſtica.* 23
Vrbana plebs quibus in tribubus ſuffragium tulit. 26. *in quattuor urbanas trib⁹ deſcripta.* 26. 27. *nũquã nõ male audit.* 26. *factio forenſis a Liuio appellata.* 26 *quibus condicionibus cũ ruſtica exaequatur.* 27 *non niſi cum flagitij, leuitatis, aut miſeriae ſignificatione uidetur appellari.* 2. *a ruſtica plebe differt.* 28
Vrbanae tribus quae & quot. 18
Vrbanas tribus Dionyſius multo ante quam Liuius uocat. 26
Vrbani a ruſticis tribubus uitae inſtituto differebant. 28
Vrbani, ruſticiq. tribules promiſcue habitabant. 25
Vrbani tribules qui. 24. 25. *non omnes appellati quicumque urbem incolerent.* 24. *ijs habitare in ruſtica, ruſticis in urbana licebat.* 25. *in urbe commorabantur, ut ruri ruſtici.* pag. 28.
Vrbano tribuli licuerit ne ruſticam tribum incolere. 22
Vrbes, in quas alicuius commodi ſpe, uel neceſſitate aliqua compulſa multitudo confluxerat, domumq. fecerat, legibus ſero inſtitutae fuere. 2
Vrbe Roma amplificata, Romulus ad ciuitatem cõuerſus, tribuum nomina mutauit. 16
Vrbem quadrifariam Seruius diuiſit. 21
Vrbs Roma regionibus, collibuſq. quadrifariam diuiſa. 16
Vrbem Romam quinque regum uirtute auctam creditur. 61
Vrbs Roma a Tarquinio Priſco muro lapideo cincta. 14
Vulſinij lapis, in quo expreſſum Arnienſis tribus nomen legitur. 51
Vulturnum, praefectura. 40

FINIS

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google